

VODNIK PO ZUNANJIH PRESOJAH NAKVIS (OSNUTEK)

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

VODNIK PO ZUNANJIH PRESOJAH

**Nacionalne agencije Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu
(OSNUTEK)**

marec, 2021

Pripravila: Tatjana Debevec in mag. Jernej Širok

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Kazalo

I UVOD	4
II PREDPISI.....	6
II.1 Merila agencije	7
III AKREDITACIJE IN ZUNANJE EVALVACIJE	8
III.1 Lastnosti presoj s poudarkom na ocenjevanju	9
Zunanje lastnosti presoj	9
Pogostost obravnav	9
Kritičnost obravnav.....	9
Določenost obravnav s predpisi	10
Notranje lastnosti presoj – načini.....	10
Konceptualni način	10
Spoznavni način	10
Fazni način	11
Odmiki	11
Odmiki pri pogostosti obravnav	11
Odmiki pri kritičnosti obravnav	12
Odmiki v načinih izrekanja ugotovitev in ocen.....	12
Odmiki oziroma odstopanja od določenosti obravnav s predpisi	13
Dokazovanje, ugotavljanje in argumentiranje skladnosti	14
Evalviranje	15
Tehtanje.....	15
III.2 Presoja po standardih kakovosti, predpisanih za posamezno vrsto akreditacije in evalvacije	17
III.2.1 AKREDITACIJA IN ZUNANJA EVALVACIJA ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA.....	19
PREGLED STANDARDOV KAKOVOSTI ZA PRESOJO ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV PO PODROČJIH PRESOJE IN VRSTAH AKREDITACIJ / EVALVACIJ	20
PRESOJA STANDARDOV ZA AKREDITACIJO ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA.....	21
PRESOJA STANDARDOV ZA EVALVACIJO ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA	33
III.2.2 PRVA AKREDITACIJA IN PODALJŠANJE AKREDITACIJE VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA	49
PREGLED STANDARDOV KAKOVOSTI ZA PRESOJO VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV PO PODROČJIH PRESOJE IN VRSTAH AKREDITACIJ / EVALVACIJ	50

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

PRESOJA STANDARDOV ZA PODALŽANJE AKREDITACIJE VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA	52
III.3 Poročilo skupine strokovnjakov in sodelovanje s strokovnim delavcem	80
III.4 Razmislek o presoji na izbranih področjih	82
Posebnosti poučevanja.....	82
Pristopi k poučevanju	82
H kakovosti poučevanja.....	83
Posebnosti stopenj in vrst študijskih programov	84
Posebnosti disciplinarne vpetosti izobraževanja in raziskovanja.....	87
Kakovost v disciplinarnosti	88
Institucionalne posebnosti	91
Avtonomija	92
Skica konceptov kakovosti.....	93

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

I UVOD

Minilo je sedem let od izdaje Priročnika za strokovnjake Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (agencija). Danes se preživet skriva na stari spletni strani agencije, v internetnem arhivu. Ta dokument je vodil po akreditacijskih in evalvacijskih postopkih: obravnaval je vlogo in naloge skupine strokovnjakov, vlagateljev, strokovnih delavcev agencije in zunanjih opazovalcev. Podrobno je predstavil potek postopkov skupaj z obiskom visokošolskega zavoda ali višje strokovne šole in pisanjem akreditacijskih in evalvacijskih poročil, posvetil pa se je tudi prvim vsebinskim izzivom tako po področjih presoje kot po vrstah presoj – po presojah višjih strokovnih šol, visokošolskih zavodov in študijskih programov. Takrat zastavljene organizacijske, operativne in vsebinske premisleke ste strokovnjaki in drugi udeleženci v postopkih uspešno usvojili.

Agencija si je skupaj s strokovnjaki in drugimi deležniki ves čas prizadevala, da bi presoje postavila na višjo, kvalitativno raven. V soglasju z deležniki je zato sprejela nova Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (merila za akreditacijo) ter Merila za zunanjo evalvacijo višjih strokovnih šol (merila za evalvacijo), ki so prvič uvedla standarde kakovosti, ki jih morajo visokošolski zavodi in višje strokovne šole (v nadaljevanju zavodi in šole) izpolniti, ter določbe za njihovo pravilno presojo. Od ugotavljanja pravilnosti procesov, informiranja, sodelovanja deležnikov na zavodih in šolah, preštevanja raziskovalnih, umetniških in strokovnih projektov ipd. se je od kvantitativne presoje premaknila h kvalitativni, vsebinsko bolj poglobljeni.

Čeprav je agencija nova merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo izdala v drugi polovici leta 2017 in na začetku leta 2018, je morala z izdajo vodnika počakati. Vzrokov za to je (bilo) več, najpomembnejši je prav gotovo delo v praksi in v povezavi z njim pridobitev konkretnih izkušenj. Sproti je spremljala delo strokovnjakov in drugih udeležencev v postopkih ter reševala težave, ki so se ob tem pokazale. Ugotovila je, da:

- čeprav so merila jasnejša kot stara in zato ni bilo toliko potreb po njihovem tolmačenju kot v preteklosti, je presojanje izpolnjevanja standardov kakovosti velikokrat premalo vsebinsko poglobljeno – še posebej pedagoške, znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti;
- čeprav so poročila strokovnjakov praviloma boljša kot pred leti, jih je nujno še izboljšati predvsem pri prepoznavanju skladnosti, neskladnosti; prednosti, priložnosti za izboljšanje in večjih pomanjkljivosti oziroma neskladnosti na podlagi poglobljene in strokovno jasno utemeljene presoje;
- se pri merilih za presojo nekaterih standardov kakovosti postavljajo vprašanja, ki zahtevajo podrobnejše tolmačenje.

Vodnik je nastal s pogledom na visoko raven presoj, ki po eni strani tenkočutno prisluhnejo potrebam študentov in zunanjega okolja, po drugi pa premišljeno upoštevajo notranje posebnosti visokega šolstva, povezane z različnimi stopnjami in vrstami študija, disciplinami, v katere se vpenjajo študijski programi, ter institucionalnimi razlikami med zavodi. Gre za pomembne vidike presojanega, ki kakovost zbližujejo z neizogibnimi značilnostmi visokošolskega polja in jo vzporejajo z akademskimi standardi, pa tudi značilnostmi višješolskega izobraževanja. Dotika se pasti in spodrseljavev, ki se jim dosedanje usmeritve agencije morda še niso dovolj posvetile.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Želimo namreč, da bi še z večjim posluhom in natančneje ugotavljali dejansko stanje ter da bi bila priporočila za izboljšanje kakovosti bolj podkrovana, prodorna in uporabnejša.

Sprememba meril je presoje povedla od ugotavljanja skladnosti s predpisanim minimumom sprejemljivega k ocenjevanju kakovosti. Vse več določil zahteva ne le ustreznost ali obstoj nečesa, temveč tudi njegovo kakovost. Po novem presoje izrecno potekajo na dveh ravneh. Na prvi ugotavljamo še sprejemljivo izpolnjevanje standarda kakovosti, torej skladnost, obstoj ali izvajanje predpisanega. Na drugi pa ugotovljeno stanje ali pojav kvalitativno ovrednotimo v obsegu nad (ali pa pod) sprejemljivim in s tem presodimo kakovost. Pozornost se torej usmerja tudi k vprašanju, kaj je zelo dobro, dobro, kaj ni dobro oziroma kaj bi lahko bilo bolje. Medtem ko se na prvi ravni izrekamo o skladnostih, delnih skladnostih in neskladnostih oziroma večjih pomanjkljivostih, na drugi ocenjujemo prednosti in priložnosti za izboljšanje.

Nekatere presoje so potekale na razmeroma površinski in tipski način. Ob tem se zavedamo, da smo na to vplivali tudi snovalci zunanjega sistema kakovosti. Že na tipičnem evalvacijskem obisku je bilo obilo pozornosti namenjene vprašanju, ki so bolj kot v ugotavljanje dejstev in kakovost študija merila v promoviranje in razlaganje prvin bolonjske reforme, skupaj s postavljanjem sistemov kakovosti in širjenjem organizacijske kulture, ter v izpolnjevanje potreb okolja. Poudarjeni so bili vidiki organiziranja, upravljanja in procesiranja izobraževalne dejavnosti, pa tudi pravice, informiranje in sodelovanje deležnikov pri tem. Za presojo takšnih tematik ste strokovnjaki in drugi deležniki že razvili dober čut in veščine, tako da vam veliko več ne moremo ponuditi. A ker se je v teh letih bolonjska reforma dokončno uveljavila, se je doseg priporočil na omenjenih področjih izčrpal, zato so postajala vse bolj šablonska, pričakovana in prazna. Priložnostno se je vzpostavilo tudi nenapisano ogibanje neposrednim in zahtevnejšim ocenam študijskih vsebin, njihovi vpetosti v disciplino, pristopov k izvajanju študija, izobraženosti diplomantov ali pa raziskovalnih dosežkov. Ne le da takšne ocene zahtevajo večjo poglobitev in odgovorno spoprijemanje z raznoličnimi pojavi, ki jih objektivni upravno-pravni procesi le stežka zgrabijo, temveč imajo lahko tudi hujše in daljnosežnejše posledice. Konkretno rešitve zanje so namreč zahtevnejše od snovanja organizacijskih, upravljaljskih, informacijskih ali participacijskih ukrepov. Dialog med strokovnjaki in zavodi zato ni bil uravnotežen, saj je, tudi zaradi prekomernega opiranja na zadovoljstvo deležnikov, neredko obšel izrecno strokovna vprašanja, ki so v jedru zavodov in šol ter se na prvi strani nanašajo na že omenjeno zahtevnost in poglobljenost študija, idejne in didaktične pristope k poučevanju, disciplinarno vpetost študija, njegovo širino oziroma specializacijo ter kakovost glede na njegovo stopnjo in vrsto; na drugi pa na značilnosti strokovnega in praktično naravnane višješolskega študija.

Vodnik ni namenjen le strokovnjakom agencije ali kandidatom zanje (v nadaljevanju: strokovnjaki), temveč vsem udeležencem v akreditacijskih in evalvacijskih postopkih: zavodom in šolam, strokovnim delavcem agencije, članom sveta agencije pa tudi drugim zunanjim deležnikom. Njegov osrednji in najpoglavitejši del, namenjen presoji izpolnjevanja standardov kakovosti, bo pomemben (uporaben) tudi za zavode in šole, ki se bodo pripravljali na akreditacijo ali evalvacijo.

II PREDPISI

Temelj za strokovno, objektivno, neodvisno ter kakovostno delo, presojanje in odločanje v akreditacijskih in evalvacijskih postopkih je dobro poznavanje in uporaba naslednjih predpisov v visokem in višjem šolstvu:

a) zakoni:

- Zakon o visokem šolstvu (v nadaljevanju: ZViS),
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (v nadaljevanju: ZVSI),
- Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih (v nadaljevanju: ZSZN),
- Zakon o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju: ZUP),

b) podzakonski akti agencije:

- Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov (v nadaljevanju: merila za akreditacijo),
- Merila za mednarodno sodelovanje pri visokošolskem izobraževanju (v nadaljevanju: merila za mednarodno sodelovanje),
- Merila za zunanjo evalvacijo višjih strokovnih šol (v nadaljevanju: merila za evalvacijo šol),
- Minimalni standardi za izvolitev v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev na visokošolskih zavodih (v nadaljevanju: minimalni standardi),
- Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS (v nadaljevanju: merila za kreditno vrednotenje),
- Merila za prehode med študijskimi programi (v nadaljevanju: merila za prehode),
- Merila za strokovnjake Nacionalne agencije Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (v nadaljevanju: merila za strokovnjake);

c) standardi in smernice za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokošolskem prostoru - Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (v nadaljevanju: ESG);

č) drugi podzakonski akti ministrstva, pristojnega za višje strokovno izobraževanje, na primer:

- Pravilnik o imenovanju v naziv predavatelja višje strokovne šole,
- Pravilnik o ocenjevanju znanja v višjih strokovnih šolah.

Večina predpisov je objavljena na spletni strani agencije pod naslovom akti in zakonodaja. Podzakonski akti pod točko č so objavljeni na spletni strani ministrstva, pristojnega za višje strokovno izobraževanje.

Sprememba ZViS konec leta 2016 (ZViS 2016) je drugače uredila akreditacije in zunanje evalvacije zavodov in šol, akreditacijo sprememb ter akreditacijo visokošolskih študijskih programov, izredne evalvacije zavodov in študijskih programov, ter postopke zanje. Uvedene so bile vzorčne evalvacije študijskih programov, ki so svetovalne narave in se opravljajo vsako leto. Spremenili so se pogoji za ustanovitev zavodov (14. člen ZViS), dopolnile obvezne sestavine študijskih programov in prigrisatve v tujini akreditiranih študijskih programov. Naj na tem mestu omenimo natančnejše določbe o izpolnjevanju pogojev za ustanovitev različnih vrst zavodov

(visokih strokovnih šol, fakultet, akademij, univerz), kot so zaposlitev visokošolskih učiteljev, znanstveno-raziskovalno delo na področju študijskih programov, dejavnosti, značilne za posamezno vrsto zavoda, ter da si mora po novem agencija za regulirane poklice v postopku akreditacije pridobiti soglasje ministrstva, v katerega pristojnost spada poklic, ki si ga bo pridobil diplomant.

V ZViS 2016 so podrobneje določeni tudi akreditacijski in evalvacijski postopki oziroma pravice in dolžnosti udeležencev v njih. V postopku podaljšanja akreditacije zavoda sta praviloma dva večdnevna obiska skupine strokovnjakov, drugi obisk je še posebej namenjen presojanju sistemov kakovosti zavodov, samoevalvacije, posodabljanja in izvajanja študijskih programov oziroma presoji po ESG. Akreditacijo je mogoče dvakrat podaljšati za krajše obdobje od 5 let, mogočih je tudi več evalvacij študijskega programa pred končno odločitvijo sveta agencije.

Medtem ko se zavodom še vedno podeljuje prva in podaljšana akreditacija – podaljšati jo je treba najmanj vsakih pet let -, se ta visokošolskim študijskim programom, če so seveda izpolnjene zakonske določbe in standardi kakovosti iz meril, podeljuje za nedoločen čas. Ohranja pa se instrument izredne evalvacije, s katerim je študijskim programom mogoče akreditacijo tudi odvzeti.

Govorimo o tako imenovanem prehodu na institucionalno reakreditacijo, kar v praksi pomeni usmeritev v bolj poglobljene, vsebinsko utemeljene presoje vseh dejavnosti zavodov in šol, še posebej pa izobraževalne, znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške.

Kakovost ni le ugotavljanje materialnih dejstev in zbiranje dokumentacije, temveč zahteva poglobljeno kvalitativno presojo standardov kakovosti, pomoč zavodom pri razvijanju kulture kakovosti, predvsem pa presoje kakovosti, ter navsezadnje tudi večjo profesionalizacijo strokovnjakov in zaposlenih na agenciji.

II.1 Merila agencije

Kot smo že v uvodu poudarili, merila pomenijo premik od izpolnjevanja minimalnih standardov za podelitev ali podaljšanje akreditacije oziroma za izdajo pozitivnega mnenja o evalvaciji šole h kvalitativni presoji kakovosti zavodov, študijskih programov, ki jih izvajajo, in šol. Zato smo prvič natančno določili standarde kakovosti, ki jih je treba v akreditacijskih in evalvacijskih postopkih izpolnjevati, določbe za njihovo presojo, večje pomanjkljivosti ali neskladnosti, ki vplivajo na (ne)podaljšanje akreditacije, podaljšanje za krajše obdobje od 5 let, tudi odvzem akreditacije študijskim programom, pozitivno oziroma negativno mnenje o šolah in postopke spremljanja izboljševanja kakovosti (follow-up) zavodov/šol (45. člen meril za akreditacijo, 22. člen meril za evalvacijo šol).

V različnih predpisih je urejena akreditacija skupnih študijskih programov, ki jih izvajajo samo slovenski zavodi (v merilih za akreditacijo), ter akreditacija skupnih študijskih programov, ki jih

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

slovenski zavodi izvajajo skupaj s tujimi - tako imenovani mednarodni skupni študijski programi (v merilih za mednarodno sodelovanje). V slednjih sta urejena še prigrasitev študijskih programov ter visokošolsko transnacionalno izobraževanje, ki ne spadata med akreditacijske in evalvacijske postopke. Merila, ki na enem mestu urejajo mednarodno sodelovanje slovenskih zavodov, omogočajo boljši vpogled v posebnosti teh postopkov.

Merila za evalvacijo šol so pripravljena po zgledu meril za akreditacijo ob upoštevanju posebnosti in značilnosti višješolskega izobraževanja, ki ga ureja ZVSI, podlago za evalvacijske postopke pa daje ZViS. Gre za izrazito praktično naravnano izobraževanje, ki je utemeljeno v potrebah trga dela. Ker agencija nima pristojnosti za akreditacijo šol oziroma višješolskih študijskih programov, izda le mnenje o tem, ali šola izpolnjuje standarde kakovosti iz meril za evalvacijo.

Merila so sestavljena pregledno, v splošnih določbah so opredeljene naloge agencije, vrste akreditacij oziroma zunanjih evalvacij, področja presoje, značilna za posamezno vrsto akreditacije oziroma evalvacije, standardi kakovosti na posameznih področjih z določili za njihovo presojo, vloge, postopki in odločanje ter obrazci za vloge. Standardi kakovosti oziroma njihova presoja se tudi na istih področjih presoje razlikujejo glede na to, ali gre za prvo ali podaljšano akreditacijo zavoda oziroma akreditacijo ali evalvacijo študijskega programa. Izpolnjevanje ESG je večinoma mogoče povezati s standardi kakovosti po področjih presoje za podaljšanje akreditacije oziroma evalvacijo.

III AKREDITACIJE IN ZUNANJE EVALVACIJE

Smo v osrednjem poglavju vodnika. Najprej ponujamo razlago lastnosti presoj, ki skuša urediti izzive pri vzpostavljanju povezav med predpisom, spoznanim dejanskim stanjem in idealom oziroma predstavo tega, kar je kakovostno, dobro. Razumevanje te sinteze je lahko ključ do natančnejših presoj.

Poglobljen vpogled v lastnosti presoj so dale pretekle sistemske analize akreditacijskih in evalvacijskih praks agencije oziroma analize poročil skupin strokovnjakov ter samoevalvacijskih poročil zavodov in šol.

III.1 Lastnosti presoj s poudarkom na ocenjevanju

Zunanje lastnosti presoj

Od zunaj so presoje zaznamovane s tremi lastnostmi, in sicer s pogostostjo obravnav, s kritičnostjo in z njihovo določenostjo s predpisi.

Pogostost obravnav

Pogostost obravnav govori o tem, kolikokrat v svojih ugotovitvah in ocenah posvečamo pozornost določenim standardom kakovosti in njihovim posameznim določilom. Čeprav naj bi bila vsaka presoja v posamezni vrsti akreditacije oziroma evalvacije opravljena po vseh za to vrsto predpisanih standardih kakovosti, se do določenega standarda kakovosti ali še posebej njegovega dela bodisi izrečemo bodisi se ne ter dejansko stanje bodisi ocenimo bodisi ga ne. Pogostost obravnav v praksi še zdaleč ni uravnotežena.

Kritičnost obravnav

Kritičnost obravnav se nanaša na to, ali dejansko stanje po določenih standardih kakovosti in njihovih posameznih določilih ocenimo kot prednost ali kot priložnost za izboljšanje. Večkrat izrekamo prednosti, manj smo kritični. Stopnja kritičnosti praviloma ni nič drugega kot razmerje med deleži poudarjenih prednosti in vsoto deležev priložnosti za izboljšanje, večjih pomanjkljivosti oziroma neskladnosti, pa tudi delnih skladnosti glede na posamezen standard kakovosti ali njegovo določilo.

Po stari navadi so presoje ohranjale sorazmerno količinsko uravnoteženost izrečenih prednosti in priložnosti za izboljšanje, kar naj bi ugodno vplivalo na motiviranost zavodov in šol za izboljšave. Tako so na vsakem področju presoje prednosti poravnale priložnosti za izboljšanje. Zaradi zvestosti temu načelu so bile nekatere ocene prisiljene.

Pomembno je, da se presoje ogibajo lahkovernim ali prekomerno pozitivnim ocenam. Nekritično sprejemanje navedb iz vlog za dejstva naj nadomesti celovita presoja z ustrezno kritično distanco. Podobno velja za neutemeljeno izrekanje ali zategovanje kritik.

Izrečene prednosti naj jasno sporočajo, da je nekaj dobro, priložnosti za izboljšanje pa, da nekaj ni dobro oziroma bi lahko bilo boljše. Če nekaj zgolj je ali če nečesa ni, imamo opravka z vprašanjem skladnosti in ne s prednostmi ali priložnostmi za izboljšanje. Ocena nadalje ne more biti brez kvalifikacije, torej zgolj priporočilo, naj se presojana zadeva spremeni. Prav tako naj se ogiba truizmom, ohlapnostim in nepomembnostim. Ocene imajo namreč tudi različno težo, saj se lahko glede na predpis izrekajo o nečem neposrednem in za standard kakovosti bolj pomembnem ali pa o nečem bolj posrednem in manj pomembnem.

Nenazadnje je pomembno nenehno paziti, da se isto dejansko stanje vselej ocenjuje le z eno oceno, da ista kakovost dejanskega stanja ne postane prednost in priložnost za izboljšanje hkrati

oziroma da do takšne nekonsistentnosti ne pride pri različnih standardih. Še posebej se je treba ogibati označevanju lastnosti istega dejanskega stanja enkrat kot priložnosti za izboljšanje, drugič pa kot večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti ali delne skladnosti.

Določenost obravnave s predpisi

Določenost obravnave s predpisi izvira iz pravnih podlag oziroma določil za ugotavljanje dejanskega stanja in izrekanje ocen kakovosti. Predpisi so namreč določeni na poseben način – njihov zapis temelji na izbranem jeziku in vsebini, ki sta plod njihovega oblikovanja, usklajevanja in sprejemanja. Način določitve merila oziroma standarda vpliva na to, ali bo določeno stanje, pojav ali njegov vidik sploh evalviran in na kakšen način, s kakšno pozornostjo.

Vse tri lastnosti presoj so zunanje posamični presoji dejanskega stanja in neodvisne od jezika in vsebine izrečene ugotovitve ali ocene. Obstajajo pa tudi lastnosti presoj, ki ne izhajajo niti iz deklarirane skladnosti ali ocene niti iz načina določitve predpisa. Te lastnosti razberemo iz načina zapisa in vsebinske sestave konkretne presoje.

Notranje lastnosti presoj – načini

Od znotraj presoje določajo trije načini izrekanja ugotovitev in ocen:

Konceptualni način

Prvi način izrekanja ugotovitev, še posebej pa ocen, je *konceptualen*. Nanaša se na možnost uporabe različnih bodisi esencialnih bodisi funkcionalnih konceptov kakovosti pri povezovanju dejanskega stanja s predpisom. Isto ugotovitev po istem predpisu je pogosto mogoče hkrati ocenjevati skozi prizmo: (1) uspešnosti doseganja skladnosti z zastavljenimi cilji (npr. strateškimi) ali predpisi; (2) ustreznosti namenu, torej z vidika uresničevanja pričakovanj in potreb različnih skupin deležnikov oziroma z vidika njihovega zadovoljstva; (3) ekonomije in z gospodarstvom povezanih potreb; (4) transformacije, ki kot konstruktivistični pristop h kakovosti v ospredje postavi študenta, se posveča njegovi psihološki spremembi in kakovost študija poveže s povečanjem učne izkušnje; (5) upravljanja procesov, kjer je poudarek na predpisovanju, načrtovanju, organizaciji, upravljanju in nadziranju procesov na visokošolskem zavodu ter s tem povezanih pravic in obveznosti deležnikov; (6) ali pa skozi prizmo različnih akademskih standardov in vrednot, kjer so vodilo iskanja kakovosti načela vednosti, raziskovanja in visokošolskega poučevanja.

Spoznavni način

Drugi način izrekanja ugotovitev in ocen se nanaša na *spoznavni* horizont kakovosti. Njeno razumevanje je lahko postavljeno v svet količin in objektivnih, merljivih pojavov in lastnosti, ali pa v svet neoprijemljivega, vrednotenja in okusov. Za prvi način razumevanja je kakovost dejstvo v sklopu predpisa, za drugega pa rezultat vrednostne sodbe, ki se opira ne le na predpis, ampak tudi na ideal. In v prvem se tako ugotovitev kot ocena (vsaj navidezno) osredinjata na materialni obstoj ali lastnost dejanskega stanja zunaj subjektivne percepcije, v drugem pa na njegove kvalitativne lastnosti ali njihovo priznanje na podlagi strokovnega mnenja. To se odraža tudi v različni metodi, saj so enkrat presoje plod empiričnih meritev količin, drugič pa interpretacij, ki morajo biti strokovno poglobljene in utemeljene. V praksi spoznavni okviri kakovosti niso

razmejeni, temveč se križajo in prepletajo, zaradi česar so presoje tako epistemološko kot metodološko zapletene.

Vračamo se k problemu, da je lahko nekaj dobro ali kakovostno zato, ker sploh objektivno obstaja, ker je to sploh mogoče izmeriti oziroma zaradi tega, ker ima določeno (presežno) količino. Vendar s tem ne pokažemo, da je to res kakovostno. Kaj se zgodi z vsem tistim, česar ni mogoče izmeriti in količinsko nadzirati? Kakovost naj bi namreč izhajala iz notranje vrednosti tega, kar opazujemo, v visokem šolstvu pa opazujemo družbeni in duhovni pojav, ki ga v vsej njegovi razsežnosti enostavno ni mogoče postvariti. Za prehod od količine h kakovosti je treba v količini spoznati notranjo vrednost in jo povezati z omenjeno predstavo, pravzaprav s konceptom kakovosti.

Fazni način

Kot tretjič se izrekanje ugotovitev in ocen razlikuje glede na njihovo usmeritev v tako imenovano *fazo* dejanskega stanja. Ugotovitve in ocene je mogoče izrekat o (1) pogojih, ki lahko, vendar ne nujno, vodijo h kakovosti; (2) procesih, ki prav tako lahko, vendar ne nujno, vodijo h kakovosti (sem spadajo tudi postopki in spremembe dejanskega stanja); in o (3) končnih stanjih, torej o dosežkih, priznanjih, zaključenih delih, končnih ocenah, izidih, izkupičkih. Ko na kakovost gledamo iz tega zornega kota, se pomikamo na osi od obljube ali možnosti kakovosti k akciji in spremembi, usmerjeni v večjo, morebitno ali pa zgolj možno kakovost, ter naposled k doseženi, uresničeni, pridobljeni, izkazani ali priznani kakovosti. Pomembno postane vprašanje, kako blizu so ugotovitve in ocene končnim stanjem, še posebej če so tudi predpisi določeni z usmeritvijo v končno stanje.

Odmiki

Tako pri zunanjih kot pri notranjih lastnostih presoj je mogoče opazovati odmike od normale ali ravnovesja. V takih primerih prihaja bodisi do navzkrižja bodisi neravnovesja med predpisom, spoznanim dejanskim stanjem in predstavo tega, kaj je kakovostno, dobro.

Odmiki pri pogostosti obravnav

Z *odmiki pri pogostosti obravnav* se daje določenim standardom kakovosti in posameznim določilom za njihovo presojo večja pozornost kot drugim ne glede na to, da merila za akreditacijo niso hierarhično strukturirana. Ob tem se postavlja vprašanje, zakaj se je določenim standardom kakovosti v praksi posvečalo več pozornosti kot drugim in kako se to povezuje z razumevanjem kakovosti.

Področja presoje, ki so jih analize evalvacijskih praks razkrile za redkeje obravnavana, so umeščenost študijskih vsebin v disciplino, kakovost študijskih vsebin z usmerjenostjo in zahtevnostjo študija (tudi glede na njegovo stopnjo in vrsto), vidiki znanstveno-raziskovalnega, strokovnega in umetniškega dela in referenc nosilcev te dejavnosti ter strokovni pogled na kakovost pedagoškega dela (sicer pa ne tudi na pogoje zanj). Po drugi strani so presoje pogosteje poudarjale zadovoljstvo, sodelovanje, motiviranost in povezanost deležnikov, še posebej študentov. Pogosteje so poudarjale procesno-upravne vidike izobraževalne in raziskovalne dejavnosti ter pogoje zanj.

Odmiki pri kritičnosti obravnav

Odmiki pri kritičnosti obravnav se pojavijo, kadar ugotovimo dejansko stanje, ki nakazuje določeno skladnost oziroma kakovost, v svoji oceni pa mu ne sledimo ali pa pozornost preusmerimo drugam. Nepravilno je tudi, kadar ugotovitev označimo zgolj kot priložnost za izboljšanje, čeprav gre dejansko za večjo pomanjkljivost oziroma neskladnost. Konkretni variaciji tovrstnega odmika sta še, kadar nekaj označimo kot prednost, čeprav to zapišemo kot kritiko ali kot usmeritev za izboljšanje. Ali pa kadar nekaj označimo za prednost, ne da bi to vsebovalo kakršno koli kakovost oziroma brez kakršne koli utemeljitve in pojasnila. Preusmeritev pozornosti lahko ponazorimo z ugotovljeno odsotnostjo znanstveno-raziskovalnih dosežkov, ki pa jo upravičimo zgolj kot priložnost za izboljšanje, s tem ko se navežemo na obremenjenost s pedagoškim delom oziroma administrativne obveznosti, ali pa jo s pohvalo optimizacije dejavnosti zavoda celo zavijemo v prednost. Takšni primeri begajo tako vlagatelja pri iskanju rešitev in pojasnil kot svet agencije pri sprejemanju odločitev.

Analize evalvacijskih praks so pokazale, da tako pogostost obravnav kot kritičnost ocen glede na predpise občutno variirata. Kot smo nakazali, so nekatera določila za presojo standardov še posebej pogosto in kritično obravnavana, kar pa za druga izrazito ne velja. Opazovane prednosti in priložnosti za izboljšanje imajo predvsem skromnejši posluš za posebnosti stopnje in vrste študija, njegovega disciplinarnega ozadja, pa tudi za določene koncepte kakovosti.

Če pozornost preusmerimo še k vprašanju posameznih standardov kakovosti, so se presoje pogosteje in bolj kritično posvečale določilom, ki so tesneje povezana s potrebami študentov in zunanjega okolja ter z upravljanjem z izobraževalno in raziskovalno dejavnostjo oziroma z njenim nadzorom. Deli predpisov, ki se nanašajo na notranje posebnosti visokega šolstva – na strokovna, znanstvena in akademska vprašanja, kot je na primer skladnost vsebine študijskega programa z njegovim področjem in disciplino – pa so bili obravnavani bolj poredkoma in manj kritično. Kakovost je torej vanje prek presoj in iz njih izvirajočih zahtev za izboljšanje posegala manj odločno, medtem ko je študij premočrtno potiskala v smeri večje aplikativnosti in funkcionalnosti. V presojah so na račun akademskih prevladovali ekonomski in procesno-upravni pogledi na kakovost.

Odmiki v načinih izrekanja ugotovitev in ocen

Odmiki v načinih izrekanja ugotovitev in ocen izvirajo iz tega, kako so te zapisane – iz jezika in vsebine:

(1) Pri odmiku *del za celoto* presojamo neko partikularnost oziroma podrejeno stanje ali pojav in to povežemo z bolj splošno, širše določenim standardom. Težaven odmik lahko nastane tudi, ko na specifičen standard priprnemo presplošno ocenjeno ali preširoko, preobsežno dejansko stanje, saj s tem presežemo predpisano. Problem lahko ponazorimo s presojanjem in ocenjevanjem študijskih vsebin na podlagi slovničnih napak v učnih načrtih, ali pa tutorstva na podlagi dosegljivosti kontaktnih podatkov o tutorjih na spletni strani visokošolskega zavoda.

(2) *Odmik k drugi ali nezdružljivi lastnosti, pojavu ali stanju* nastane, ko se podre poravnano med obsegom predpisa in obsegom dejanskega stanja. Tako na primer možnosti učiteljev za pedagoško izpopolnjevanje označimo kot kakovost poučevanja.

(3) *Odmik z menjavo med kvaliteto in kvantiteto* temelji na zamenjavi ali prekritju kakovosti s količino in obratno. Slednja postane znak dobrega ali slabega. V nasprotnem primeru pa se

kakovost omeji na objektivno presojo. Gre za odmik v objektivnosti in merljivosti, ki izhaja iz spoznavnega horizonta kakovosti. Problematični so primeri, ko izrečemo vrednostno sodbo (oceno) zgolj na podlagi količin.

(4) *Odmik s pretiravanjem, napihovanjem podobe* pomeni, da določeno dejansko stanje ocenimo preveč kritično ali preveč pozitivno; gre za čezmerno hvaljenje ali neutemeljeno kritiko. Sem spada tudi ogibanje zapisovanju ugotovitev in zato izrekanju kritične ocene. Nekatere ugotovitve so čezmerno nevtralne, čeprav je dejansko stanje problematično. Rezultat takšnih odmikov je ustvarjanje napačnih ali lažnih podob.

(5) *Časovni odmik* se je za agencijo pogosto izkazal kot posebej pereč. Pri njem se pozornost pri presoji pomika od aktualnega dejanskega stanja k preteklemu ali prihodnjemu, kar še posebej velja za akreditacije novih študijskih programov ali visokošolskih zavodov.

(6) *Konceptualni odmik* je napačna ali problematična raba koncepta kakovosti, kar vpliva na interpretacijo predpisa in ugotovljenega dejanskega stanja. Posledica je lahko zmotna ali pristranska ugotovitev oziroma ocena. Na primer, akademsko vprašanje umeščenosti študijskega programa v disciplino presojamo zgolj po konceptu kakovosti kot ustreznosti namenu in se sklicujemo na zadovoljstvo različnih skupin deležnikov z disciplinarnim ustrojem študija, disciplinarna pravila pa zaobidemo; oceno disciplinarnosti študija povežemo zgolj z ekonomskim vidikom njegove konkurenčnosti, saj naj bi ravno zaradi disciplinarnega ustroja študij pomenil dobro tržno nišo. Eden od najpogostejših konceptualnih odmikov je zamenjava kakovosti z zadovoljstvom deležnikov – slednje je lahko le eden od konceptov kakovosti.

(7) *Fazni odmik* se nanaša na to, da ugotovitev in oceno usmerimo v fazo stanja, ki je drugačna od tiste, določene s predpisom. Problematično je predvsem presojanje razmer in še posebej procesov tam, kjer bi bilo treba presoditi končna stanja. Problem lahko nastane na primer s presojanjem razmer za izobraževanje in raziskovanje skozi oceno procesov, povezanih s prizadevanji zanje, in ne – kot bi bilo pravilno – z ugotavljanjem ustreznosti razmer samih.

Kritične ocene se tako pogosteje izrekajo pri pogojih in predvsem procesih (na primer na področju notranjega zagotavljanja kakovosti), manj pa pri končnih stanjih. Gre za tendenco zatekanja k formalnostim, k organizacijskim in upravnim dilemam tam, kjer bi se morale ugotovitve in ocene spogledovati z vsebinskimi in strokovnimi vprašanji.

Odmiki oziroma odstopanja od določenosti obravnav s predpisi

Odmiki oziroma odstopanja od določenosti obravnav s predpisi ne izhajajo iz jezika in vsebine zapisa ugotovitve in ocene, ampak, kot nakazuje ime, iz jezika in vsebine samega predpisa; iz tega, kako je predpisan standard kakovosti oziroma sam postopek. Na zgoraj predstavljene odmike torej gledamo iz drugega zornega kota: pri presoji lahko bodisi zaradi površnosti bodisi namenoma zaobidemo način in obseg določitve predpisa. Zato je pri uporabi predpisov ključno misliti tudi na tri načine izrekanja ugotovitev in ocen – na konceptualnega, spoznavnega in še posebej faznega. Ker ti načini niso vselej jasno ali pa sploh niso vpisani v vse predpise, lahko pridejo do izraza le pri določenih standardih kakovosti in so, kadar se to zgodi, pravzaprav sestavni del drugih odmikov. Dotaknimo se nekaj primerov: če predpis določa zgolj skladnost, torej obstoj nečesa, ali ustreznost, tako kot na področju habilitacij, potem je ocenjevanje kakovosti presežno – pozornost je treba usmeriti v njihov obstoj (veljavnost) in ustreznost. Ko pa merila za akreditacijo zahtevajo izkazovanje kakovostne znanstvene, strokovne, raziskovalne

oziroma umetniške dejavnosti, je ocena kakovosti obvezna, in sicer se mora opirati predvsem na končno stanje, ne pa na spremljajoče pogoje ali procese, kot na primer na kakovost načrta razvoja raziskovalne dejavnosti ali pa nemara na imenovanje delovne skupine, ki bo tak načrt pripravila.

K tej vrsti odmikov lahko pripišemo tudi *odmik od okvirov postopka*. Tu gre za neprimerno rabo predpisa, za neupoštevanje obsega njegovih določitev oziroma njegovega namena. Poredkoma se na primer zgodi, da se pozornost pri presoji posveti standardom in vprašanjem kakovosti, ki pritičejo drugi vrsti postopka. Svoj čas se je na primer agencija srečevala s pripombami vlagateljev, da se višje strokovne šole presojajo kot visokošolski zavodi. Občasni so bili tudi prekomerni poudarki na institucionalnih vprašanjih pri presojanju študijskih programov.

Dokazovanje, ugotavljanje in argumentiranje skladnosti

Dokaz naj bo preverljiv – dopuščati mora, da se ga skupaj s strokovno ugotovitvijo lahko pravno preskusi. Z uporabo dokazov skupina strokovnjakov spoznano dejansko stanje obrazloži, pojasni svoje strokovno videnje resnice in razsežnosti dejanskega stanja. Ker je ugotavljanje slednjega povezano s posameznim standardom kakovosti, se obrazložitev razširi tudi na argumentirano izrekanje o izpolnjevanju predpisa. Ključno je, da strokovnjaki konkretno dejansko stanje povežejo s predpisom in da na primer o ustreznosti sestave in vsebine študijskega programa ne pišejo pri analizi delovanja notranjega sistema kakovosti ali upravljanja visokošolskega zavoda.

Čeprav je smiselno vsak standard kakovosti presojati v povezavi z drugimi, ker se standardi med seboj tudi povezujejo, pa je treba ravno pri argumentiranju delnih skladnosti in večjih pomanjkljivosti oziroma neskladnosti s pravnega vidika paziti, da se argumentacija opira zgolj na tisti standard, ki je z dejanskim stanjem (najbolj) neposredno povezan. Več standardov, na katere bi strokovnjaki poskusili pripeti težavno dejansko stanje, bi pomenilo več izzivov za argumentacijo, za pravni preskus ugotovitve in posledično za vzdržnost odločitve sveta agencije. Na mestu je stalen razmislek o tem, ali je bil določen velik problem dovolj dobro dokazan, razložen in umeščen v pravni okvir ter ali je imel vlagatelj dovolj možnosti, da se o njem izreče. Če temu ni mogoče pritruditi, je smiselno presojo nadaljevati, ne pa se zateči k varnejši, skromnejši, delni ugotovitvi oziroma oceni.

Specifiki dejanskega stanja včasih ni mogoče najti jasne in neposredne povezave v predpisih. Ker je njegovo ugotavljanje povezano s konceptom kakovosti kot skladnosti, je pomembno pri izrekanju skladnosti poleg predpisov upoštevati tudi [smernice in priporočila agencije](#), evropske standarde kakovosti [ESG](#), interne akte visokošolskih zavodov (na primer pravilnike, statut, ustanovitveni akt), njihove organizacijske cilje (na primer strateške cilje ali pa načrte ukrepov v sklopu samoevalvacije) ter akreditirano stanje presojane zadeve (na primer zaveze in določila v predmetniku in učnih načrtih). Vprašanje skladnosti ugotovljenega dejanskega stanja s predpisom se lahko nanaša le na dejstva in objektivne okoliščine, ne pa tudi na zavest, predstave, obljube, mnenja ali želje, razen če so te predmet določila v predpisu.

Pretekle prakse opominjajo, da je bila odločitev sveta agencije v pritožbenem postopku najpogosteje izpodbita zaradi presplošnega navajanja ugotovitev brez obrazložitve in ocene spoznanega dejanskega stanja ter brez argumentacije, zakaj posamezno določilo predpisa ni izpolnjeno. Odločbe so tako padle predvsem zaradi pomanjkljive obrazložitve, pomanjkljivih dokazov, nepopolno ugotovljenega dejanskega stanja, nejasne povezave med ugotovljenim

dejanskim stanjem in pravnimi podlagami, delne presoje posameznih problematik, pa tudi neupoštevanja predhodnih pravnih praks pri odločanju.

Evalviranje

Bistvene posebnosti *evalviranja oziroma ocenjevanja* zajema predhodno poglavje. S pravnega gledišča pa je pomembno, da imajo tudi kvalitativne ocene podlago v predpisu, čeprav kakovost ni pravna kategorija in čeprav priložnost za izboljšanje ne pomeni sankcije, povezane z akreditacijo. Razlog je v tem, da tudi izrečene priložnosti za izboljšanje vlagatelja praviloma zavezujejo k ukrepanju in mu nalagajo obveznosti. O ukrepih mora vsaj poročati. Zato je primerno, da so tudi ocene argumentirane in da ne temeljijo zgolj na popisovanju stanja oziroma so celo brez konteksta. Ni primerno na primer zgolj naštetih vseh raziskovalnih projektov visokošolskega zavoda in nato izstreliti ocene prednosti brez razlage notranje vrednosti presojanega raziskovanja in njegovih učinkov na kakovost.

Ocena kakovosti se označuje s kvalifikatorji, kot je kakovosten, dober, odličen, izvrsten, poseben, nadpovprečen, izjemen, podpovprečen, slab. Oznake, kot so nujen, prednosten, zaželen, pomemben in njihove protipomenke, ne razkrivajo toliko kvalitativne vrednosti, kot razkrivajo interesno usmerjenost oziroma motiv, ki tiči za kakovostjo – kakovost instrumentalizirajo. Kakovost se ne označuje z oznakami skladnosti, kot so primeren, ustrezen in njuni protipomenki, ali z objektivnimi oziroma količinskimi oznakami, kot so zadosten, presežen, številen, obstoječ in njihove protipomenke. Količine lahko pomagajo vrednotiti kakovost, ne morejo pa biti njeni označevalci.

Tehtanje

Ugotovitve in ocene je treba naposled tudi *tehtati*. To je treba narediti, kadar ugotovimo neskladnosti, delne skladnosti, pa tudi resnejše priložnosti za izboljšanje. Skupina strokovnjakov oceni resnost in posledice problema in oceno tudi pojasni. Njegovo resnost preverja že med presojo in poskrbi, da se do nje opredelijo vsi deležniki; v dialogu z njimi je treba preučiti tudi morebitne rešitve. Verjetno je, da bo zavod ali šola oziroma vlagatelj problem razumel drugače, da ga bo celo racionaliziral ali odpravil kot nesporazum.

Če na primer ugotovljen problem študentov ni motil in če bi ga bilo mogoče s strokovnega vidika odložiti oziroma zaupati v reševanje zavodu, potem ni tako resen. Morda gre le za formalnost, ki nima resnih posledic za dejansko kakovost izobraževalne ali raziskovalne dejavnosti visokošolskega zavoda. Ker pa ga je treba rešiti, se ga morda lahko v reševanje zaupa samoevalvaciji ali drugim vzvodom notranjega nadzora na zavodu. Če pa je problem strokovnjake zmotil s strokovnega zornega kota in se je zdel pereč tudi sogovornikom na evalvaciji, ker so morda nanj vodstvo večkrat opozorili in se ni nič zgodilo, je treba skrbno pretehtati pojasnilo zavoda in izpolniti obveznost zunanjih skrbnikov kakovosti.

Ta ključna naloga pri presoji ni lahka. Sproža vrsto vprašanj, na katera ni mogoče enostavno odgovoriti:

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- kako nujno je treba pred problemom zavarovati najšibkejše skupine deležnikov, kadar se odločamo, ali njegovo reševanje prepustiti avtonomiji zavoda ali pa nadaljnjemu zunanjemu nadzoru agencije?
- kakšne so sploh realne možnosti za odpravo problema?
- kdo lahko problem reši – kaj če ga realno ne moreta rešiti niti zavod niti zunanji nadzor agencije? Kaj če je torej nacionalen, sistemski, strukturni? Ali pa če je to problem določene skupine deležnikov, za katero zavod glede na pravne okvire preprosto ne more odgovarjati?
- kaj vse je treba za rešitev problema – kateri in koliko virov ter vložkov?
- kako dolgo bo trajalo reševanje problema? Je treba le sprejeti ukrep na organu upravljanja, recimo spremeniti interni pravilnik, kar lahko visokošolski zavod reši že na prvem zasedanju senata, ali pa so potrebni novi raziskovalci, zahtevna oprema, učne baze oziroma prostori, kar zahteva več časa, lahko tudi več let?

Predstavljeni miselni proces pomaga pri izrekanju o skladnosti ali ocenjevanju kakovosti. Če so težave manj relevantne, je lahko odločanje med izrekom delne skladnosti ali pa zgolj priložnosti za izboljšanje lažje. Ta proces bistveno pomaga tudi svetu agencije, kadar akreditacijo podeli za krajši čas od predpisanega ali določi rok za odpravo težav. Dobro je, da ima takšna odločitev podlago že v poročilu skupine strokovnjakov.

Ugotovljene neskladnosti z določili, ki niso v zakonskih in podzakonskih aktih, imajo nekoliko manjšo težo. Kljub temu je treba upoštevati, da ima neskladnost z evropskimi standardi kakovosti ESG večjo težo, saj gre za nadnacionalni predpis, ki je integriran v ZViS in merila. Večjo težo ima tudi neskladnost z akreditiranim stanjem, ki namreč temelji na posamičnem pravnem aktu agencije, vendar je treba upoštevati avtonomijo visokošolskega zavoda pri spreminjanju študijskih programov. Podobno so pomembna odstopanja od internih aktov visokošolskega zavoda. Neskladja in odstopanja od nacionalnih smernic in priporočil ter nedoseganje organizacijskih ciljev pa imajo manjšo težo.

Strokovnjaki strogosti presoj ne smejo spreminjati, do vlagateljev ne smejo biti različno prizanesljivi. Je strokovnjak nekdo, ki najprej natančno poskrbi za izpolnjevanje zakonov in meril ter opravlja nadzor? Ali pa nastopa predvsem v vlogi svetovalca, ki skuša vlagatelja spodbuditi, da se samostojno izboljšuje? Strokovnjak mora dosledno izpolniti obe obveznosti, pri čemer nobena ni pomembnejša od druge.

POUDARKI:

Vsaka ocena naj bo utemeljena oziroma naj ima v jedru besedila jasen kontekst s pojasnilom in podlago v predpisu (zakonu, merilih).

Kritična in negativna ocena naj bosta tehtani. Kako resen je problem? Kdo je zanj odgovoren? Kdo ga lahko reši? Kako in v kolikšnem času? Gre za nekaj, za kar je potreben zunanji nadzor, ali za nekaj, kar lahko zavod rešuje v sklopu samoevalvacije?

Izrek skladnosti oziroma ocena kakovosti naj bosta brez odmikov, še posebej brez faznih in časovnih.

Preprečimo odmike v kritičnosti presoj: prednost naj bo dejansko prednost in naj izraža kvalitativno vrednost – vsebuje naj kvalifikator. Priložnost za izboljšanje naj izraža pomanjkanje kakovosti oziroma priložnost za njeno izboljšanje in naj bo dobro pramišljena. Neskladnost ali delna skladnost naj ne bo le priložnost za izboljšanje

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

III.2 Presoja po standardih kakovosti, predpisanih za posamezno vrsto akreditacije in evalvacije

Čeprav smo že veliko povedali o lastnostih presoj in o ocenjevanju, naj pred obravnavo problematike v podnaslovu opozorimo na pomembna dejstva:

- 1. Vsebinska presoja ni nujno skladna z navedbami v vlogi in drugih dokumentih. Dokument (priloga vloge) sam po sebi še ne izkazuje kakovosti.**
- 2. Pri presoji posameznih standardov kakovosti je treba upoštevati vsa merila oziroma določbe za presajo, podrobneje zapisana v obrazcih vlog, ki zadevajo posamezno vrsto visokošolskega zavoda ter vrsto in stopnjo študijskega programa. Presoja posameznega standarda mora, čeprav so standardi povezani med seboj, zajemati ali vsebovati le ugotovitve, ki izvirajo iz meril in določb za presajo tega standarda.**

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- 3. Pri presoji morajo biti enakovredno upoštevana mnenja vseh deležnikov, seveda ob upoštevanju njihovih zmožnosti ali strokovne usposobljenosti za oceno določenega področja.**
- 4. Pri presoji je poleg določb ZViS ali ZSZN in meril za akreditacijo ali evalvacijo treba upoštevati še druga merila in standarde agencije, navedene na 5. strani.**
- 5. Za akreditacijo študijskih programov, ki izobražujejo za regulirane poklice v Sloveniji, si mora agencija pridobiti soglasje pristojnih ministrstev.**

Razlikovanje glede na vrsto zavoda/šole in študijskega programa

1. Presoja se mora razlikovati glede na vrsto zavoda/šole, stopnjo, vrsto in področje oziroma disciplino študijskega programa.
2. Posamezni standardi ali deli standardov ne pridejo v poštev za presajo vseh vrst študijskih programov oziroma zavodov/šol.

Prepoznavanje skladnosti/prednosti, delne skladnosti, priložnosti za izboljšanje in večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti

1. Pri prvi akreditaciji zavoda ali akreditaciji programa se ugotavljajo prednosti, priložnosti za izboljšanje, skladnosti, delne skladnosti oziroma neskladnosti.
2. Pri podaljšanju akreditacije zavoda, evalvaciji programa ali evalvaciji višje strokovne šole se poleg priložnosti za izboljšanje ugotavljajo prednosti, delne pomanjkljivosti oziroma neskladnosti ali večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti.
- 3. Pri določanju neskladnosti oziroma večjih pomanjkljivosti pri podaljšanju akreditacije zavoda ali šole ali pri evalvaciji študijskega programa se je treba opreti na 45. člen meril za akreditacijo ali 21. člen meril za evalvacijo (pomeni, da niso vse nepravilnosti zajete v njih oziroma da vsa merila za presajo nimajo enake »teže«).**
- 4. Priložnosti za izboljšanje niso nujno povezane s slabo kakovostjo.**
- 5. Večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti niso priložnosti za izboljšanje.**
- 6. Prednosti niso skladnost s predpisanim.**

V nadaljevanju so v preglednicah prikazane značilnosti posameznih vrst akreditacij in evalvacij, področja presoje, standardi kakovosti z merili za njihovo izpolnjevanje, neustreznosti pri presoji in usmeritve za pravilno presajo s pojasnili.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

III.2.1 AKREDITACIJA IN ZUNANJA EVALVACIJA ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA

Akreditacija študijskega programa velja za nedoločen čas. Zunanja evalvacija študijskega programa se opravlja v postopku podaljšanja akreditacije visokošolskega zavoda, postopku izredne evalvacije študijskega programa ali vzorčne evalvacije.

V postopku **akreditacije študijskega programa** se presojuje predvsem vsebina in sestava ter zasnova izvajanja študijskega programa. Pomembno se je opredeliti do umeščenosti programa v študijsko področje oziroma znanstveno disciplino, ustreznosti predlaganega predmetnika in učnih načrtov glede na cilje in kompetence oziroma učne izide, določene s programom, do ustreznosti pedagoškega, znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela nosilcev predmetov študijskega programa ter zasnove njegovega izvajanja.

Obisk zavoda je predviden le izjemoma, kadar je to potrebno zaradi popolne ugotovitve dejanskega stanja. Tu pridejo v poštev predvsem materialne razmere, na primer posebni laboratoriji, prostori in oprema, in sicer takrat, kadar zavod še nima akreditiranih programov, za izvedbo katerih bi bili ti potrebni.

V postopku **zunanje evalvacije študijskega programa** je evalvacijski obisk visokošolskega zavoda obvezen. Ker je študijski program že akreditiran, se na zavodu presojuje predvsem njegova samoevalvacija, spreminjanje, posodabljanje in izvajanje; temelj za to pa je poznavanje akreditiranega stanja, predmetnika z nosilci in izvajalci predmetov, kadrovskega načrta, samoevalvacije in izvajanja programa, materialnih razmer itd.

Če se študijski program izvaja na dislocirani enoti, je treba našteto preveriti tudi na njej. Kadar je dislociranih enot več, naj se opravi obisk vsaj petine.

PREGLED STANDARDOV KAKOVOSTI ZA PRESOJO ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV PO PODROČJIH PRESOJE IN VRSTAH AKREDITACIJ / EVALVACIJ

AKREDITACIJA ŠP	EVALVACIJA ŠP (v postopku podaljšanja akreditacije VZ, izredna evalvacija in evalvacija vzorca)
<i>SESTAVA IN VSEBINA ŠP (17. člen meril)</i>	NOTRANJE ZAGOTAVLJANJE IN IZBOLJŠEVANJE KAKOVOSTI ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA (21. člen meril)
1. Študijski program po sestavi in vsebini študentom ponuja celovito znanje ter jim omogoča doseči postavljene cilje in načrtovane kompetence oziroma učne izide.	1. VZ evalvira in posodablja vsebino, sestavo in izvajanje študijskega programa.
2. Študijski program se po imenu, namenu in vsebini primerno umešča v predvideno področje in disciplino.	2. Uresničevanje nalog, načrtovanih na podlagi izsledkov samoevalvacije študijskega programa, je razvidno iz samoevalvacijskih poročil.
3. Študijski program je povezan z okoljem, v katerem VZ deluje.	–
	<i>SPREMINJANJE IN POSODABLJANJE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA (22. člen meril)</i>
	3. VZ spremlja izvajanje študijskega programa, ga pregleduje in izboljšuje ob upoštevanju razvoja študijskih, znanstvenih, strokovnih, raziskovalnih oziroma umetniških področij in disciplin (razvoja stroke), v katera se primerno umešča, ob evalviranju doseganja postavljenih ciljev, kompetenc oziroma učnih izidov ter potreb po znanju in ciljev družbe – odvisno od vrste in stopnje študijskega programa. Spremembe in posodobitve upoštevajo temeljne cilje programa ter ohranjajo povezanost njegovih vsebin oziroma predmetov.

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

<i>ZASNOVA IZVAJANJA ŠP (18. člen meril)</i>	<i>IZVAJANJE ŠP (23. člen meril)</i>
4. Zasnova izvajanja študijskega programa ustreza njegovi vsebini, sestavi, vrsti, stopnji in namenu (ciljem), tako da so kakovostno prilagojene in zagotovljene študijske vsebine, izvedbene prakse in viri (kadrovski in materialni).	4. Način, oblika in obseg izvajanja študijskega programa ustrezajo njegovi vsebini, sestavi, vrsti in stopnji, tako da so kakovostno prilagojene in zagotovljene študijske vsebine, izvedbene prakse in viri (kadrovski in materialni).
5. Pogoji za študij in obvezne sestavine študijskega programa so določeni, pregledni in razumljivi. Omogočajo uveljavljanje pravic in izpolnjevanje obveznosti vseh deležnikov v študijskem procesu.	5. Zagotovljeno je varovanje pravic deležnikov v študijskem procesu.

PRESOJA STANDARDOV ZA AKREDITACIJO ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA

SESTAVA IN VSEBINA ŠP (17. člen meril)

1. standard: ŠTUDIJSKI PROGRAM PO SESTAVI IN VSEBINI ŠTUDENTOM PONUJA CELOVITO ZNANJE TER JIM OMOGOČA DOSEČI POSTAVLJENE CILJE IN NAČRTOVANE KOMPETENCE OZIROMA UČNE IZIDE.

Merila za presojo standarda:

a) konsistentnost in vsebinska povezanost posameznih predmetov in učnih načrtov ter študijskega programa kot celote

b) povezanost (skladnost) ciljev, kompetenc oziroma učnih izidov, določenih v učnih načrtih, s cilji in kompetencami študijskega programa in z njegovo vsebino glede na vrsto in stopnjo študija

(Presojajo se:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- primernost (zahtevnost, razmerje med temeljnimi vedenji in posebnostmi (specialnostjo)) ter aktualnost znanstvenih, strokovnih oziroma umetniških vsebin,
  - vsebinska primernost (zahtevnost, obseg) in aktualnost študijske literature;
  - omogočanje pridobitve ustreznih kompetenc oziroma učnih izidov,
  - omogočanje pridobitve ustreznega strokovnega ali znanstvenega naslova.
- Priporočilo: Del obvezne študijske literature naj bo v slovenskem jeziku.)

c) v program integrirane znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške vsebine

č) vrstni red predmetov oziroma njihova razporejenost po semestrih in letnikih (horizontalna in vertikalna povezanost) ter njihovo kreditno ovrednotenje

(Presoja se širjenje, poglobljanje in smiselno povezovanje vsebin predmetov iz letnika v letnik, ob upoštevanju izbirnosti; omogočanje učinkovitega pridobivanja ter preverjanja in ocenjevanja znanja, usmerjenost k vmesnim in končnim ciljem ali kompetencam oziroma učnim izidom, določenim s študijskim programom in učnimi načrti.

Ustreznost kreditnega ovrednotenja predmetov se ugotavlja glede na pomembnost, zahtevnost in obseg predmeta (primerna uravnoveženost kreditnih točk)).

Pojasnila: Presoja standarda in študijskega programa nasploh **temelji na značilnosti oziroma posebnosti vrste in stopnje študijskega programa**. Treba je upoštevati, da se morajo na tej podlagi cilji, kompetence oziroma učni izidi razlikovati med seboj in že sami po sebi izkazovati naravo, stopnjo in zahtevnost študija.

Pri presoji je treba upoštevati tudi druga merila agencije (ECTS).

Presoja tega standarda je povezana s presojo drugih standardov kakovosti; na primer gre za tesno vsebinsko povezanost z umestitvijo programa v predvideno področje ali disciplino.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- standard se le delno presoja, mestoma ni poglobljene vsebinske presoje, čeprav so določila zanjo jasna;
- nekritično prepisovanje iz vloge brez vsebinskega ovrednotenja zapsanega;
- le naštevanje znanstveno-raziskovalnega, strokovnega oziroma umetniškega dela nosilcev, brez presoje predvsem določb pod prvo alinejo točk a) in b); raziskovalno delo posameznih nosilcev predmetov študijskega programa je treba presoditi pri 4. standardu na področju »Zasnova izvajanja študijskega programa«.
- ni ovrednotenja v program integriranih vsebin (točka c), pogosto le golo naštevanje, in analitičnega pogleda, kaj te vsebine pomenijo za celoten program ob upoštevanju njegove umestitve v disciplino;
- predlogi za spremembo predmetnika (npr. več izbirnih predmetov, povečanje interdisciplinarnosti študija ...) brez tehtnega razmisleka in utemeljitve;

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- predlogi za povečanje števila ur (KT) za praktično izobraževanje in tesnejšo povezavo z gospodarstvom oziroma delodajalci brez utemeljitve; brez poglobljenega in tehtnega razmisleka predvsem o vsebini, vrsti, stopnji, naravi študijskega programa in kompetencah oziroma učnih izidih, za katere izobražuje;
- namesto predpisanih vsebin se presojuje razmere za izvedbo študija (predvsem za študente), čeprav jih je treba oceniti v naslednjem področju presoje »Zasnova izvajanja študijskega programa«.

Usmeritve za pravilno presojo

Vprašajmo se in odgovorimo si na to, ali:

- so glede na disciplino/stroko zajete vse temeljne in druge pomembne vsebine glede na cilje študijskega programa in strokovni oziroma znanstveni naslov?
- so vsebine pravilno vertikalno in horizontalno povezane?
- so vsebine primerno zahtevne glede na stopnjo in vrsto študija, pa tudi glede na področje ali konkretnije predmet?
- so vsebine primerno splošne oziroma specialne glede na stopnjo in vrsto?
- so vsebine primerno zaprte za namen aplikativnosti oziroma primerno odprte in teoretske za nadaljnji študij, poglobljanje razumevanja in razvoja znanstvenosti (odvisno tudi od študijskega področja)?

Izogibajmo se priporočilom, kot je usmerjanje univerzitetnega študija prve stopnje v aplikativni in specialni študij: poudarjanje potreb trga dela ne glede na posebnosti študijskega programa; priporočanje dodajanja strokovnih in specialnih predmetov na račun teoretskih in bazičnih; krepitev projektnega dela pri študiju ... Univerzitetni študij mora biti praviloma dovolj splošen, vsebinsko širok, teoretsko naravnan, uvajati mora v znanost in možnosti za nadaljnji študij.

Izogibajmo se:

Spoznavnemu odmiku z menjavo med kvaliteto in kvantiteto, kadar se kakovost predmetnika, torej njegova celovitost in povezanost, presoja na podlagi matematičnih proporc po obsegu kreditov obveznih in izbirnih ter temeljnih in specifičnih predmetov. Iz tovrstnih količinskih razmerij ni mogoče sklepati o povezanosti, uravnoteženosti, zahtevnosti, kakovosti ali razporeditvi študijskih vsebin – za to je potrebna njihova vsebinska analiza, analiza učnih izidov oziroma kompetenc in študijske literature.

Spoznavnemu odmiku z menjavo med kvaliteto in kvantiteto, ki je pogost pri preštevanju objav in raziskovalnih projektov, na kar se potem opira neposreden izrek ocene kakovosti raziskovalnega dela brez prepoznave notranje vrednosti presojanega raziskovalnega dela in dosežkov, povezanih z vsebino študijskega programa, ki se akreditira.

Faznemu odmiku pri presoji študijskih vsebin: kljub poglobljeni analizi študijskih vsebin, ki izpostavi vsebinske probleme v predmetniku, se presoja konča zgolj s priporočilom, da naj zavod izvede analizo učnih izidov vsakega posamičnega predmeta in medsebojno primerja predmete. Vsebinska ocena je s tem odmaknjena v proces, ki bo ne glede na izid postal znak kakovosti po sebi, če bo takšna analiza zgolj opravljena.

Čezmernemu opiranju presoje študijskih vsebin in ciljev na dejavnike, povezane z izpolnjevanjem potreb zunanjega okolja oziroma pričakovanj zgolj izbranih skupin deležnikov.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

2. standard: ŠTUDIJSKI PROGRAM SE PO IMENU, NAMENU IN VSEBINI PRIMERNO UMEŠČA V PREDVIDENO PODROČJE IN DISCIPLINO.

Merila za presojo standarda:

povezanost vsebin študijskega programa, njihovo razmerje do uporabnih oziroma temeljnih znanj s področja in discipline ter idejni izbor vsebin, jasno opredeljenih in smiselno povezanih z aktualnim stanjem in razvojnimi trendi v znanosti, stroki oziroma umetnosti

(Presojajo se povezanost vsebin študijskega programa, njihovo razmerje do uporabnih oziroma temeljnih znanj s področja in discipline ter idejni izbor vsebin, jasno opredeljenih in smiselno povezanih z aktualnim stanjem in razvojnimi trendi v znanosti, stroki oziroma umetnosti.)

(Epistemična konjunktura je množica problematik, teorij, metod, teoretskih prijemov in perspektiv, ki jim v nekem zgodovinskem trenutku znanstvena skupnost priznava teoretsko in znanstveno veljavo. Opis epistemične konjunktura zajema tudi prikaz medsebojnih razmerij med veljavnimi teorijami, metodami, prijemi in perspektivami ter prikaz glavnih problemskih polj, kjer poteka teoretska in znanstvena razprava.

Prikaz umestitve študijskega programa v epistemično konjunkturo zajema tudi predstavitev teorije ali teorij, iz katerih program izhaja, in predstavitev kritičnega odnosa (dialoga) do drugih relevantnih teorij.)

Pojasnilo: Presoja umestitve programa v epistemično konjunkturo svojega področja in discipline oziroma drugega področja in discipline je tesno povezana s presojo prvega standarda, vendar jo je treba presojati iz drugega zornega kota.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- *pri presoji niso upoštevana predpisana merila oziroma določila v oklepajih;*
- *presoja sestave programa, njegovih vsebin v skladu z določbami prvega standarda, in ne drugega, kar bi bilo ustrezno;*
- *nekritično prepisovanje iz vloge brez strokovnega razmisleka in vsebinskega ovrednotenja zapisanega;*
- *presoja se ne opira na disciplinarna pravila;*
- *pomanjkljiva presoja posebnosti, povezanih z interdisciplinarnostjo študija.*

Usmeritve za pravilno presojo:

Vprašajmo se in odgovorimo si na to, ali:

- *je razmerje študijskih vsebin do uporabnih oziroma temeljnih znanj s področja in discipline ustrezno?*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- je izbira vsebin jasno opredeljena in smiselno povezana z relevantnim stanjem in razvojem v znanosti, stroki oziroma umetnosti?
- so vsebine epistemološko in metodološko homogene, skladne in celovite?
-
- ali so ob interdisciplinarnosti študijskih vsebin uspešno rešene zagate različnih ontoloških, epistemoloških in metodoloških izhodišč – npr. različnih pogledov na resnico, razumevanje, eksaktnost, uporabnost, na refleksijo vednosti ?
- se vsebine iz drugih disciplin primerno povezujejo s primarnim področjem študijskega programa?
- ali je pri interdisciplinarnem študijskem programu vsaj del študijske literature interdisciplinaren in izkazuje vsebinske povezave s primarnim področjem študijskega programa?
- so pri interdisciplinarnem študijskem programu zagotovljene ustrezne povezave med različnimi vejami znanja na ravni temeljnih predmetov in ali je primarno področje ustrezno podkrepljeno?

Izogibajmo se ocenam, ki zaobidejo disciplinarna merila, na primer:

- študijski program ima prihodnost, ker je z določenega področja in ker bo skupaj z raziskovanjem uporaben za družbo na splošno. Aplikativnost študija ne more biti disciplinarna prednost po sebi, sicer je to le promoviranje uporabne vednosti. Prednost bi bila, če bi prepoznali znanjsko celovitost, pomembnost in povezanost vsebin, kakovost njihove strukturiranosti v manjše disciplinarno zaključene segmente, ustreznost teoretskih podlag ...
- hvaljenju interdisciplinarnosti študija po sebi oziroma pohvalam interdisciplinarnosti zgolj na račun ekonomskih dejavnikov – primer pohvale zaradi odzivanja na globalizacijske trende in aktualne izzive ali pa primer, da interdisciplinarnost povezuje zaposlitvene možnosti diplomantov. Takšne ocene so lahko pomembne na primer pri naslednjem standardu kakovosti.

Presoja interdisciplinarnosti bi morala razkriti uspešno povezavo med vsebinskim jedrom študijskega programa in njegovimi segmenti iz drugih disciplin. Ta povezava bi morala omogočati prepoznavo skupnega imenovalca, ki opredeljuje problemsko polje na presečišču različnih vej vednosti in različnih disciplinarnih pravil z enotno potjo do resnice oziroma razumevanja. Razkriti bi morala tudi, da za vse spajajoče discipline obstaja razvita in uspešna pedagoška in raziskovalna podlaga – torej razvita in povezana skupina visokošolskih učiteljev (strokovnjakov) iz različnih specialnosti. In razkriti bi morala, ali bo študentu v času, ki je predviden za študij, uspelo spojiti osnove in poglobljene tematike različnih disciplin ter povezovati posamezne sklope vednosti. To je posebej pomembno pri magistrskem študiju, ki je za inter- in multidisciplinarnost kratek in zahteva zelo specifično kombinacijo predznanj z različnih področij. In nenazadnje bi morala presoja razkriti, v čem je notranja vrednost interdisciplinarnosti z vidika razvoja in posredovanja nove vednosti.

Izogibajmo se odmikom, na primer konceptualnemu odmiku pri presojanju disciplinarnosti po ekonomskem konceptu kakovosti (ko zaposljivost postane merilo za disciplinarnost).

3. standard: ŠTUDIJSKI PROGRAM JE POVEZAN Z OKOLJEM, V KATEREM VZ DELUJE.

Merila za presojo standarda:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

a) analize potreb zaposlovalnega okolja, trga dela in zaposljivosti ali potreb po znanju in ciljev družbe

(Metodološko utemeljeno analizo lahko naredi visokošolski zavod sam ali jo naroči pri pristojnih ministrstvih, zbornicah ali združenjih. Iz nje mora biti razvidna povezava med učnimi izidi v predlogu študijskega programa in ugotovitvami stroke glede potreb po znanju, zaposljivosti diplomantov ali nadaljnega izobraževanja – odvisno od vrste in stopnje študijskega programa, ki se akreditira.)

b) razmere za praktično izobraževanje študentov

(Presojajo se:

- primernost podjetij v skladu s 4. standardom 7. člena meril,*
- zmožnost za mentorstvo v delovnem okolju,*
- število in ustreznost dogovorov.)*

(Iz načrta za praktično izobraževanje morajo biti jasno razvidni predvidena organiziranost praktičnega izobraževanja, njegovi nosilci ter naloge vseh udeležencev (visokošolskih učiteljev in sodelavcev, mentorjev prakse pri delodajalcih, organizatorjev praktičnega izobraževanja in študentov)).

Pojasnila: Standard se selektivno uporablja, pri čemer je treba razlikovati med presojava pod točko a) in b). Doktorski študijski programi se po tem standardu ne presojajo.

Merilo za presojanje standarda pod točko a) se uporablja tudi pri študijskih programih, ki niso praktično naravnani. Določeni sta **dve vrsti analiz**, ki upoštevata naravo (vrsto) in stopnjo študijskega programa:

- analiza potreb zaposlovalnega okolja, trga dela in zaposljivosti diplomantov za visokošolske strokovne študijske programe,
- analiza potreb po znanju in ciljev družbe za univerzitetne študijske programe prve stopnje ali študijske programe druge stopnje.

Merilo za presojanje standarda pod točko b): Razmere za praktično izobraževanje je treba vedno presojati pri visokošolskih strokovnih študijskih programih (gre za pomemben sestavni del teh programov, po katerem se najbolj razlikujejo od ostalih (univerzitetnih) programov); pri drugih pa le, če je njihov obvezni sestavni del. Pri doktorskih študijskih programih standard praviloma ne pride v poštev.

Celoten standard je pomemben z vidika razlikovanja med različnimi študijskimi programi, pa tudi visokošolskimi zavodi, in je dokaz, da merila za akreditacijo to raznolikost upoštevajo.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- premalo upoštevana vrsta in stopnja, pa tudi vsebina študijskega programa;
- pomanjkljivo presojanje analiz, nerazlikovanje med predpisanimi vrstama analiz;
- dopuščanje pomanjkljivih analiz, dejstva, da je ni naredila pristojna oseba oziroma da ni pripravljena v skladu z merili in določbami za presojajo;
- ni ugotovljeno sodelovanje zavoda z okoljem, ni utemeljitve načrtovanega števila študentov;
- načrti za PRI niso ustrezno presojani (ni ugotovitve, ali bo PRI ustrezno organiziran skupaj z nosilci in vsemi udeleženci (določila v oklepaju pri točki b)).

Poleg upoštevanja sestave in vsebine študijskega programa je presoja tega standarda povezana predvsem s presojajo 4. standarda na področju »Zasnova izvajanja študijskega programa«.

Usmeritve za pravilno presojajo:

Pred presojajo se moramo poglobiti v vsebino in sestavo študijskega programa ter njegovo vpetost v področje ali disciplino. Vprašajmo se in si odgovorimo na to:

- za katero vrsto in stopnjo študijskega programa gre in ali je presoja po tem standardu upravičena?
- ali je vlogi priložena analiza prava, predpisana za vrsto in stopnjo študijskega programa, ki ga presojamo?
- ali analiza vsebuje vse potrebno za pravilno presojajo potreb zaposlovalnega okolja in trga dela oziroma za zaposljivost diplomantov visokošolskega strokovnega študijskega programa?
- ali predlagani (univerzitetni in drugostopenjski) program izkazuje potrebe po znanju, ki ga ponuja, in ciljev družbe – kako se to kaže?
- koliko je v povezavi z načrtovanim številom študentov podjetij, primernih za praktično izobraževanje študentov?

Primerna podjetja so tista, ki lahko študentom ponudijo izobraževanje, ustrezno vsebini, zahtevnosti oziroma stopnji študija; ki imajo kakovostne razmere za praktično izobraževanje, še posebej pa ustrezno izobražene in usposobljene mentorje zanj.

Še posebej pri univerzitetnih študijskih programih ter študijskih programih, vpetih v čiste discipline, je treba pojem okolje razumeti nekoliko širše, saj to ni zgolj gospodarski ali javni sektor v ožjem smislu, ampak je lahko tudi kulturno, umetniško, socialno in disciplinarno. Tako so lahko pomemben vidik vpetosti v okolje pri študiju zgodovine ali pa geografije tudi raziskovalne reference in možnosti, povezane s preučevanjem nacionalno pomembnih, regionalnih ali lokalnih pojavov.

Izogibajmo se:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Spoznavnemu odmiku z menjavo med kvaliteto in kvantiteto, ki je pogost pri preštevanju dogovorov za praktično izobraževanje, na kar se potem opira neposreden izrek ocene primernosti dogovorov brez prepoznavne njihove vsebine oziroma tega, da bodo v skladu z učnimi načrti študijskega programa, ki se akreditira, vsem predvidenim vpisanim študentom dejansko omogočali pridobitev ustreznih kompetenc oziroma učnih izidov.

ZASNOVA IZVAJANJA ŠP (18. člen meril)

4. standard: ZASNOVA IZVAJANJA ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA USTREZA NJEGOVI VSEBINI, SESTAVI, VRSTI, STOPNJI IN NAMENU (CILJEM), TAKO DA SO KAKOVOSTNO PRILAGOJENE IN ZAGOTOVLJENE ŠTUDIJSKE VSEBINE, IZVEDBENE PRAKSE IN VIRI (KADROVSKI IN MATERIALNI).

Merila za presojo standarda:

a) predvideni načini, oblike in potek poučevanja

(Pri presoji načina izvajanja študijskega programa se upoštevata sestava in vsebina študijskega programa (17. člen meril) in s tem povezana primernost oblik dela s študenti in poteka poučevanja. Morebitno načrtovano prilagajanje izvajanja študijskega programa oziroma oblik dela s študenti in poteka poučevanja mora zagotavljati kakovostno izvedbo študija.)

b) ustreznost kadrov v skladu s 13. členom meril ter:

- področna primernost izvolitev v naziv,
- izpolnjevanje pogojev za mentorstvo doktorskim študentom in ustreznost mentorjev

(Ustreznost visokošolskih učiteljev in sodelavcev za izvajanje študijskega programa ter usposobljenost nepedagoških delavcev se presojata v skladu s 13. členom meril. Presoja se, ali področja izvolitev v naziv visokošolskih učiteljev in sodelavcev ustrezajo vsebini, sestavi, vrsti, stopnji in namenu (ciljem) študijskega programa. Kadar se akreditira študijski program tretje stopnje, se presoja še izpolnjevanje minimalnih raziskovalnih standardov, pogojev za mentorstvo doktorskim študentom ter ustreznost mentorjev.)

(Študijski programi tretje stopnje morajo zagotavljati visoke raziskovalne standarde. Minimalni raziskovalni standardi za študijske programe tretje stopnje so:

- visokošolski zavod, ki izvaja oziroma bo izvajal študijski program tretje stopnje, je v zadnjih petih letih pridobil raziskovalne ali razvojne ali sicer akademsko relevantne projekte, ki so financirani z javnimi sredstvi, sredstvi iz tujine ali sredstvi iz gospodarstva v skupni minimalni vrednosti 50.000 EUR. Upoštevajo se projekti, katerih vodje so oziroma bodo hkrati nosilci predmetov študijskih programov tretje stopnje na tem visokošolskem zavodu.
- nosilci predmetov študijskega programa tretje stopnje morajo v obdobju zadnjih petih letih biti raziskovalno, razvojno, oziroma sicer akademsko-relevantno aktivni vsaj do te mere, da izpolnjujejo potrebne pogoje za izvolitev najmanj v naziv docenta.)

(Temeljno izhodišče za kakovostno raziskovalno delo pri doktorskem študiju je zmožnost za mentorstvo doktorskim študentom. Pri ugotavljanju zmožnosti se upoštevajo delovne obveznosti nosilcev ter njihovo raziskovalno delo. Mentorjeve pedagoške, znanstvene in raziskovalne reference morajo biti področno ustrezne, na visoki ravni in aktualne.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Priporočeno največje število doktorskih študentov na mentorja je 5 na doktorski študijski program. Priporočeno je tudi, da je mentor nosilec ali sodeluje v področno primernih raziskovalnih projektih oziroma programih.)

c) materialne razmere, povezane z izvajanjem študijskega programa, v skladu s 15. členom meril

(Upošteva se 15. člen meril; ugotavlja se tudi, ali bo prostorov in opreme dovolj za predvideno število vpisanih študentov; predvsem takrat, kadar visokošolski zavod že izvaja druge (akreditirane) študijske programe.

Knjižnica visokošolskega zavoda mora imeti ustrezno študijsko, strokovno in znanstveno literaturo; študijsko gradivo in elektronske baze podatkov morajo ustrezati vsebini in stopnji študijskega programa.

Visokošolski zavod mora imeti ustrezne knjižnične delavce.)

Pojasnila: Standard je treba presojati tudi po določbah iz 13. člena (kadri) in 15. člena (materialne razmere) meril.

Pri ugotavljanju zaposlenosti nosilcev programa (FTE) je treba upoštevati določbe 14. člena ZViS. FTE se razlikuje glede na vrsto visokošolskega zavoda oziroma programa. Presoja raziskovalnega, strokovnega ali umetniškega dela nosilcev mora ustrezati vrsti oziroma stopnji študijskega programa.

Druga alineja točke b) se presoja le, kadar se akreditira študijski program tretje stopnje.

Prostori in oprema za izvajanje študijskega programa morajo biti zagotovljeni, zavod jih mora torej že imeti, prav tako mora imeti zagotovljene nosilce programa. Namere oziroma razni dogovori niso dovolj!

Če zavod namerava izvajati študijski program na daljavo (e-študij) ali kombinirano obliko študija, je treba presoditi ustreznost programske opreme zanj, načrtovan potek poučevanja, oblike dela s študenti, obseg izvajanja študija na daljavo, in sicer po posameznih predmetih, predvidene načine preverjanja in ocenjevanja znanja, kakšna je usposobljenost visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter tutorjev in nepedagoških delavcev za tako obliko izvajanja programa.

Pri presoji materialnih razmer so v pomoč **Smernice za dostopnost v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji**: <https://www.nakvis.si/akreditacije-in-evalvacije-v-visokem-solstvu/zakonodaja/>.

Pri presoji kadrov so v pomoč baze podatkov o njihovem strokovnem, raziskovalnem oziroma umetniškem delu.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- navedba, da je način izvedbe ustrezen, brez utemeljitve;

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- ni poglobljene presoje predvsem raziskovalnega in strokovnega dela nosilcev, povezanega s študijskim programom ali nosilstvom predmetov – le naštevanje projektov ipd. ni dovolj, tudi količina sama po sebi ne zagotavlja kakovosti;
- presoja raziskovalnega dela nosilcev tam, kjer bi morala biti na prvem mestu presoja strokovnega ali umetniškega dela;
- kljub ugotovljeni neustreznosti (glede na področje habilitacije, raziskovalnega, strokovnega dela, tudi nedopustni preobremenjenosti posameznikov) ali pomanjkljivem številu nosilcev in mentorjev (PRI) neskladnosti v poročilih niso zapisane;
- kljub ugotovljenem pomanjkanju prostorov in opreme ali njihovi neprimernosti neskladnosti v poročilih niso zapisane;
- prostori in oprema niso presojani ob upoštevanju predvidenega števila študentov ter števila tistih, ki se na zavodu že izobražujejo;
- knjižnice praviloma niso ustrezno presojane (le navedba, da knjižnica je, nič pa o njeni opremljenosti in ustreznosti zaposlenih knjižničnih delavcev) ali se jih celo izpusti.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s sestavo in vsebino študijskega programa.

Usmeritve za pravilno presojo:

Vsak način, obliko in potek poučevanja presojamo tudi po vsebini. Ne gre le za lupino – tehniko, temveč za to, zakaj so izbrani določeni načini, oblike in potek in kako prek njih posredujem spoznanja, vedenja, veščine ipd. Vsak način, oblika in potek tudi niso primerni za vse študijske programe.

Vprašajmo se in odgovorimo si na to, ali so število in vrsta kontaktnih ur, način izvajanja (bodisi v tehnološkem ali organizacijskem smislu bodisi v smislu pristopa k poučevanju), ter kreditno vrednotenje primerni:

- glede na merila, značilnosti discipline oziroma stroke, v katero sega posamezni predmet/študij,
- glede na predvidene študijske vsebine pri predmetu,
- glede na kompetence in učne izide,
- glede na stopnjo in vrsto študijskega programa – pri doktorskem študiju se narava kontakta spremeni in koncentrira na mentorja.

Zahtevnost študija – zahtevnost in poglobljenost študijskih vsebin, kognitivne in praktične spretnosti, kompleksnost predvidenih sposobnosti in zmožnost njihovega razvoja glede na različne oblike pedagoškega usmerjanja ter predznanje študentov so tisto, kar narekuje okoliščine izvajanja predmeta/študija oziroma kar naj bo izhodišče za presojo kakovosti.

Pri ocenjevanju kakovosti kadrov ne pozabimo, da jih je treba presojati tudi po vseh določbah iz 13. člena meril (področje kadri pri podaljšanju akreditacije visokošolskega zavoda) in jih povezati s študijskim programom, ki se akreditira. Za kakovost znanstveno-raziskovalnega, strokovnega ali umetniškega dela učiteljev je pomembna ocena končnega stanja – ocena vrednosti, odmevnosti, kakovosti strokovnih, raziskovalnih oziroma umetniških dosežkov.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Vprašajmo se in odgovorimo si na to:

- *za poučevanje v kateri vrsti (naravi) in stopnji študijskega programa presojamo kakovost nosilcev predmetov; katero delo morajo glede na to poleg pedagoškega pretežno opravljati (strokovno, raziskovalno ali umetniško)?*
- *ali so visokošolski učitelji strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavni na področju predmetov, katerih nosilci so?*
- *ali so njihovi strokovni, raziskovalni oziroma umetniški dosežki primerni za nosilstvo določenega predmeta?*
- *ali v primeru interdisciplinarnega študija izkazujejo tudi reference na stičiščih različnih, v študijski program povezanih disciplin?*

Pri ocenjevanju materialnih razmer ne pozabimo na določbe iz 15. člena meril (področje materialne razmere pri podaljšanju akreditacije visokošolskega zavoda). Čeprav materialne razmere presojamo v povezavi s študijskim programom, ki se akreditira, moramo upoštevati vse dejavnosti, ki jih zavod že izvaja in število vanj vpisanih študentov. Je prostorov in opreme dovolj za vse?

Presoja visokošolske knjižnice naj bo dovolj natančna; treba je ugotoviti in presoditi količino in kakovost gradiva v povezavi s študijskim programom, ki se akreditira. Ali je s področja in discipline študijskega programa knjižnica ustrezno založena, ali je literatura oziroma gradivo primerno za vrsto in stopnjo tega programa? Ali je ustrezno za s programom predviden način študija ali njegovega izvajanja; in ali bo zadoščalo za predvideno število ter potrebe študentov, visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter drugih delavcev? Kakšna sta navsezadnje informacijska podpora in dostop do baz podatkov?

Izogibajmo se:

Spoznavnemu odmiku pri zahtevah za količinsko proporcionalnost med številom kontaktnih ur in krediti, s katerimi je posamezen predmet ovrednoten. Takšno razmišljanje je sicer lahko dobra podlaga za približno identifikacijo težav. Vendar pa nima neposredne podlage v predpisih. Prav tako se ne opira na razumevanje konkretnih študijskih vsebin in naravo študija. Od predmeta do predmeta se lahko razlikuje, koliko dela in kakšno delo naj študent opravi sam, koliko je potrebna razlaganja, koliko prakse oziroma koliko samostojnega dela v okviru seminarjev.

Faznemu odmiku pri presoji kadrov, kadar se namesto obravnave strokovnih, raziskovalnih oziroma umetniških kompetenc učiteljev preusmerimo le v presojo ustreznosti minimalnih standardov za izvolitve v naziv, uvajanja razgovorov z zaposlenimi, oblike in obseg zaposlitev, načrt za izobraževanje učiteljev ...

5. standard: POGOJI ZA ŠTUDIJ IN OBVEZNE SESTAVINE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA SO DOLOČENI, PREGLEDNI IN RAZUMLJIVI. OMOGOČAJO UVELJAVLJANJE PRAVIC IN IZPOLNJEVANJE OBVEZNOSTI VSEH DELEŽNIKOV V ŠTUDIJSKEM PROCESU.

Merila za presojo standarda:

- pogoji za vpis v študijski program in napredovanje študentov*
- merila za priznavanje znanja in spretnosti, pridobljenih pred vpisom v študijski program*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

(Ugotavlja se, ali bo visokošolski zavod kandidatom priznaval znanje in spretnosti (usposobljenost ali zmožnosti), pridobljene s formalnim, neformalnim ali izkustvenim učenjem, ki po vsebini in zahtevnosti v celoti ali deloma ustrezajo splošnim oziroma predmetno-specifičnim kompetencam predlaganega študijskega programa, in sicer kot opravljeno študijsko obveznost, ovrednoteno po ECTS.)

c) načini ocenjevanja

(Presoja se, ali so načini in oblike preverjanja in ocenjevanja znanja opredeljeni tako, da bodo omogočali ustrezno preverjanje doseženih učnih izidov in kompetenc, študentom pa sprotni študij in učinkovito spremljanje lastnega napredka.)

č) pogoji za dokončanje študija

d) pogoji za dokončanje posameznih delov programa, če jih ta vsebuje

e) strokovni oziroma znanstveni naslov

(Presoja se tudi, ali je (so) naslov(i) skladen(ni) s stopnjo, vrsto in vsebino študijskega programa ter z zakonom, ki jih ureja in določa njihovo tvorjenje.)

f) pogoji za prehode med študijskimi programi

(Presoja se, ali so določbe skladne z merili za prehode, ki jih je sprejel svet agencije.)

Pojasnilo: Pri presoji je treba preverjati skladnost z ZViS in ZSZN.

Upoštevati je treba še merila ECTS, merila za prehode.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- dopuščanje, da pogoji za vpis v študijski program niso v skladu z ZViS,
- standard ni presojan po vseh merilih ali točkah,
- načini ocenjevanja so prepisani iz vloge, niso pa presojani v skladu z določbami v oklepaju.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s sestavo in vsebino študijskega programa.

Usmeritve za pravilno presajo:

Standard se večinoma presoja v skladu z določbami ZViS, ki jih je treba v celoti spoštovati. Ko presojamo strokovni oziroma znanstveni naslov v skladu z ZSZN, se poleg ugotavljanja pravilne sestave naslova vprašajmo predvsem, ali je ta skladen z vsebino, stopnjo in vrsto študijskega programa ter področjem in disciplino, v kateri se umešča.

Ocenjevanje je za kakovostno delo tako nosilcev predmetov kot študentov izredno pomembno, zato presodimo, ali:

- *je ustrezno glede na vsebino, stopnjo, zahtevnost študijskega programa oziroma predmeta?*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- *bo omogočilo učitelju dejanski uvid v usvojeno študentovo znanje, veščine, spretnosti?*
- *bo omogočilo študentu spremljanje lastnega napredka, ga bo vzpodbujalo h kakovostnemu sprotnemu delu in h poglobljenemu študiju?*
- *bo omogočilo izpolnjevanje vseh obveznosti tako učitelja kot študenta?*
- *bo omogočilo pridobitev s programom določenih kompetenc oziroma učnih izidov?*
- *bo navsezadnje tako učitelju kot študentu omogočilo prepoznavanje študentovih odlik ali njegovih posebnosti?*

PRESOJA STANDARDOV ZA EVALVACIJO ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA

NOTRANJE ZAGOTAVLJANJE IN IZBOLJŠEVANJE KAKOVOSTI ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA (21. člen meril)

1. standard: VZ EVALVIRA IN POSODABLJA VSEBINO, SESTAVO IN IZVAJANJE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA.

Merila za presojo standarda:

a) samoevalvacija študijskega programa omogoča njegovo razvijanje in posodabljanje, tako da se ohranja njegova aktualnost ter ustvarja kakovostno izobraževalno okolje

(Presoja se, ali so načrtovanje samoevalvacije študijskega programa in naloge, povezane s tem, osredinjene predvsem na:

- *posodabljanje vsebine študijskega programa,*
- *presojanje ustreznosti izvajanja študijskega programa, načinov in oblik pedagoškega dela in dela študentov,*
- *evalviranje obremenitev študentov, njihovega napredovanja in dokončanja študija ter javnoveljavnih listin,*
- *primerjanje doseženih kompetenc oziroma učnih izidov z načrtovanimi oziroma presojanje upravičenosti njihovega spreminjanja,*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- presojanje ustreznosti preverjanja in ocenjevanja znanja,
- presojanje razmer za študij oziroma študijskega okolja in svetovalnih storitev,
- presojanje pričakovanj, potreb in zadovoljstva študentov, visokošolskih učiteljev in sodelavcev, pa tudi deležnikov iz okolja,
- ugotavljanje potreb po znanju in zaposlitvenih potreb v okolju v skladu s 5. standardom 12. člena meril;
- analiziranje vpisa, prehodnosti in dokončanja študija.
- presojanje znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela ter **aktualnosti in obsega dosežkov** na področju študijskega programa.)

b) načini in postopki zbiranja informacij ali predlogov za spreminjanje študijskega programa ter njihovega analiziranja

c) primernost obveščanja deležnikov o uresničevanju načrtovanih nalog oziroma o izsledkih in ugotovitvah pri samoevalvaciji študijskega programa

Pojasnila: Temelj za presojo standarda – in vseh standardov kakovosti, predpisanih za evalvacijo študijskega programa – je samoevalvacija študijskega programa oziroma poročilo o tem. Do samoevalvacije se je treba vsebinsko opredeliti, pri tem pa upoštevati določbe v oklepaju pri točki a); samo presoja samoevalvacijskih postopkov ni ustrezna.

Načrtovanje samoevalvacije je lahko razvidno iz samoevalvacijskega načrta, lahko pa tudi iz letnega delovnega načrta visokošolskega zavoda ali drugega ustreznega dokumenta.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- ni razvidno, da se standard presoja po vseh določilih pri točki a); ugotovitve le pri posameznih alinejah (določbah) ali ponekod samo skopa navedba, da je evalvacija programa redna in ustrezna;
- praviloma nič o evalvaciji načinov in oblik pedagoškega dela, ustreznosti in oblik ocenjevanja, aktualnosti in obsega dosežkov znanstveno-raziskovalnega, strokovnega, umetniškega dela na področju študijskega programa;
- nekritično naštevanje elementov samoevalvacije brez vsebinskega ovrednotenja - presojajo se predvsem postopek, odgovorni za posamezne naloge ...; in ne vsebina;
- zanemarjanje ali opuščanje pogleda, mnenja, predlogov ... visokošolskih učiteljev in sodelavcev (tudi znanstvenih delavcev ali delodajalcev tam, kjer je to glede na vrsto in stopnjo študijskega programa potrebno); poudarjen le študentski vidik;
- nekritični in nepojasneni predlogi strokovnjakov za spremembo programa, brez tehtnega razmisleka in utemeljitev – poleg tega predlogi za spremembe programa spadajo k 3. standardu;
- pri presoji določb pod točkama b) in c) izrazito prevladuje študentski vidik;
- pri presoji določbe pod točko c) poudarjeni samo načini obveščanja, brez ocene primernosti (ob upoštevanju značilnosti posamezne skupine deležnikov);
- majhno število vpisanih študentov kot prednost (gre za dejstvo, ki samo po sebi ne more biti prednost).

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Usmeritve za pravilno presojo

*Samo-**evalvacija mora biti dovolj celovita, kar pomeni, da mora vsebinsko uravnoteženo presojati izobraževalno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavnost, potrebno za vrsto in stopnjo študijskega programa. Samo-**evalvacija mora ponuditi odgovor na vprašanje, ali in kako želi zavod razvijati študijski program - tako študijske vsebine in njihove spremembe kot tudi izvajanje študija?*****

Vprašajmo se in odgovorimo si na to, ali (samo)evalvacija vsebuje tehten in dovolj obsežen razmislek o tem:

- ali evalviranje študijskih vsebin upošteva disciplinarna merila (univerzitetni študij) oziroma merila stroke (poklica v primeru visokošolskega strokovnega študija)?*
- ali se vsebine pravilno posodablja glede na prvotni namen študija (morda ni značilnost (smisel) študija to, da se stalno iščejo novejšje vsebine in nadomeščajo stare)? Katere »stare« vsebine so nujne in kanonske, pomembne?*
- če je študijski program oprt na idejno strujo ali šolo oziroma če je oprt na vednost ali epistemologijo iz zgodovinskega obdobja, potem je treba zahteve po aktualnosti primerno kontekstualizirati in ne zahtevati izključevanja pomembnih vsebin zaradi »zastarelosti«. To je odvisno tudi od discipline in je na primer pomembno za humanistiko, družboslovje in umetnost. Določene disciplinarne vsebine so nesporne in zato brezčasne. Vse discipline ali disciplinarne specialnosti tudi niso trendovske. Sledenje trendom velja predvsem za aplikativne discipline.*
- kako vsebinske spremembe vplivajo na vpetost predmetnika v disciplino, na njegovo vsebinsko celovitost in zaokroženost?*
- kakšno je razmerje med vsebinami in kompetencami iz umaknjenih predmetov ter vsebinami in kompetencami v na novo uvedenih predmetih? Kako recimo nov predmet nadomešča kompetence iz predmetnika umaknjenega diplomskega dela (pisno izražanje, argumentiranje, znanstveno dokazovanje ...)? Je ukinitvev diplomskega dela v imenu povečanja števila diplomantov sprejemljiva?*
- kako spremembe pri izvedbi študija vplivajo na posredovanje predvidenih znanj ter doseganje izidov, ciljev in kompetenc, še posebej ob zmanjševanju števila kontaktnih ur ali pa celo vaj?*
- ali se celovito obravnavajo učinki (primernost, kakovost ...) akreditiranih vsebin oziroma sprememb in kakšen je pogled različnih deležnikov nanje?*

Vse v povezavi z vprašanji, ki si jih postavimo ob prvi akreditaciji študijskega programa (usmeritve za presojo pri prvi akreditaciji programa).

(Samo)evalvacija oziroma presoja kakovosti kompetenc oziroma učnih izidov:

Kakšna je analiza doseganja kompetenc in učnih izidov? Gre le za popisovanje povprečnih ocen in stopnje prehodnosti/dokončanja študija?

Ali je zajeta tudi refleksija visokošolskih učiteljev o preverjanju in ocenjevanju znanja in izsledkih ter o tem, kako dobri so študenti pri študiju?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Kaj menijo študenti in diplomanti o doseganju kompetenc oziroma učnih izidov? Ali je strokovni pogled uravnotežen s pogledom študentov na lastno napredovanje pri študiju in na kakovost pridobivanja znanja in veščin?

Pomembna je (samo)evalvacija izobrazbe ne le na kvalifikacijski (kompetenčni) ravni, ampak tudi na socializacijski in subjektifikacijski. Gre za razmislek o pristopih k poučevanju, o umeščanju diplomantov v družbo, o njihovih socialnih veščinah ter osebnih veščinah in osebni rasti. Ali jih po strokovnem mnenju in po mnenju diplomantov visokošolski zavod uspešno pripravlja za avtonomno življenje v družbi?

(Samo)evalvacija oziroma presoja strokovnega, znanstveno-raziskovalnega oziroma ustvarjalnega dela (v nadaljevanju: raziskovalnega dela):

Kako poglobljena je samoevalvacija raziskovalnega dela?

Temelji zgolj na bibliometriji v povezavi s strateškimi cilji?

Ali (samo)evalvacija vsebuje tudi refleksijo o pomenu, učinkih in notranji vednosti presojanega raziskovalnega dela?

Se dejansko presoja ustvarjanje nove vednosti in njena relevantnost za študijsko področje oziroma program, celo predmet (kadar je to smiselno, kadar ne gre za temeljni, pregledni predmet)?

Ali se presojajo le razmere za raziskovanje in spremljajoči procesi, kot so recimo načrtovanje raziskovanja, pogoji zanj, spremljanje napredka, administrativni in organizacijski izzivi – ali torej prihaja do faznih odmikov? (Samo) evalvirati je treba predvsem vsebino, težo ali pomen raziskovanja po sebi. Presoja kakovosti raziskovalnega dela naj bi znala ločiti med:

- *značilnostmi različnih kognitivnih danosti disciplin: trda, mehka, čista, aplikativna znanost; pozitivistična in aplikativna ter refleksivna in hermenevtična znanost; eksaktno in neeksaktno raziskovanje; avtonomno in interesno raziskovanje; specialno in bazično raziskovanje; tehnično in politično raziskovanje; etatistično in kritično raziskovanje.*
- *različnimi merili glede na njihov izvor/lokacijo: Temeljno raziskovanje bi se moralo presojati po disciplinarnih merilih, ki se tikajo notranje kakovosti, izvirnosti, podprtosti teorije z dokazi, bližine horizontu vednosti in raziskovanja. Po zunanjih merilih se presoja predvsem uporabno raziskovanje – tisti segment, v katerem se že ustvarjena vednost prenaša v prakso in ko ne govorimo več toliko o znanosti, spoznavanju resnice in poglobljanju razuma, ampak o inovaciji.*

Pri opiranju na zunanja merila je primerno zavedanje o zapletenosti t.i. družbene relevantnosti raziskovalnega dela. Nanjo namreč ne vplivajo le akademske vrednote in disciplinarna merila, ampak tudi birokratska kultura (ki temelji na pravilih in zastopništvu), potrebe gospodarstva in ustvarjanja dobička, ter javna sfera s poudarkom na pravnih zahtevah, enakosti, družbeni ugodnosti in manjšanju razlik:

- *Ali želimo v družbenem interesu iskati povprečje ekonomskih in političnih interesov, ali pa potrebe za nove interpretacije naravnega in družbenega sveta za svoje življenje?*
- *Ali bomo pri iskanju kakovosti v imenu družbene relevantnosti odkriti, na katero obliko relevantnosti se opiramo?*
- *Ali lahko ena oblika družbene relevantnosti prekrije ostale (odmik del za celoto)?*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Dodatek k presoji pedagoškega dela:

(Samo)evalvacija kakovosti pedagoškega dela ne more biti zgolj:

- *preštevanje pedagoško-andragoških izpopolnjevanj, izmenjav učiteljev, gostujočih predavanj, povprečnih ocen, stopenj prehodnosti in dokončanja študija,*
- *popis ali neargumentirano priporočanje uvajanja »novih« pristopov (npr. na študenta osredinjeno učenje) namesto »starih« oziroma metod, tehnologij in tehnik v pedagoški proces,*
- *obravnavo izsledkov o neposrednem zadovoljstvu študentov s poučevanjem (problem nadomeščanja strokovnih ocen s stališči, ki bi utegnili temeljiti na ugodju, všečnosti in osebni koristi).*

Treba je ustrezno ločevati med razmerami za kakovostno poučevanje in neposrednimi znaki dobrega poučevanja.

Ali in kdaj sploh je primerno o kakovosti poučevanja razmišljati v kontekstu zadovoljstva s storitvijo?

Pogled na kakovost poučevanja v (samo)evalvaciji ne more biti razvit le v kontekstu učinkovitosti, optimalnosti, uspešnosti in preglednosti poučevanja (organizacijsko-upravljavski in ekonomski koncept kakovosti), ampak je pomembno razmišljati tudi o strokovnih in akademskih ciljih in učinkih poučevanja.

Koliko (ali) je smiselno kakovost poučevanja povezovati tudi s celovitostjo realizacije učnega načrta, v njem predvidenih vsebin, ciljev, izidov in kompetenc?

Je primerno o kakovosti poučevanja razmišljati z vidika sredstev ali z vidika ciljev oziroma izidov, ki so določeni vnaprej, nesporni in čedalje bolj odločilni? Kaj če sredstva in načini za doseganje ciljev postanejo problematični? Kako torej uravnavati med avtonomijo poučevanja na eni strani ter zunanjim nadzorom v sklopu učinkovitosti in storilnosti na drugi?

Poleg študentskega mnenja je pomemben vir za presojno refleksija učiteljev – razmislek o namenih in učinkih oziroma kakovosti poučevanja. Pomembna je strokovna in akademska ocena pedagoškega dela (podajanja znanja, sistematiziranja, umeščanja v disciplino, poglobljanja, posploševanja ...). Enako je pomemben pogovor o vrednotah in idealih poučevanja, o tem, kaj je dobro poučevanje. Konkretnije so lahko viri: strokovna anketa, fokusne skupine, razgovori, zunanje evalvacije poučevanja (ki jih izvajajo kolegi s področja po eni strani ali visokošolski didaktiki po drugi), pedagoški dnevnik in strokovni komentarji učiteljev na mnenja študentov.

Pomemben je razmislek o tem, kako in v čem se visokošolski učitelj pri pedagoškem delu razlikuje od učiteljev na nižjih ravneh izobraževanja. Je dobro poučevanje odvisno le od strokovnih veščin, ki jih učitelj razvija v sklopu kadrovskega razvoja, ali ima tudi druge odlike?

Pomemben je razmislek o izobraženosti študentov/diplomantov glede na kvalifikacijsko, socializacijsko in subjektifikacijsko raven izobraževanja.

Je poučevanje usmerjeno v uvajanje v disciplino in stroko, v splošno umeščanje posameznika v družbo ali v študenta kot individua? Kako se glede na to diverzificira pogled na kakovost

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

poučevanja (poznavanje različnih idejnih pristopov k poučevanju ob upoštevanju svobode poučevanja)?

Kako se obravnavajo in razvijajo veščine – kot poklicne zmožnosti, kot zmožnosti samostojnega učenja in procesiranja informacij ali kot zmožnosti spreminjanja ali razvijanja samega sebe (študenta)?

Pomemben je razmislek o vplivu discipline na poučevanje, torej upoštevanje meril oziroma značilnosti disciplinarno-specifične visokošolske didaktike. Koga učitelji sploh vzgajajo? Teoretike, aplikativce, kritike, ustvarjalce ... Kako dobri so diplomanti v tem pogledu?

Glede na to se nadalje presoja, ali so načini uvajanja v disciplino in privzganja veščin kakovostni?

- Ali je recimo konkretno pri študiju geografije dovolj poudarjena veščina prostorskega razmišljanja ali pa interpretiranja in kreiranja zemljevidov? Kako se te veščine razvijajo na terenu (pri terenskih vajah), kako v laboratorijih (pri simulacijah, modeliranjih in eksperimentih) in kako v predavalnici oziroma pri samostojnem delu?*
- Kako je na primer pri študiju zgodovine poleg pokritosti zgodovinskih tem, ki je namenjena prenosu vednosti in usvajanju osrednjih disciplinarnih predpostavk, razdelan tudi poudarek na narativnosti, kritiki in prevpraševanju različnih idejnih struj, interpretiranju, dokazovanju?*

Brez odkrite razprave z visokoškolskimi učitelji je težko oblikovati uporabna in tudi utemeljena priporočila za izboljšanje, ki presegajo organizacijske ukrepe. Prav tako je težko krmariti med (1) različnimi koncepti kakovosti (skladnost, ustreznost namenu, transformacija ...), (2) različnimi pristopi k poučevanju (tradicionalen, kritičen, progresiven, konstruktivistični, poklicen ...) in (3) različnimi disciplinarnimi posebnostmi, ki zaznamujejo izobraževanje (aplikativnost, nezainteresiranost, kritičnost, ustvarjalnost ...). Zato je pomembno poznavanje posebnosti (1), (2) in (3).

Izogibajmo se:

Premajhnemu številu ocen končnih stanj, torej o natančnosti, kritičnosti, točnosti, preverljivosti, poglobljenosti in vsebinski uravnoteženosti poročanja v samoevalvaciji. Kaj od vsega naštetega zgoraj je bolje obravnavano in kaj slabše? Ali je zajeto tudi strokovno mnenje o vprašanjih, ki se tikajo strokovnih tem? Ali pa v samoevalvaciji prevladuje dokumentiranje in navajanje podatkov brez refleksije in evalvacije?

Odmiku k drugi lastnosti, pojavi ali stanju, kadar pri ocenjevanju samoevalvacije študijskih vsebin pozornost preusmerimo k učinkovitosti samoevalvacije po sebi, k popisu procesov ali elementov sistema kakovosti na sploh, k preglednosti in vključevanju deležnikov (odmik k drugi lastnosti, pojavi ali stanju). Tudi to je pomembno, sploh pri institucionalnih vprašanjih delovanja sistema kakovosti, vendar ne more biti pomembno samo to.

Priporočila, da je treba izboljšati komunikacijo z deležniki in njihovo sodelovanje pri samoevalvaciji, so nekoliko šablonska in površinska. Treba je identificirati, v čem je težava pri samoevalvaciji študija: v pomanjkanju refleksije študijskih vsebin, pedagoškega ali pa raziskovalnega dela? V pomanjkanju argumentov, ki bi podpirali kakovost vsebinske zasnove, spremembe ali izvedbe?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Problem procesnih, praznih priporočil: dobro priporočilo zahteva dobro poznavanje študijske vsebine, kam meri njegov vsebinski razvoj in kaj zaznamuje njegovo izvajanje. To šele omogoča spoznanje, ali so v teh usmeritvah in posebnostih določene pomanjkljivosti.

- *Ali recimo spremembe preveč godijo pričakovanjem in potrebam zunanjega okolja?*
- *Ali je disciplinarnim merilom še vedno zadoščeno?*
- *Ali je zadoščeno pričakovanjem in potrebam študentov, pri čemer je razloženo med neposrednimi željami po ugodju in zadovoljstvu ter pričakovanji s strokovno/akademske podlago.*

2. standard: URESNIČEVANJE NALOG, NAČRTOVANIH NA PODLAGI IZSLEDKOV SAMOEVALVACIJE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA, JE RAZVIDNO IZ SAMOEVALVACIJSKIH POROČIL.

Merila za presojo standarda:

uresničevanje nalog, povezanih s samoevalvacijo študijskega programa, v zadnjih treh letih in:

- *sodelovanje deležnikov pri sprejemanju ukrepov za izboljšave, spremljanju njihovega uresničevanja in nastajanju samoevalvacijskega poročila*
- *sklenjenost kroga kakovosti*

Pojasnila: Podlaga za kakovostno presojo tega standarda so jasne in natančne vsebinske ugotovitve pri presoji 1. standarda. Treba je upoštevati, da imajo pri evalvaciji posameznih vsebin (oklepaj pod točko a) 1. standarda študenti, visokošolski učitelji in sodelavci, nepedagoški delavci, delodajalci... **različne vloge oziroma da zanje vsi nimajo enakih (ali celo ustreznih) zmožnosti.**

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- *pavšalna ocena, da krog kakovosti je/ni sklenjen, brez jasne utemeljitve;*
- *preveč poudarjena ena stran (ne)sodelovanja deležnikov, večinoma študentov; nič ali zelo malo o sodelovanju visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter drugih deležnikov (nepedagoških delavcev);*
- *akcijski načrti, analize poročil kot prednost;*
- *kljub nesodelovanju pomembnih deležnikov, celo nepoznavanju samoevalvacijskih poročil, večje pomanjkljivosti oz. neskladnosti niso ugotovljene;*
- *nepojasnjena ali skopo pojasnjena ugotovitev, da so samoevalvacijska poročila dobro strukturirana.*

Usmeritve za pravilno presojo:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Na sklenjenost kroga kakovosti ni dovolj gledati le s procesnega vidika PDCA. Pomembna je vsebinsko zaključena in sklenjena samoevalvacija oziroma notranja ocena kakovosti, ki:

- *združuje vse pomembne poglede na vsebino, spremembe in izvajanje študija,*
- *upoštevata značilnosti stopnje in vrste študija,*
- *upoštevata značilnosti disciplinarnosti študija (kadar gre za univerzitetni študij) ali pa stroke (torej poklica, kadar gre za visokošolski strokovni študijski program),*
- *upoštevata različne poglede: poglede učiteljev in raziskovalcev, študentov in predstavnikov zunanjega okolja, pri čemer je treba zunanje okolje previdno koncipirati glede na kompleksnost družbene relevantnosti in glede na disciplinarnost študija. Ne gre vselej za gospodarsko sfero in za ožje delovno področje, kjer se diplomanti večinoma zaposlujejo,*
- *zajema oziroma povezuje tudi vsebinske izsledke pomembnih senatnih komisij.*

Dobra samoevalvacija je plod celovite presoje, ki zajema dokumentiranje, analiziranje, evalviranje in načrtovanje ukrepov, in sicer:

- *z vsebinsko uravnoveženostjo,*
- *s poudarkom na argumentiranju in refleksiji stanja,*
- *brez faznih, časovnih ali drugih odmikov v načinih izrekanja ugotovitev in ocen,*
- *brez odmikov, povezanih s pogostostjo obravnav (pretirano asimetrična obravnava po področjih presoje),*
- *z načinom presojanja, ki ni le kazalniški, ampak išče tudi notranjo, simbolno vrednost v opazovanem – v vsebini, spreminjanju in izvajanju študija ter v razmerah zanj,*
- *s premišljeno in bolj odkrito rabo konceptov kakovosti.*

Od obravnavanja procesov k vsebinski razpravi: proti koncu samoevalvacijskega cikla je treba na kakovost študija gledati širše kot le s procesnega oziroma upravljaljsko-organizacijskega vidika PDCA (akcijski načrt, aktivnosti, izvedbeni roki, nosilci in njihovi nadzorniki). Ni bistveno le, katera delovna skupina se imenuje za prenovo učnih načrtov in katera komisija ali strokovna služba mora do določenega dne pripraviti nove urnike. Pomembna sta vsebina in namen teh ukrepov, torej razvijanje argumentov in presoje, zakaj študij uresničuje svoj namen in je dober, oziroma v katerih vsebinskih in izvedbenih stebrih študija bi veljalo razmisliti o izboljšavah in zakaj.

Podobno kot pri prejšnjem standardu tudi pri tem pogosto ni analize, kako podrobno in strokovno (in, ali sploh) je v samoevalvacijskem poročilu obravnavan razvoj študijskih vsebin. Če so spremembe v njem le popisane, navadno ni obravnavano, na kaj se opirajo in zaradi česa so bile sprejete, kaj se želi z njimi doseči, izboljšati? Takšne razmisleke bi lahko začeli postopoma spodbujati, saj brez tega notranji sistem kakovosti ne more dobro načrtovati ukrepov in spremljati njihovega uresničevanja.

Če so ukrepi v samoevalvaciji smiselni, vendar ne v celoti realizirani, še ne pomeni, da krog kakovosti ni sklenjen. To je odmik k drugi lastnosti.

Vendar koliko ukrepov pa se lahko odloži, da je samoevalvacija še smiselna, relevantna?

Lahko so problematični hitri zasilni izhodi, kot je redefinicija ukrepov na način, da jih ni težko uresničiti – redefinicija s faznimi odmiki v pogojnost in s časovnimi odmiki v prihodnost. Namesto, da boš nekaj naredil, napišeš le, da boš nekaj načrtoval.

Pogoj za sklenitev kroga kakovosti je tudi natančna in celovita samoevalvacija.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Sklenjenost kroga kakovosti je tudi, da se strokovni argument poveže s študentskim in tistim iz zunanjega okolja. Zunanje okolje pa ni le gospodarska sfera, ampak tudi družbena in kulturna, sploh pri študijskih programih, ki niso iz aplikativnih in trdih disciplin. Kaj torej o študijskih vsebinah menijo tudi kulturniki, kulturne institucije, skupine v sklopu civilne iniciative, NVO-ji?

Sklenitev kroga kakovosti bi morala biti širitev obzorja preko podatkov iz vpisnih služb. Vprašljiva so na primer priporočila, naj zavod pripravi nov popis ali shemo procesov kakovosti ali preglednejše komunikacijske kanale. Taka priporočila so stvar organizacije, ki je prej vprašanje pri institucionalnih presojah. Popis ali opredelitev administrativnih procesov namreč ne more biti zadostna podlaga za dober študij.

SPREMINJANJE IN POSODABLJANJE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA (22. člen meril)

3. standard: VZ SPREMLJA IZVAJANJE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA, GA PREGLEDUJE IN IZBOLJŠUJE OB UPOŠTEVANJU RAZVOJA ŠTUDIJSKIH, ZNANSTVENIH, STROKOVNIH, RAZISKOVALNIH OZIROMA UMETNIŠKIH PODROČIJ IN DISCIPLIN (RAZVOJA STROKE), V KATERA SE PRIMERNO UMEŠČA, OB EVALVIRANJU DOSEGANJA POSTAVLJENIH CILJEV, KOMPETENC OZIROMA UČNIH IZIDOV TER POTREB PO ZNANJU IN CILJEV DRUŽBE – ODVISNO OD VRSTE IN STOPNJE ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA. SPREMEMBE IN POSODOBITVE UPOŠTEVAJO TEMELJNE CILJE PROGRAMA TER OHRANJAJO POVEZANOST NJEGOVIH VSEBIN OZIROMA PREDMETOV.

Merila za presojo standarda:

ali je ob vsebinskem razvijanju, posodabljanju in spreminjanju študijski program še vedno vsebinsko in po sestavi dovršen, ali se ohranja povezanost učnih načrtov in predmetnika s cilji in kompetencami študijskega programa ter ali so vsebine povezane po horizontalni in vertikalni osi (ob upoštevanju 17. člena meril.)

(Presoja se tudi, kako znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo na visokošolskem zavodu vpliva na posodabljanje študijskega programa.)

Pojasnila: Če je treba pri 1. standardu presoditi vse elemente samoevalvacije študijskega programa, naštetih v alinejah pri točki a), se 3. standard (ki je s prvim tesno povezan) še bolj poglobi v spreminjanje in posodabljanje študijskega programa oziroma v ohranjanje njegove dovršenosti in sodobnosti.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- ugotovitve pri presoji so si v (delnem) nasprotju z ugotovitvami pri 1. standardu;
- standard ni ustrezno presojan; ni ugotovitev v skladu z določbo o presoji in poimenovanjem standarda;

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- *pretežno se popisujejo postopki in vloga študentov pri samoevalvaciji, ne pa vsebinska ustreznost sprememb programa;*
- *nepremišljeni oziroma neutemeljeni predlogi za spremembo programa, na primer, naj se v univerzitetni študijski program doda več PRI ob hkratni ugotovitvi (ali ugotovitvi pri presoji 1. standarda), da je namenjen predvsem nadaljevanju študija na drugi stopnji;*
- *ni razvidno, ali in kako na posodabljanje programa vpliva znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo, ki se opravlja na zavodu (naštevaje različnih projektov ipd., pri katerih ni razvidno, od kod izvirajo oziroma kakšna je njihova vsebinska povezava s spreminjanjem programa);*
- *neupoštevanje vrste in stopnje študijskega programa pri ugotavljanju vpliva znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela na spreminjanje programa.*

Usmeritve za pravilno presojo:

Upošteevamo usmeritve pri 1. standardu, le da se ne sprašujemo več o tem, ali to vsebuje samoevalvacija, ampak presodimo, ali to drži za študijski program.

Naj še enkrat poudarimo, da:

- *je večkrat preskromno obravnavano tudi spreminjanje študijskega programa z vidika vpetosti študijskih vsebin v disciplino. Sicer mora biti ta presojana že pri akreditaciji študijskega programa (3. standard), vendar pa tudi na tem mestu nanjo ne smemo pozabiti. Kaj se je zgodilo z njo pri spreminjanju študijskega programa? Je še vedno ustrezna?*
- *je treba pazljivo presojati tudi spremembe za (večjo) interdisciplinarnost študija. (Več usmeritev o presoji disciplinarnosti in interdisciplinarnosti je pri prvem in drugem standardu za akreditacijo študijskega programa.)*

Izogibajmo se priporočilom, s katerimi bi univerzitetni študij prve stopnje usmerjali v aplikativni in specialni študij: poudarjanje potreb trga dela; priporočanje dodajanja strokovnih in specialnih predmetov na račun teoretskih in bazičnih; krepitev projektnega dela pri študiju ... Ne smemo prezreti potreb po njegovi splošnosti, vsebinski širini, teoretski naravnosti, uvajanju v znanost in možnosti za nadaljnji študij.

Ne presojajmo disciplinarnosti po ekonomskem konceptu kakovosti - ko zaposljivost postane kriterij disciplinarnosti (primer konceptualnega odmika).

Pri presoji kakovosti znanstveno-raziskovalnega oziroma umetniškega dela ne preusmerjajmo pozornosti od kakovosti dejavnosti in dosežkov na tem področju h kakovosti sodelovanja ali organizacije in materialne podpore temu področju (odmik k drugi lastnosti, pojavu, stanju ali pa fazni odmik).

Ne opirajmo presoje kakovosti raziskovalnega dela zgolj na preštevanje objav in raziskovalnih projektov, ampak izluščimo njegovo notranjo vrednost, pa tudi relevantnost glede na področje oziroma kurikularne spremembe (spoznavni odmik z menjavo med kvaliteto in kvantiteto).

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

IZVAJANJE ŠP (23. člen meril)

4. standard: NAČIN, OBLIKA IN OBSEG IZVAJANJA ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA USTREZAJO NJEGOVI VSEBINI, SESTAVI, VRSTI IN STOPNJI, TAKO DA SO KAKOVOSTNO PRILAGOJENE IN ZAGOTOVLJENE ŠTUDIJSKE VSEBINE, IZVEDBENE PRAKSE IN VIRI (KADROVSKI IN MATERIALNI).

Merila za presojo standarda:

a) načini in oblike poučevanja, njihov razvoj oziroma prilagojenost (vključno z viri):

- različnim skupinam študentov,
- različnim študijskim potrebam in načinom študija (na študenta osredinjen študij in poučevanje),
- potrebam učiteljev in sodelavcev

b) število izvedenih kontaktnih ur, določenih s študijskim programom, ali drugih oblik dela s študenti

c) študijska gradiva in njihova prilagojenost načinom in oblikam poučevanja ter potrebam študentov

(Presoja se, ali so študijska gradiva prilagojena e-študiju, študiju na daljavo ali drugim oblikam študija ter potrebam študentov, predvsem študentom z različnimi oblikami invalidnosti.)

č) delo študentov v znanstvenih, strokovnih, raziskovalnih oziroma umetniških projektih ob upoštevanju 33. člena ZViS

d) praktično izobraževanje študentov

(Iz načrta mora biti jasno razvidna organiziranost praktičnega izobraževanja, njegovi nosilci ter naloge vseh udeležencev (visokošolskih učiteljev in sodelavcev, mentorjev prakse, organizatorjev praktičnega izobraževanja in študentov). V povezavi s tem se presoja izvedba tega izobraževanja v delovnem okolju oziroma zunaj visokošolskega zavoda. Ugotavlja se:

število ur praktičnega izobraževanja in izvajanje tega izobraževanja v delovnem okolju, vsebina praktičnega izobraževanja, sodelovanje visokošolskega zavoda s podjetji ter vodenje dokumentacije o tem.)

(Presoja se zadovoljstvo vseh udeležencev: študentov, mentorjev prakse, nosilcev oziroma organizatorjev praktičnega izobraževanja na visokošolskih zavodih in v podjetjih.)

e) ustreznost urnikov, števila govorilnih ur ali dostopnosti visokošolskih učiteljev in sodelavcev študentom

f) ustreznost in usposobljenost kadrov v skladu s 13. členom meril

(Na obisku visokošolskega zavoda se preverjajo pogodbe o zaposlitvi visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Presoja se, ali povezava med poučevanjem in znanstvenim, strokovnim, raziskovalnim, oziroma umetniškim delom zagotavlja kakovosten prenos znanj v pedagoški proces in hkrati razvijanje področij in disciplin. Presoja se tudi razmerje učitelji/študenti in študenti/visokošolski sodelavci, mobilnost učiteljev, sodelavcev in študentov.)

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

(Študijski programi tretje stopnje morajo zagotavljati visoke raziskovalne standarde. Minimalni raziskovalni standardi za študijske programe tretje stopnje so:

- visokošolski zavod, ki izvaja oziroma bo izvajal študijski program tretje stopnje, je v zadnjih petih letih pridobil raziskovalne ali razvojne ali sicer akademsko relevantne projekte, ki so financirani z javnimi sredstvi, sredstvi iz tujine ali sredstvi iz gospodarstva v skupni minimalni vrednosti 50.000 EUR. Upoštevajo se projekti, katerih vodje so oziroma bodo hkrati nosilci predmetov študijskih programov tretje stopnje na tem visokošolskem zavodu.*
- nosilci predmetov študijskega programa tretje stopnje morajo v obdobju zadnjih petih letih biti raziskovalno, razvojno, oziroma sicer akademsko-relevantno aktivni vsaj do te mere, da izpolnjujejo potrebne pogoje za izvolitev najmanj v naziv docenta.*

Temeljno izhodišče za kakovostno raziskovalno delo pri doktorskem študiju je zmožnost za mentorstvo doktorskim študentom. Pri ugotavljanju zmožnosti se upoštevajo delovne obveznosti nosilcev ter njihovo raziskovalno delo. Mentorjeve pedagoške, znanstvene in raziskovalne reference morajo biti področno ustrezne, na visoki ravni in aktualne.

Priporočeno največje število doktorskih študentov na mentorja je 5 na doktorski študijski program. Priporočeno je tudi, da je mentor nosilec ali sodeluje v področno primernih raziskovalnih projektih oziroma programih.)

g) materialne razmere, povezane z izvajanjem študijskega programa, v skladu s 15. členom meril

Pojasnila: Standard se presoja tudi v skladu s 13. členom (kadri) in 15. členom (materialne razmere) meril. Po določbah pod točko d) tega standarda je treba posebej natančno presojati, kadar gre za visokošolski strokovni študijski program. Te določbe ne pridejo v poštev pri študijskih programih tretje stopnje, pri drugih pa le, če je PRI njihov obvezni sestavni del.

Po določbah pod točko f) je treba pogoje za mentorstvo doktorskim študentom presojati, kot že samo ime pove, pri študijskih programih tretje stopnje. Natančno in poglobljeno je treba oceniti njihovo znanstveno-raziskovalno delo in dosežke, povezane s študijskim programom.

V skladu s 14. členom ZViS je treba ugotoviti ustreznost FTE.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- predlogi za spremembo programa ne spadajo pod ta standard;*
- presoja pod točko a) pomanjkljiva, nič o razvoju načinov in oblik poučevanja, potrebah učiteljev in sodelavcev ...;*
- presoja točke č) standarda pomanjkljiva, navedba, da ima zavod zagotovljene razmere za delo študentov v skladu s 33. členom ZViS ni dovolj – npr. projekte je treba presoditi po vsebini in zahtevnosti v povezavi s stopnjo in vrsto programa, ki se presoja;*
- PRI, točka d); nič o mnenju (zadovoljstvu) nosilcev PRI tako na zavodu kot v podjetjih, presojan samo pogled študentov;*
- ni razvidno, ali je PRI sistematično urejen, ali ima zavod ustrezen načrt zanj, iz katerega je razvidna njegova organiziranost in naloge vseh udeležencev, ki jih je treba presoditi;*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- *aktivno sodelovanje udeležencev PRI (predavatelj oziroma učitelj, študent, mentor v podjetju) je pogoj in ne prednost;*
- *kljub ugotovljenemu premajhnemu številu KU, ki jih zavod ni nadomestil z drugimi oblikami dela s študenti, neustreznosti urnikov oziroma njihove izvedbe večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti niso ugotovljene;*
- *predstavljen samo pogled ali mnenje študentov na zmanjševanje števila KU, pogled izvajalcev programa pa je prezrt;*
- *golo naštevanje področij, s katerih so visokošolski učitelji, nosilci študijskih programov, brez presoje njihovega znanstveno-raziskovalnega, strokovnega ali umetniškega dela in dosežkov na področju študijskega programa;*
- *presojanje samo znanstveno-raziskovalnega dela nosilcev (nič o njihovem strokovnem, razvojnem delu), čeprav gre za visokošolski strokovni študijski program – neupoštevanje stopnje in vrste študijskega programa, pa tudi določb ZViS o visokošolskih učiteljih in sodelavcih v takih programih;*
- *kadri niso presojani v skladu z vsemi določbami 13. člena meril – najpogosteje se zanemari določbe pod točko a) (zagotavljanje pedagoškega in strokovnega razvoja učiteljev) 8. standarda, točka b) (dosežki učiteljev) tega standarda se neustrezno presoja, pomanjkljivo se presoja 9. standard (nepedagoški delavci);*
- *ni ugotovitve (ne)ustreznosti FTE ob upoštevanju 14. člena ZViS;*
- *materialne razmere niso ocenjene po vseh standardih iz 15. člena meril – zanemarjene ali prezrte so predvsem določbe 16. standarda (finančni viri) in 17. standarda (knjižnica visokošolskega zavoda: ustreznost literature, založenost knjižnice, strokovna pomoč v njej, razvoj knjižnične dejavnosti).*

Usmeritve za pravilno presojo:

Opirajmo se na usmeritve pri 1. standardu, le da se ne sprašujemo več po tem, ali to vsebuje samoevalvacija, ampak ali to drži za izvajanje študijskega programa.

Če lahko pri prvi akreditaciji študijskega programa presojamo le predvidene načine in oblike poučevanja (seveda z upoštevanjem vsebine, vrste, stopnje programa; značilnosti, posebnosti študijskih vsebin ...), pa v tem postopku presojamo predvsem kakovost poučevanja po sebi. Pozornost se od notranje vrednosti poučevanja ne bi smela preusmerjati k samemu tehničnemu procesu in podpori poučevanju. Zato je pomembno, da se učitelji tudi sami izrekajo o odlikah in vrednosti poučevanja, tako kot to že preverjamo pri študentih. Več je o tem popisano pri 1. standardu (presoja pedagoškega dela).

Obseg in vrsto kontaktnih ur, način izvajanja (bodisi v tehnološkem ali organizacijskem smislu bodisi v smislu pristopa k poučevanju) ter kreditno vrednotenje je primerno presojati:

- *glede na značilnosti, merila discipline oziroma stroke, v katero sega posamezni predmet/študij,*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- glede na predvidene študijske vsebine pri predmetu,
- glede na kompetence in učne izide,
- glede na stopnjo in vrsto – pri doktorskem študiju se narava kontakta spremeni in koncentrira na mentorja.

Zahtevnost študija – zahtevnost in poglobljenost študijskih vsebin, kognitivne in praktične spretnosti, kompleksnost predvidenih sposobnosti in zmožnost njihovega razvoja glede na različne oblike pedagoškega usmerjanja ter predznanje študentov so tisto, kar narekuje okoliščine izvajanja predmeta/študija oziroma kar naj bo izhodišče za presojo kakovosti. S tem mora biti povezana tudi presoja materialnih razmer za izvedbo študijskega programa, predvsem knjižnično gradivo, baze podatkov in povezave za študijski program, ki ga presojamo (več v področju presoje materialne razmere (... standard) pri podaljšanju akreditacije visokošolskega zavoda.

Tudi presoja izvajanja praktičnega izobraževanja študentov narekuje temeljito poznavanje vsebin študijskega programa, njegove narave, vrste in stopnje. Vprašajmo se:

- katere kompetence, znanje, spretnosti in veščine si mora študent s praktičnim izobraževanjem pridobiti?
- ali je konkretno praktično izobraževanje na primerni ravni zahtevnosti in študentu ponuja, kar je določeno s študijskim programom – ali torej delovne obveznosti ustrezajo profilu diplomanta?
- ali je podjetje sploh ustrezno za izvajanje tega izobraževanja (od usposobljenosti mentorjev v njih do razmer za PRI)?
- ali sta mentoriranje in samostojno delo študentov pri praktičnem izobraževanju dobro razmejena, tako da so primerno aktivni in samostojni pri delu?
- so opravljeno delo in izdelki študentov pri PRI dobri?
- ali to izobraževanje poteka kakovostno ob sodelovanju visokošolskih učiteljev na zavodu, mentorjev v podjetjih in študentov?
- kako ga poleg študentov ocenjujejo visokošolski učitelji, pa tudi mentorji; katere skupne ukrepe sprejemajo za njegovo spremljanje, presojanje ali evalviranje, posodabljanje, izboljševanje?

Kaj pa presoja raziskovalnega dela študentov v doktorskih študijskih programih? Presoditi in oceniti moramo predvsem:

- ustreznost projektov na zavodu za njihovo delo, in sicer po vsebini in zahtevnosti,
- kakovost raziskovalnega dela študentov na eni strani ter ustreznost (povezava s študijskim programom, ki ga presojamo) in kakovost raziskovalnega dela njihovih mentorjev – nosilcev predmetov na drugi,
- kakovost dosežkov mentorjev - nosilcev predmetov,
- kakovost vzorca doktoratov oziroma doktorskih raziskav.

Pri presoji kakovosti kadrov je torej pomembna presoja po fazi končnega stanja tako za kakovost pedagoškega dela kot za kakovost znanstveno-raziskovalnega, strokovnega ali umetniškega dela učiteljev in raziskovalcev.

Izogibajmo se:

Za kakovost poučevanja ne priporočajmo zgolj boljšega povezovanja pedagoških delavcev, na primer organiziranja skupnih sestankov za pregledovanje učnih načrtov. Takšno priporočilo je

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

organizacijsko in o sami kakovosti poučevanja ne pove nič. Namesto tega bi se lahko presoje poglobile v pedagoško delo (ukrepe) ter v spremljajoča prepričanja in namene poučevanja (t.j. pristopi k poučevanju in z njimi povezani koncepti kakovosti). Na takšno priporočilo lahko namreč zavod odgovori le z dnevnim redom naslednjega kolegija učiteljev in že je kakovost storjena. Podobno velja za generične in posredne ocene, kot so: majhnost skupin študentov; komunikativnost in poslušnost učiteljev; pozitiven odnos; videovsebine za študij; vzpostavitev tehnične pomoči učiteljem; spodbujanje uporabe najnovejših metod za aktivacijo študentov (odmik del za celoto).

Delnosti ocen (odmik del za celoto), ki izvirajo tudi iz izključnega ugotavljanja kakovosti poučevanja iz študentskega mnenja, ki je sicer pomembno, a ne edino relevantno.

Odmiku k drugi lastnosti, pojavu, stanju: Ali je v primeru zmanjševanja števila kontaktnih ur sprejemljivo priporočati ali pa kot kakovostne sprejemati kompenzacijske ukrepe, kot so povečanje ekstrakurikularnih aktivnosti in administrativne podpore študentom. Je krepitev tutorstva lahko kompenzacija za zmanjševanje števila kontaktnih ur ob nespremenjenih študijskih vsebinah, kompetencah in učnih izidih?

Spoznavnemu odmiku, če zahtevamo količinsko proporcionalnost med izvedenimi kontaktnimi urami in krediti, s katerimi je posamezen predmet ovrednoten. Takšno razmišljanje je lahko dobra podlaga za približno identifikacijo težav. Vendar pa nima neposredne podlage v predpisih. Prav tako se ne opira na razumevanje konkretnih študijskih vsebin in naravo študija. Od predmeta do predmeta se lahko razlikuje, koliko dela in kakšno delo naj študent opravi sam, koliko je potrebnega razlaganja, koliko prakse oziroma koliko samostojnega dela v okviru seminarjev.

Inflacijskemu odmiku pri presoji izvajanja študija (nekritičnost presoj): ali in kdaj je (a) ciklično izvajanje predmetov, (b) zmanjšanje števila kontaktnih ur, (c) združevanje rednih in izrednih študentov, (d) ali pa združevanje študentov v razrede po ključu ponujanja predmetov enega študijskega programa študentom drugih študijskih programov v izbirnost, kar rezultira v večjih razredih s študenti z zelo različnimi predznanji, sploh lahko prednost oziroma znak kakovosti? Je v takšnih primerih dopustno slediti ekonomskemu konceptu kakovosti in v uvedenih praksah prepoznati povečanje učinkovitosti in optimizacije poučevanja? Ali vendarle pri tem ne gre tudi za konceptualni odmik, pri katerem ekonomski koncept kakovosti zamenja akademskega tam, kjer bi bilo treba upoštevati strokovne in akademske standarde?

5. standard: ZAGOTOVLJENO JE VAROVANJE PRAVIC DELEŽNIKOV V ŠTUDIJSKEM PROCESU.

Merila za presojo standarda:

a) vsem študentom je ob rednem izpolnjevanju obveznosti, določenih s študijskim programom, omogočeno nemoteno napredovanje in dokončanje študija

(Pri presoji so posebej pomembni:

- razporejenost izpitnih rokov,
- vnaprej objavljena merila in načini ocenjevanja,
- pravičnost in preglednost pri ocenjevanju,

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- različne metode ocenjevanja in pomoč visokošolskega zavoda pri razvijanju znanja visokošolskih učiteljev na tem področju,
  - omogočanje pritožbe na oceno in preglednost pritožbenih postopkov.)
- b) vsem visokošolskim učiteljem in sodelavcem je zagotovljeno spoštovanje njihove avtonomije pri poučevanju in raziskovanju ter pomoč in svetovanje pri razvijanju karierne poti
- c) obveščenost deležnikov v skladu s 7. standardom 12. člena meril

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- določbe pod točko a) presoane prek podatkov o prehodnosti iz letnika v letnik in številu diplomantov;
- točka a) ni presojana po vseh določbah v oklepaju;
- ugotavljanje pomoči in svetovanja pri razvijanju karierne poti visokošolskih učiteljev in sodelavcev je povezana le z njihovimi izmenjavami in habilitacijami (nič o pomoči, svetovanju, izobraževanju na pedagoškem, raziskovalnem, strokovnem ali umetniškem področju).

Usmeritve za pravilno presojo:

Predvsem kakovostno pedagoško delo visokošolskih učiteljev je tesno povezano z ocenjevanjem. Slednje je izredno pomembno tako za študente in učitelje, zato presodimo, ali:

- je ustrezno glede na vsebino (vrsto), stopnjo, zahtevnost študijskega programa oziroma predmeta?
- omogoča učitelju dejanski uvid v usvojeno študentovo znanje, veščine, spretnosti?
- omogoča študentu spremljanje lastnega napredka, ga vzpodbuja h kakovostnemu sprotnemu delu?
- omogoča študentu kakovostno izpolnjevanje vseh obveznosti pri študiju?
- omogoča jasen vpogled v pridobitev s programom določenih kompetenc oziroma učnih izidov?
- ali navsezadnje tako učitelju kot študentu omogoča prepoznavanje študentovih odlik, njegovih nadarjenosti, nagnjenosti, posebnosti; študenta pa vzpodbuja k poglobljenemu študiju, razvijanju njegovih prednosti, nadarjenosti ...?

Kako razmišljati o avtonomiji visokošolskih učiteljev glede na možnost poseganja uprav visokošolskih zavodov v poučevanje in raziskovanje, glede na nujnost uresničevanja organizacijskih ciljev, glede na uveljavljene oblike nadzora (npr. samoevalvacija, pogodbene obveznosti), glede na vse večjo tržno naravnanoost poučevanja in še posebej raziskovanja, in glede na spreminjajoče se oblike zaposlitve (naraščajoča prekarnost zaposlitev)?

Bolj kot preverjanje spoštovanja avtonomije (konkretnije svobode poučevanja in raziskovanja) je zato na mestu odprta razprava o tem, kaj je od ideala avtonomije v praksi ostalo in kako bi jo bilo mogoče ubraniti ali okrepiti, če je to za učitelje smiselno?

III.2.2 PRVA AKREDITACIJA IN PODALJŠANJE AKREDITACIJE VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA

Prva in vsaka podaljšana akreditacija visokošolskega zavoda velja največ pet let. Zunanja evalvacija visokošolskega zavoda je bistveni sestavni del postopka za podaljšanje njegove akreditacije.

Pri **prvi akreditaciji zavoda** mora standarde kakovosti izpolniti ustanovitelj: imeti mora formalno sprejete poslanstvo, vizijo in strategijo z jasnimi cilji za razvoj zavoda, ki ga želi akreditirati. Izpolnjevanje standardov kakovosti se presoja na treh področjih, kadar gre za prvo akreditacijo samostojnega visokošolskega zavoda. Kadar gre za prvo akreditacijo univerze, mora ustanovitelj izpolnjevati tudi standarde kakovosti z več področij presoje, predpisanih za podaljšanje akreditacije zavoda.

V postopku prve akreditacije je treba obvezno opraviti ogled prostorov oziroma opreme, v katerih bo zavod opravljal svojo dejavnost.

Pri presoji primernosti prostorov, opreme, visokošolskih učiteljev, nosilcev predvidenega študija, oziroma razmer za študij so v pomoč predlogi študijskih programov, ki jih namerava zavod izvajati in jih je treba obvezno priložiti vlogi za akreditacijo. Ob upoštevanju vrste zavoda, ki se akreditira (visoka strokovna šola, fakulteta, univerza), je treba ugotoviti, ali bo lahko opravljal strokovno, znanstveno-raziskovalno in/ali umetniško delo v skladu z uvrstitvijo v študijsko(a) področje(a) po KLASIUS in znanstveno(a) področje(a) po Frascati, na katerih namerava opravljati svojo dejavnost.

Na ogledu zavoda se razčistijo vsa odprta vprašanja v zvezi z vlogo.

V postopku **podaljšanja akreditacije zavoda** se presoja delovanje zavoda v celoti in njegov napredek v obdobju od zadnje akreditacije. Področij presoje je več (pet) kot pri prvi akreditaciji in so enaka tako za samostojni zavod kot univerzo.

Obvezni del je evalvacijski obisk zavoda, ki praviloma traja več dni oziroma je razdeljen na dva dela. Za dva obiska zavoda se odločimo takrat, kadar ima razvejeno dejavnost in izobražuje po večjem številu študijskih programov. Na obisku je treba ugotoviti kakovost zavoda na vseh področjih presoje, od njegovega delovanja v celoti do kakovosti pedagoške, strokovne,

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

znanstveno-raziskovalne in/ali umetniške dejavnosti, posebno pozornost pa nameniti tudi poglobljeni vsebinski presoji samoevalvacije na ravni zavoda ter na ravni študijskih programov, katerih izvajanje, posodabljanje in spreminjanje se v postopku podaljšanja akreditacije podrobneje presojajo (pri manjših zavodih lahko v sklopu enega obiska, pri večjih pa na drugem obisku).

PREGLED STANDARDOV KAKOVOSTI ZA PRESOJO VISOKOŠOLSКИH ZAVODOV PO PODROČJIH PRESOJE IN VRSTAH AKREDITACIJ / EVALVACIJ

PRVA AKREDITACIJA VZ	PODALJŠANJE AKREDITACIJE VZ
<i>DELOVANJE VZ (7. in 12. člen meril)</i>	
1. Ustanovitelj ima formalno sprejete poslanstvo, vizijo in strategijo s strateškim načrtom z jasnimi in preverljivimi organizacijskimi in izvedbenimi cilji, ki omogočajo načrtovano visokošolsko dejavnost.	1. VZ uspešno uresničuje poslanstvo v slovenskem in mednarodnem visokošolskem prostoru. Z doseganjem organizacijskih in izvedbenih ciljev zagotavlja kakovostno visokošolsko dejavnost in njen razvoj. Če gre za prvo podaljšanje akreditacije, je iz poslanstva, vizije in strategije VZ razvidno, da nadaljuje obveze ustanovitelja.
2. Zagotovljeni in načrtovani finančni viri omogočajo kakovosten razvoj visokošolskih dejavnosti.	2. Notranja organiziranost visokošolskega zavoda zagotavlja sodelovanje visokošolskih učiteljev in sodelavcev, znanstvenih delavcev in nepedagoških delavcev, študentov in drugih deležnikov pri upravljanju in razvijanju dejavnosti visokošolskega zavoda.
3. Notranja organiziranost visokošolskega zavoda je zasnovana tako, da zagotavlja sodelovanje zaposlenih, študentov in drugih deležnikov pri upravljanju in izvajanju dejavnosti visokošolskega zavoda.	3. Visokošolski zavod izkazuje kakovostno znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavnost in z njo povezane pomembne dosežke na področjih in disciplinah, na katerih jo izvaja.
4. Praktično izobraževanje študentov v delovnem okolju, če je predvideno s študijskimi programi, je dobro načrtovano. Zagotovljeni so zadostni viri za njegovo izvedbo.	4. Praktično izobraževanje študentov v delovnem okolju, če je del izobraževalne dejavnosti, je dobro organizirano in se tako tudi izvaja. Zagotovljeni so viri za njegovo izvedbo.
5. Notranji sistem kakovosti je zasnovan na način, da bo zagotovil sklenjen krog kakovosti na vseh področjih delovanja visokošolskega zavoda.	5. Visokošolski zavod spremlja potrebe po znanju in zaposlitvene potrebe v okolju. Zagotavlja informacije o zaposlitvenih možnostih na področjih, ki so primerne kompetencam oziroma učnim izidom diplomantov.
	6. Notranji sistem kakovosti omogoča sklenitev kroga kakovosti na vseh področjih delovanja visokošolskega zavoda.
	7. Visokošolski zavod deležnike in javnost pravočasno obvešča o študijskih programih in svoji dejavnosti.
<i>KADRI (8. in 13. člen meril)</i>	
6. Zagotovljeni so visokošolski učitelji za vsa študijska področja oziroma za vse obvezne in	8. Zagotovljeni so visokošolski učitelji in sodelavci ter znanstveni delavci za kakovostno opravljanje pedagoškega, raziskovalnega in drugega dela.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

notranje izbirne predmete, določene v predlogih študijskih programov.	
7. Znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo nosilcev in izvajalcev študijskih programov je ustrezno na področjih in disciplinah, za katera se zavod ustanavlja in s katerih so predlogi študijskih programov.	9. Zagotovljeni so strokovno-tehnični in upravno-administrativni delavci (v nadaljevanju: nepedagoški delavci) za učinkovito pomoč in svetovanje.
	ŠTUDENTI (14. člen meril)
	10. Visokošolski zavod študentom zagotavlja ustrezno pomoč in svetovanje.
	11. Študenti imajo zagotovljene ustrezne razmere za kakovosten študij, znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo ter za obštudijsko dejavnost.
	12. Visokošolski zavod varuje pravice študentov.
	13. Študenti sodelujejo pri vrednotenju ter posodabljanju vsebin in izvajanja dejavnosti VZ.
MATERIALNE RAZMERE (9. in 15. člen meril)	
8. Ustanovitelj zagotavlja ustrezne prostore za izvajanje visokošolske dejavnosti.	14. VZ zagotavlja primerne prostore in opremo za izvajanje svoje dejavnosti.
9. Ustanovitelj zagotavlja ustrezno tehnično-tehnološko in drugo opremo za izvajanje visokošolske dejavnosti.	15. Zagotovljene so prilagoditve študentom z različnimi oblikami invalidnosti.
10. Zagotovljene so ustrezne prilagoditve študentom z različnimi oblikami invalidnosti.	16. Zagotovljeni so ustrezni in stabilni finančni viri za izvajanje in nadaljnji razvoj visokošolske dejavnosti.
11. Zagotovljene so storitve knjižnice VZ.	17. Knjižnica VZ ima ustrezno študijsko, strokovno in znanstveno literaturo ter zagotavlja kakovostne knjižnične storitve.
	ZAGOTAVLJANJE IN IZBOLJŠEVANJE KAKOVOSTI, SPREMINJANJE, POSODABLJANJE IN IZVAJANJE ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV (16. člen meril)
PRVA AKREDITACIJA UNIVERZE Ustanovitelj mora izkazati razvito izobraževalno, znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavnost. Presoja se izpolnjevanje: - standardov za prvo akreditacijo in 3. standarda za podaljšanje akreditacije s področja delovanja VZ, - standardov z drugih področij za podaljšanje akreditacije VZ.	

Za zdaj bomo obravnavali presojo izpolnjevanja standardov za podaljšanje akreditacije zavoda, presojo standardov za prvo akreditacijo zavoda, pri kateri bi morali dosledno upoštevati določbe 14. člena ZViS, bomo zaradi objektivnih razlogov (predvsem premalo izkušenj iz prakse – presoje praktično še ni bilo; predlogi za spremembo zakona, interventni zakon) dodali pozneje.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

PRESOJA STANDARDOV ZA PODALJŠANJE AKREDITACIJE VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA

DELOVANJE VZ (12. člen meril)

1. standard: VZ USPEŠNO URESNIČUJE POSLANSTVO V SLOVENSKEM IN MEDNARODNEM VISOKOŠOLSKEM PROSTORU. Z DOSEGANJEM ORGANIZACIJSKIH IN IZVEDBENIH CILJEV ZAGOTAVLJA KAKOVOSTNO VISOKOŠOLSKO DEJAVNOST IN NJEN RAZVOJ.

ČE GRE ZA PRVO PODALJŠANJE AKREDITACIJE, JE IZ POSLANSTVA, VIZIJE IN STRATEGIJE VZ RAZVIDNO, DA NADALJUJE OBVEZE USTANOVITELJA.

Merila za presojo standarda:

- usklajenost strateškega načrtovanja s poslanstvom, nacionalnimi in evropskimi usmeritvami;*
- izvedljivost in celovitost strateškega načrtovanja;*
- ustreznost načina preverjanja uresničevanja strateškega načrtovanja*

(Iz dokumentov morajo biti jasno razvidni izobraževalni, znanstveni, strokovni, raziskovalni oziroma umetniški cilji. V povezavi s poslanstvom in vizijo se presoja nadaljnje strateško načrtovanje dejavnosti visokošolskega zavoda, spremljanje postavljenih ciljev in zavez z izvedbenimi roki in nosilci odgovornosti; strateški načrt naj vsebuje časovnico za spremljanje dejavnosti in izboljševanje doseganja ciljev od zadnje akreditacije zavoda. Presojajo se tudi:

- uspeh pri uresničevanju poslanstva v slovenskem in mednarodnem visokošolskem prostoru;*
- sodelovanje notranjih deležnikov (vodstva, visokošolskih učiteljev in sodelavcev, znanstvenih delavcev, študentov in drugih delavcev visokošolskega zavoda) ter tudi zunanjih deležnikov (npr. delodajalcev, pristojnih ministrstev, zbornic, združenj ipd.) pri strateškem načrtovanju; uspeh pri uresnitvi strateških načrtov od zadnje akreditacije zavoda oziroma povezava med postavljenimi cilji in dejanskim razvojem visokošolskega zavoda.)*

Pojasnilo: Poslanstvo, vizijo in strategijo s strateškim načrtom sprejme VZ.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- le delna presoja, največkrat se v celoti izpusti presoja po merilu a);*
- vsebinske presoje ni, je le golo naštevanje oziroma prepisovanje iz dokumentov;*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- *nobenega vpogleda v preteklost in prihodnost zavoda, ovrednotenja njegovega razvoja v povezavi s tem;*
- *sprejeti poslanstvo, vizija in strateški načrt niso prednost – gre za pogoj, ki mora biti izpolnjen.*

Presoja tega standarda je povezana s presojo drugih standardov kakovosti; gre za tesno vsebinsko povezanost na primer strateškega načrtovanja in njegovega uresničevanja na področju izobraževalnega, strokovnega, znanstveno-raziskovalnega, umetniškega, razvojnega dela zavoda.

Usmeritve za pravilno presojo:

Za presojo tega standarda je nujen vpogled v pretekli razvoj zavoda, saj moramo ugotoviti:

- *kako se je zavod razvijal, ali uresničuje vizijo, poslanstvo in strateške cilje, ki si jih je postavil;*
- *ali je prišlo do (korenitih) sprememb pri njegovem razvoju in zakaj;*
- *kako morebitne spremembe oziroma razširitev dejavnosti pojasnjuje in utemeljuje v svojih dokumentih oziroma ali je to razvidno iz načrtovanja nadaljnjega razvoja zavoda;*
- *ali so njegove usmeritve razvidne iz dejavnosti, ki jo opravlja, in povezane s študijskimi programi, ki jih izvaja ali jih načrtuje;*
- *ali sta pretekli razvoj zavoda in načrtovanje njegovega nadaljnjega razvoja povezana z usmeritvami v slovenskem in mednarodnem visokošolskem prostoru in kako se to kaže (na primer: sodelovanje zavoda z drugimi zavodi, spoštovanje dogovorjenih vrednot, splošno priznanih izsledkov, dognanj; izboljšana kakovost izobraževalne, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti na določenem področju delovanja zavoda, njegov doprinos k razvoju, kakovosti določene dejavnosti v širšem prostoru)?*

Ko si odgovorimo na ta in podobna vprašanja, presodimo poglede in mnenje deležnikov na razvoj zavoda, s čimer bomo dobili vpogled tudi v njihovo (ne)sodelovanje pri uresničevanju strategije in strateškem načrtovanju.

Brez vsebinske presoje ne moremo oceniti, ali je strateško načrtovanje izvedljivo, celovito na eni strani ter ali je spremljanje dejavnosti zavoda in izboljševanje doseganja ciljev od zadnje akreditacije ustrezno.

Pri priporočanju krepitve centralizacije ali povezovanja temeljnih in podpornih dejavnosti na zavodu je treba skrbno upoštevati varovanje avtonomije in akademske svobode, k ohranjanju katerih pomembno pripomorejo ravno katedre ali druge manjše enote, ki so organizirane po študijskih področjih oziroma disciplinah. Prav tako je pomembno varovati razmejitev odgovornosti med senatom in upravnim odborom na način, da je za akademska in strokovna vprašanja odgovoren senat.

Za presojo pri tem in naslednjih standardih upoštevajmo vrsto zavoda, njegov status, velikost in ostale institucionalne posebnosti.

2. standard: NOTRANJA ORGANIZIRANOST VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA ZAGOTAVLJA SODELOVANJE VISOKOŠOLSKIH UČITELJEV IN SODELAVCEV, ZNANSTVENIH DELAVCEV IN NEPEDAGOŠKIH DELAVCEV, ŠTUDENTOV IN DRUGIH DELEŽNIKOV PRI UPRAVLJANJU IN RAZVIJANJU DEJAVNOSTI VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Merila za presojo standarda:

predstavništvo deležnikov v organih visokošolskega zavoda ter uresničevanje njihovih pravic in obveznosti

(Presoja se predstavlja predstavništvo deležnikov v organih visokošolskega zavoda, še posebej študentov, in uresničevanje pravic in dolžnosti vseh, pri čemer je pomembno zagotavljanje:

- enakopravnosti,
- medsebojnega sodelovanja in spoštovanja,
- upoštevanja potreb deležnikov.

Visokošolski zavod mora biti organiziran ter mora delovati v skladu z zakonom in svojim statutom, v katerem so pristožnosti, naloge, pravice (do sodelovanja, pravnega varstva oziroma do pritožb ...) in dolžnosti vodstva, zaposlenih in študentov v organih visokošolskega zavoda jasno opredeljene.)

Pojasnilo: Določila formalno sprejetega akta o ustanovitvi in statuta visokošolskega zavoda je treba vsebinsko preveriti v praksi.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- pogosto le navedba, da so pravice, obveznosti ... jasno opredeljene v aktu;
- poudarjanje majhnosti zavoda, majhnega števila študentov, kar naj bi samo po sebi pomenilo, da je standard izpolnjen; še več, da gre celo za nadpovprečno dobro delovanje; brez utemeljitve.

Presoja tega standarda je povezana s presojo kadrov in študentov, pa tudi delovanja zavoda, predvsem na področju samoevalvacije.

Usmeritve za pravilno presojo:

Čeprav bomo uresničevanje nekaterih pravic in obveznosti, določenih v aktu in statutu zavoda, presojali tudi na področjih kadri, študenti in pri samoevalvaciji, moramo na tem mestu ugotoviti celovitost delovanja zavoda v skladu s predpisi, ki jih je sam določil. Na določbe v aktu in statutu pogledimo z vsebinskega vidika in ugotovimo dejansko stanje v praksi. Slednje je zelo pomembno, saj dejstvo, da ustrežni predpis je, samo po sebi ne pomeni ničesar.

Poleg jasnosti opredelitev pristožnosti, nalog in pravic, je pomembna tudi njihova pravilnost.

Pazimo:

Presodimo tudi ravnanje v praksi, kadar je predpis (akt) pomanjkljiv – tudi na področjih, ki jih akt ne ureja. Morda bomo ugotovili, da zavod bolje dela, kot je razvidno iz predpisa, kar pa je za kakovost odločilnega pomena. V tem primeru mora zavod svoje ravnanje le še formalizirati, zato ne gre za neskladnost oziroma večjo pomanjkljivost pri njegovem delovanju v skladu s 45. členom meril.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

3. standard: VISOKOŠOLSKI ZAVOD IZKAZUJE KAKOVOSTNO ZNANSTVENO, STROKOVNO, RAZISKOVALNO OZIROMA UMETNIŠKO DEJAVNOST IN Z NJO POVEZANE POMEMBNE DOSEŽKE NA PODROČJIH IN DISCIPLINAH, NA KATERIH JO IZVAJA.

Merila za presojo standarda: kakovost, razvoj in napredek znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti

(Presojajo se kakovost, razvoj in napredek znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti glede na vrsto in velikost visokošolskega zavoda ter vrsto, stopnjo in število študijskih programov, ki jih izvaja. Pomembni dosežki so tisti, ki jih področna akademska skupnost ali stroka priznava za take, ker prodorno in bistveno vplivajo na razvoj disciplin ali stroke ter pripomorejo k razvijanju znanja oziroma umetnosti. So plod kakovostne znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti.)

Pojasnila:

Gre za delo visokošolskega zavoda, torej visokošolskih učiteljev in znanstvenih delavcev, ki so na njem zaposleni oz. tudi raziskovalno, strokovno, umetniško delajo. Ne šteje se tisto delo, ki je »matično« na nekem drugem zavodu. Zavod mora to delo načrtovati, ga izvajati, spremljati in po potrebi izboljševati. To dokazuje tako, da je omenjen v objavah raziskovalcev ali delih umetnikov, dejavnih na zavodu.

Ovrednotiti je treba pomen (vplivnost, vrednost priznanja, odmevnost, uporabnost) dosežkov.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- *presoja samo na ravni nosilcev predmetov, ki znanstveno, strokovno, raziskovalno in umetniško dejavnost »prinesejo« s seboj oziroma jo opravljajo na drugem zavodu;*
- *vsebinske presoje tega dela velikokrat sploh ni, je le naštevanje oziroma prepisovanje naslovov projektov, raziskav idr. iz dokumentov; če jih ima zavod veliko, ga strokovnjaki ocenijo za ustrezno, velikokrat celo odlično brez vsakršne presoje vrednosti, vpliva, pomembnosti znanstveno-raziskovalnega, strokovnega oziroma umetniškega dela;*
- *pri presoji tega dela ni upoštevana vrsta visokošolskega zavoda oziroma vrsta in stopnja, pa tudi vsebina študijskih programov, ki jih zavod izvaja;*
- *pri »umetniških« zavodih se presoja znanstveno-raziskovalno delo, umetniško se kot po naključju tu in tam omeni.*

Standard oziroma njegova presoja je popolnoma jasen – GRE ZA IZKAZOVANJE znanstveno-raziskovalnega, strokovnega oziroma umetniškega dela, ki ga je treba v skladu z merili za presojo presoditi po vsebini.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo standardov kakovosti o kadrih, študentih, knjižnični dejavnosti in seveda s samoevalvacijo znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

oziroma umetniškega dela tudi ob upoštevanju strateških usmeritev zavoda, načrtov za njegov prihodnji razvoj; gre za tesno vsebinsko povezanost s študijskimi programi, ki jih zavod izvaja, in razvojnim delom na tem področju.

Usmeritve za pravilno presojo:

Znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo presodimo na ravni zavoda in ne posameznih nosilcev študijskih programov.

Vprašajmo se in odgovorimo si na to:

- katera znanstvena, strokovna, raziskovalna oziroma umetniška dejavnost je po ZViS in merilih za akreditacijo predpisana oziroma značilna za vrsto zavoda, ki se presoja?
- katera študijska področja in znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške discipline mora zavod razvijati glede na dejavnost, za katero je akreditiran oziroma ima akreditirane študijske programe?
- kakšne so značilnosti vrst in stopenj študijskih programov, ki jih zavod izvaja, in katera dejavnost mora biti v povezavi s tem razvita (strokovna, znanstvena, raziskovalna ali umetniška)?
- ali je znanstvena, strokovna, raziskovalna oziroma umetniška dejavnost relevantna za kakovostno izobraževanje v skladu s 33. členom ZViS, ki opredeljuje posebnosti stopenj in vrst študijskih programov, ob upoštevanju vseh študijskih programov, ki jih zavod izvaja?
- ali znanstvena, strokovna, raziskovalna oziroma umetniška dejavnost prinaša novosti v svoji disciplini oziroma na študijskem področju, je ustvarjena nova vednost, ki vpliva na razvoj disciplin oziroma stroke?
- ali ima zavod kakovostne in priznane dosežke na področju dejavnosti, ki jih razvija?

Ne presojamo zgolj razmer za strokovno, znanstveno, raziskovalno oziroma umetniško delo ter na primer njegovo načrtovanje, z njim povezan administrativni in organizacijski vidik, temveč predvsem njegovo vsebino, težo ali pomen po sebi. Presoja kakovosti raziskovalnega in ustvarjalnega dela naj bi znala ločiti med:

- značilnostmi različnih kognitivnih danosti disciplin: trda, mehka, čista, aplikativna znanost; pozitivistična in aplikativna ter reflektivna in hermenevtična znanost; eksaktno in neeksaktno raziskovanje; avtonomno in interesno raziskovanje; specialno in bazično raziskovanje; tehnično in politično raziskovanje; etatično in kritično raziskovanje;
- različnimi merili glede na njihov izvor/lokacijo: Temeljno raziskovanje bi se moralo presojati po disciplinarnih merilih, ki se tikajo notranje kakovosti, izvirnosti, podprtosti teorije z dokazi, bližine horizontu vednosti in raziskovanja. Po zunanjih merilih se presoja predvsem uporabno raziskovanje – tisti segment, v katerem se že ustvarjena vednost prenaša v prakso in ko ne govorimo več toliko o znanosti, spoznavanju resnice in poglobljanju razuma, ampak o inovaciji.

Pri opiranju na zunanja merila je primerno zavedanje o zapletenosti t.i. družbene relevantnosti znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela. Na to relevantnost namreč ne vplivajo le akademske vrednote in disciplinarna merila, ampak tudi birokratska kultura (ki temelji na pravilih in zastopništvu), potrebe gospodarstva in ustvarjanja dobička ter javna sfera s poudarkom na pravnih zahtevah, enakosti, družbeni ugodnosti in manjšanju razlik:

Izogibajmo se:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Odmiku k drugi lastnosti, pojavu, stanju, kadar se pri presoji kakovosti znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela pozornost od kakovosti dejavnosti in dosežkov na tem področju preusmeri h kakovosti sodelovanja na tem področju ali pa h kakovosti organizacije in materialnih razmer temu področju.

Spoznavnemu odmiku z menjavo med kvaliteto in kvantiteto; ki je pogost pri preštevaniu objav in raziskovalnih oziroma drugih projektov, na kar se potem opira neposreden izrek ocene kakovosti znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela brez prepoznavne notranje vrednosti presojanega dela in dosežkov.

4. standard: PRAKTIČNO IZOBRAŽEVANJE ŠTUDENTOV V DELOVNEM OKOLJU, ČE JE DEL IZOBRAŽEVALNE DEJAVNOSTI, JE DOBRO ORGANIZIRANO IN SE TAKO TUDI IZVAJA. ZAGOTOVLJENI SO VIRI ZA NJEGOVO IZVEDBO.

Merila za presojo standarda:

a) *systemska ureditev praktičnega izobraževanja študentov in njegovega izvajanja*

(Iz opisa oziroma dokumentov morajo biti jasno razvidni organiziranost praktičnega izobraževanja, njegovi nosilci ter naloge vseh udeležencev (visokošolskih učiteljev in sodelavcev, mentorjev pri delodajalcih, organizatorjev praktičnega izobraževanja in študentov). V povezavi s tem se presoja izvedba tega izobraževanja v delovnem okolju.)

b) *zadovoljstvo udeležencev praktičnega izobraževanja*

(Presoja se zadovoljstvo vseh udeležencev: študentov, mentorjev prakse, nosilcev oziroma organizatorjev praktičnega izobraževanja na visokošolskih zavodih in v podjetjih.)

Pojasnila:

Standard se selektivno uporablja. Praktično izobraževanje je treba vedno presojati pri visokih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih, ki izvajajo visokošolske strokovne študijske programe (gre za pomemben sestavni del teh programov, po katerem se najbolj razlikujejo od ostalih (univerzitetnih) programov); ali programe, katerih obvezni sestavni del je praktično izobraževanje. Pri doktorskih študijskih programih standard praviloma ne pride v poštev.

Pri presoji zadovoljstva udeležencev praktičnega izobraževanja si pomagajte s spletno povezavo, na kateri je objavljena dokumentacija o tem, oziroma samoevalvacijskim poročilom zavoda. S **pojmom »zadovoljstvo«** je povezanih več zadev, ne le zadovoljstvo z izvedbo PRI – gre **predvsem za ugotavljanje kakovosti PRI, njegove ustreznosti po vsebini in obsegu** ob upoštevanju študijskih programov.

Zavodi velikokrat priznajo prakso zaposlenim študentom, na kar je treba biti posebej pozoren. Praksa se lahko prizna le, kadar je po vsebini, zahtevnosti, obsegu, kakovosti... ustrezna oziroma v skladu s študijskim programom. Priznavanje prakse mora zavod dokumentirati; iz dokumentov mora biti naštetno jasno razvidno.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- pri presoji ni upoštevana vrsta visokošolskega zavoda oziroma vrsta in stopnja, pa tudi vsebina študijskih programov, ki jih zavod izvaja;
- zavodom se priporoča povečanje števila ur (KT) za praktično izobraževanje in tesnejšo povezavo z gospodarstvom oziroma delodajalci brez utemeljitve; brez poglobljenega in tehtnega razmisleka predvsem o izobraževalni dejavnosti zavoda, vsebini, vrsti, stopnji, naravi študijskih programov v povezavi s kompetencami oziroma učnimi izidi, za katere izobražujejo;
- presoja zadovoljstva udeležencev PRI se velikokrat konča pri presoji zadovoljstva študentov, mestoma tudi mentorjev v podjetjih (nič o zadovoljstvu oziroma strokovnemu mnenju učiteljev, delodajalcev ...);
- presoja zadovoljstva je pomanjkljiva; ugotavlja se zadovoljstvo z izvedbo PRI, ne pa s kakovostjo, vsebino, primernostjo PRI.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo standardov kakovosti o kadrih, študentih, ob upoštevanju strateških usmeritev zavoda, načrtov za njegov prihodnji razvoj, samoevalvacije zavoda; gre za tesno vsebinsko povezanost s študijskimi programi, ki jih zavod izvaja in katerih obvezni del je PRI.

Usmeritve za pravilno presoj:

Pred presojjo si odgovorimo na vprašanja:

- Za katero vrsto visokošolskega zavoda gre oziroma po katerih študijskih programih izobražuje?
- Ali je praktično izobraževanje njihova obvezna sestavina?
- Ali je presoja po tem standardu sploh upravičena?

Da bi lahko ustrezno ocenili sistemsko ureditev praktičnega izobraževanja, njegovo organiziranost in drugo, kar je določeno za presojjo standarda, ne zadostuje le pregled načrtov za praktično izobraževanje in ugotovitev, da vsebujejo vse potrebne sestavine. Zapisano v teh dokumentih je treba presoditi v praksi:

- ali se praktično izobraževanje opravlja v skladu z vsebinami študijskih programov, ki jih zavod izvaja in katerih obvezni del je to izobraževanje;
- ali je praktično izobraževanje na primerni ravni zahtevnosti in študentu ponuja, kar je določeno s študijskim programom – ali torej delovne obveznosti ustrezajo profilu diplomanta;
- koliko je v povezavi z vpisanim številom študentov podjetij, primernih za praktično izobraževanje študentov;
- kako kakovostno visokošolski učitelji, nosilci ali organizatorji praktičnega izobraževanja, študenti, mentorji in drugi predstavniki podjetij sodelujejo med seboj (od določanja PRI v skladu s študijskim programom, spremljanja poteka PRI, njegovega ocenjevanja, dokumentiranja do (samo)evalviranja;
- kako poleg študentov ocenjujejo pridobljeno znanje, spretnosti in veščine pri praktičnem izobraževanju visokošolski učitelji – nosilci PRI in predstavniki podjetij (mentorji)?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Primerna podjetja so tista, ki lahko študentom ponudijo izobraževanje, ustrezno vsebini, zahtevnosti oziroma stopnji študija; ki imajo kakovostne materialne in kadrovske razmere za praktično izobraževanje, še posebej pa ustrezno izobražene in usposobljene mentorje za tako izobraževanje.

Naj spomnimo, da moramo še posebej pazljivo presoditi praktično izobraževanje po evropskih sektorskih direktivah, izdanih za izobraževanje na posameznih področjih (zdravstva, veterine, arhitekture ...).

Izogibajmo se:

le popisovanju organizacije in poteka prakse brez dejanske vsebinske ocene. Na primer ugotovitev, da so študenti zadovoljni z raznolikimi možnostmi opravljanja strokovne prakse in da jim ta omogoča opravljanje strokovno specifičnih nalog, kaže na pravilno strokovno umeščenost prakse in na možnosti zanjo, ne more pa biti znak za ustreznost delovnih okolij, kakovost organizacije prakse in znak kakovosti njenega izvajanja (odmik del za celoto).

5. standard: VISOKOŠOLSKI ZAVOD SPREMLJA POTREBE PO ZNANJU IN ZAPOSLOTIVNE POTREBE V OKOLJU. ZAGOTAVLJA INFORMACIJE O ZAPOSLOTIVNIH MOŽNOSTIH NA PODROČJIH, KI SO PRIMERNA KOMPETENCAM OZIROMA UČNIM IZIDOM DIPLOMANTOV.

Merila za presojo standarda:

a) sodelovanje visokošolskega zavoda z okoljem ali delodajalci in s svojimi diplomanti

(Presoja se, ali je to sodelovanje ustrezna podlaga predvsem za stalno spremljanje potreb po znanju oziroma po diplomantih, spremljanje ustreznosti pridobljenih kompetenc oziroma učnih izidov, sprotno obveščanje študentov o tem in pomoč študentom pri načrtovanju njihove poklicne poti.)

b) razvitost kariernih centrov, klubov diplomantov ali drugih organiziranih oblik

Pojasnilo:

Standard se selektivno uporablja, za razliko od 4. standarda je po njem treba obvezno presojati vse zavode, ki izvajajo študijske programe prve in druge stopnje (ne glede na to, ali je PRI obvezna sestavina teh programov).

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- pri presoji ni upoštevana vrsta visokošolskega zavoda oziroma vrsta in stopnja, pa tudi vsebina študijskih programov, ki jih zavod izvaja;
- zavodom se priporoča tesnejša povezava z gospodarstvom oziroma delodajalci brez poglobljenega in tehtnega razmisleka predvsem o vsebini, vrsti oziroma področju študijskega programa in kompetencah oziroma učnih izidih, za katere izobražuje; na primer, kadar gre za univerzitetni študijski program prve stopnje ali za magistrski program, ki ni »praktično« usmerjen. V teh primerih naj se presoja sodelovanje zavoda s širšim okoljem

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

(potrebe po znanju, kompetencah, za katere izobražuje, pomen za okolje (širše opredeljeno na strani 25) in vpliv na njegov razvoj ipd.);

- ugotovitev, da sodelovanje je, nič pa o tem, ali je ustrezno za spremljanje potreb po znanju, diplomantih ...; torej tega, kar je naštetu v oklepaju pri merilu a).

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo standardov kakovosti o študentih, ob upoštevanju strateških usmeritev zavoda, načrtov za njegov prihodnji razvoj; gre za tesno vsebinsko povezanost s študijskimi programi, ki jih zavod izvaja, njihovo samoevalvacijo, spreminjanjem in posodabljanjem.

Usmeritve za pravilno presojo:

Ker se tudi ta standard selektivno uporablja, se najprej prepričajmo, ali in katere študijske programe prve in druge stopnje zavod izvaja. Upoštevajmo razliko med visokošolskimi strokovnimi programi prve stopnje na eni strani ter univerzitetnimi programi prve stopnje in drugostopenjskimi programi na drugi. Šele takrat bomo lahko standard oziroma določbo pod točko a) ustrezno presodili:

- pri visokoškolskem strokovnem izobraževanju bomo dali večji poudarek presoji sodelovanja z delodajalci in dejanskih možnosti za zaposlitev oziroma zaposlenosti diplomantov;
- pri univerzitetnem izobraževanju prve stopnje ter magistrskem izobraževanju pa presoji sodelovanja zavoda s širokim okoljem zaradi ugotavljanja potreb po znanju, kompetencah ..., ki jih tako izobraževanje ponuja.

6. standard: NOTRANJI SISTEM KAKOVOSTI OMOGOČA SKLENITEV KROGA KAKOVOSTI NA VSEH PODROČJIH DELOVANJA VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA.

Merila za presojo standarda:

a) poznavanje pomena in vloge notranjega sistema kakovosti

(Iz poslovnika mora biti razviden notranji sistem kakovosti visokošolskega zavoda. Presoja se, ali je sklenjen krog kakovosti, kar se odraža v:

- metodološkem, primerljivem in preverljivem zbiranju podatkov, njihovem analiziranju in presojanju kakovosti dejavnosti visokošolskega zavoda,
- spremljanju zadovoljstva visokošolskih učiteljev in sodelavcev, znanstvenih delavcev, strokovnih in drugih delavcev, študentov in zunanjih deležnikov,
- sodelovanju, odgovornosti ter uresničevanju pravic in obveznosti deležnikov v samoevalvacijskih postopkih,
- načrtovanju, uresničevanju in spremljanju ukrepov za zagotavljanje in izboljševanje kakovosti dejavnosti visokošolskega zavoda oziroma za izboljšanje razvoja in napredka, odpravljanje napak in pomanjkljivosti.)

b) samoevalvacijsko poročilo za zadnje zaključeno samoevalvacijsko obdobje, ukrepi na podlagi samoevalvacije v obdobju od zadnje akreditacije ter načrt izboljšav za prihodnje samoevalvacijsko obdobje;

(Iz samoevalvacijskega poročila mora biti razvidno, da visokošolski zavod presoja:

- vsebine študijskih programov, njihovo spreminjanje in posodabljanje,
- ustreznost izvajanja študijskih programov,

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- uspešnost študentov (njihov napredek, prehodnost, pridobivanje kompetenc oziroma učnih izidov ...),
  - znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo visokošolskega zavoda,
  - zadostnost in raznovrstnost materialnih in kadrovskih virov ter finančno uspešnost
- ter da
- dokumentira ugotovljene pomanjkljivosti in napake ter predloge za izboljšave,
  - odpravlja ugotovljene pomanjkljivosti in napake ter izboljšuje kakovost izobraževalne, znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti ter drugih dejavnosti zavoda,
  - analizira svoje dosežke.

Ugotavlja se tudi uresničevanje v naprej določenih vlog, pravic in odgovornosti deležnikov pri samoevalvaciji.)

c) notranji sistem kakovosti omogoča in spodbuja razvijanje, povezovanje in posodabljanje izobraževalne, znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti ter vpliv te dejavnosti na okolje

(Podlaga za presojo je samoevalvacijsko poročilo, podatki o izobraževalnem, znanstvenem, strokovnem, raziskovalnem oziroma umetniškem delu ter o spremembah študijskih programov.

Gre za podrobnejšo presojo razvoja dejavnosti visokošolskega zavoda z vsebinskega vidika. Ugotavlja se:

- ali notranji sistem kakovosti daje točne in kritične ocene stanja, kar podpira razvijanje izobraževalne, znanstvene, strokovne, raziskovalne oziroma umetniške dejavnosti in njenih vsebin, ter
- zadovoljstvo deležnikov z notranjim sistemom kakovosti.)

Pojasnila: Pri presoji dokumentov, kot sta poslovnik kakovosti in samoevalvacijsko poročilo, se je **treba osrediniti na vsebino oziroma kakovost samoevalvacije.**

Standard je treba presojati v celoti, ne le deloma (praviloma po formalni plati - procesi samoevalvacije, predpisi, postopki ipd.). **Poudarek mora biti na vsebinski presoji; merila za presojo jasno in nedvoumno napotujejo k temu.**

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- presoja se le notranji sistem kakovosti po formalni plati (razviden predvsem iz poslovnika kakovosti zavoda ali sorodnih predpisov) oziroma le formalni postopki brez vsebine;
- ugotovitev, da sodelovanje je, nič pa o tem, ali je ustrezno - naštevanje sodelujočih pri samoevalvaciji brez ugotovitve njihove vloge, vpliva, mnenja, zahtev ...;
- ni ugotovitev, ali je samoevalvacija poglobljena, analitična, kritična ... ali in kako se presojajo vse dejavnosti zavoda;
- ni ugotovitev, kakšen vpliv imajo študenti, učitelji in drugi zaposleni ter drugi (zunanj) deležniki na razvoj in kakovost dejavnosti zavoda;
- pogosto navajanje anket brez vsebinske presoje izsledkov (poleg tega ankete niso edina oblika pridobivanja mnenj, predlogov, rešitev ...);
- le suhoparna navedba, da je krog kakovosti sklenjen, in nobene vsebinske utemeljitve, od kod taka ugotovitev.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Presoja tega standarda je povezana s presojo vseh standardov kakovosti na vseh področjih presoje visokošolskega zavoda ob upoštevanju študijskih programov, ki jih zavod izvaja – na tej podlagi strokovnjaki predlagajo evalvacijo posameznih študijskih programov (praviloma na drugem obisku zavoda).

Usmeritve za pravilno presojo:

Vprašajmo se in odgovorimo si na to, ali je samoevalvacija dovolj poglobljena, kritična in celovita? Ali vsebinsko uravnoteženo zajema presojo vseh dejavnosti zavoda – od izobraževalne do znanstvene, strokovne, raziskovalne in umetniške; odvisno tudi od vrste in stopnje študijskih programov, ki jih izvaja, oziroma od tega, kaj želi strateško razvijati – kakšni so njegovi strateški cilji? Ali zajema še oceno in pogled na razvoj kadrov, knjižnične dejavnosti, pa tudi prostorov, opreme, finančnega poslovanja zavoda?

Pomemben je razmislek, kako sistem kakovosti na zavodu umešča različne koncepte kakovosti ter kako dobro je njihova raba prilagojena posameznim področjem presoje (glejte poglavja o konceptualnih odmikih glede na institucionalne posebnosti in posebnosti študija).

Podrobne usmeritve za oceno samoevalvacije vsebin študijskih programov, njihovega spreminjanja in posodabljanja ter ustreznosti njihovega izvajanja so napisane pri evalvaciji študijskega programa, na tem mestu naj le še enkrat opozorimo na to, da pri podaljšanju akreditacije zavoda presodimo predvsem, ali in kako (vsebinsko poglobljeno) zavod evalvira vse študijske programe, ki jih izvaja:

- ali evalviranje študijskih vsebin upošteva disciplinarna merila (univerzitetni, magistrski, doktorski študij) oziroma merila stroke (poklica v primeru visokošolskega strokovnega študija študija)?
- ali se vsebine študijskih programov pravilno posodablja glede na prvotni namen študija?
- ali se celovito obravnavajo učinki (primernost, kakovost ...) akreditiranih vsebin oziroma sprememb in kakšen je pogled različnih deležnikov nanje?

Samoevalvacija uspešnosti študentov (njihov napredek, prehodnost, pridobivanje kompetenc oziroma učnih izidov ...):

Kakšna je analiza doseganja kompetenc oziroma učnih izidov? Prepričajmo se, da ne gre le za popisovanje povprečnih ocen in stopnje prehodnosti/dokončanja študija. Pomembna je analiza ugotovitev visokošolskih učiteljev, mnenj študentov in diplomantov (tudi delodajalcev, kadar gre za visokošolsko strokovno izobraževanje) o pridobljenih kompetencah oziroma učnih izidih. Ali je strokovni pogled nosilcev izobraževanja uravnotežen s pogledom študentov na lastno napredovanje pri študiju in na kakovost pridobivanja znanja in veščin?

Samoevalvacija znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela (v nadaljevanju: raziskovalnega dela) visokošolskega zavoda:

Kako poglobljena je samoevalvacija raziskovalnega dela? Ali:

- vsebuje refleksijo o pomenu, učinkih in notranji vednosti raziskovalnega dela?
- se dejansko presoja ustvarjanje nove vednosti in njena relevantnost za študijsko področje oziroma program, celo predmet (kadar je to smiselno, kadar ne gre za temeljni, pregledni predmet)?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Ni ustrezna le samoevalvacija razmer za raziskovanje in ustvarjanje ter na primer načrtovanja raziskovanja, administrativnega in organizacijskega vidika; (samo)evalvirati je treba predvsem vsebino, težo ali pomen raziskovanja po sebi. Presoja kakovosti raziskovalnega dela naj bi znala ločiti med:

- značilnostmi različnih kognitivnih danosti disciplin: trda, mehka, čista, aplikativna znanost; pozitivistična in aplikativna ter reflektivna in hermenevitična znanost; eksaktno in neeksaktno raziskovanje; avtonomno in interesno raziskovanje; specialno in bazično raziskovanje; tehnično in politično raziskovanje; etatično in kritično raziskovanje.
- različnimi merili glede na njihov izvor/lokacijo: Temeljno raziskovanje bi se moralo presojati po disciplinarnih merilih, ki se tikajo notranje kakovosti, izvirnosti, podprtosti teorije z dokazi, bližine horizontu vednosti in raziskovanja. Po zunanjih merilih se presoja predvsem uporabno raziskovanje – tisti segment, v katerem se že ustvarjena vednost prenaša v prakso in ko ne govorimo več toliko o znanosti, spoznavanju resnice in poglobljanju razuma, ampak o inovaciji.

(Samo)evalvacija ustreznosti izvajanja študijskih programov v povezavi s presojo kakovosti pedagoškega dela ne more biti zgolj:

- preštevanje pedagoško-andragoških izpopolnjevanj, izmenjav učiteljev, gostujočih predavaj, povprečnih ocen, stopenj prehodnosti in dokončanja študija,
- popis ali neargumentirano priporočanje uvajanja »novih« pristopov (npr. na študenta osredinjeno učenje) namesto »starih«;
- obravnava izsledkov o neposrednem zadovoljstvu študentov s poučevanjem in izvajanjem študijskih programov (problem nadomeščanja strokovnih ocen s stališči, ki bi utegnili temeljiti na ugodju, všečnosti in osebni koristi).

Več o presoji pedagoškega dela je pojasnjeno pri evalvaciji študijskega programa (1. standard).

(Samo)evalvacija materialnih, kadrovskih in finančnih virov mora biti oprta na vse dejavnosti, ki jih zavod izvaja. Ne pozabimo na posebno opremo, če je ta potrebna, in na to, ali zavod evalvira tudi kakovost teh virov zunaj sebe (na primer: materialne razmere in usposobljenost mentorjev za praktično izobraževanje v podjetjih, kadar izvaja študijske programe z obveznim PRI).

Na sklenjenost kroga kakovosti ni dovolj gledati le s procesnega vidika PDCA. Pomembna je vsebinsko zaključena in sklenjena samoevalvacija oziroma notranja ocena kakovosti, ki:

- združuje vse pomembne poglede na opravljanje dejavnosti zavoda in njegov razvoj,
- upošteva različne poglede: poglede učiteljev in raziskovalcev, študentov in predstavnikov zunanjega okolja, pri čemer je treba zunanje okolje previdno koncipirati glede na kompleksnost družbene relevantnosti in glede na disciplinarnost študija. Ne gre vselej za gospodarsko sfero in za ožje delovno področje, kjer se diplomanti večinoma zaposlujejo,
- zajema oziroma povezuje tudi vsebinske izsledke pomembnih senatnih komisij.

Dobra samoevalvacija je plod celovite presoje, ki zajema dokumentiranje, analiziranje, evalviranje in načrtovanje ukrepov, in sicer:

- z vsebinsko uravnoveženostjo,
- s poudarkom na argumentiranju in refleksiji stanja,
- brez faznih, časovnih ali drugih odmikov v načinih izrekanja ugotovitev in ocen,
- brez odmikov, povezanih s pogostostjo obravnav (pretirano asimetrična obravnava po področjih presoje),

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- z načinom presojanja, ki ni le kazalniški, ampak išče tudi notranjo, simbolno vrednost v opazovanem,
- s preiščeno in bolj odkrito rabo konceptov kakovosti.

Od obravnavanja procesov (akcijski načrt, aktivnosti, izvedbeni roki, nosilci in njihovi nadzorniki) se premaknimo k vsebinski razpravi: proti koncu samoevalvacijskega cikla je treba na kakovost študija gledati širše. Pomembna sta vsebina in namen ukrepov, ki jih je zavod sprejel na podlagi samoevalvacije. Gre za razvijanje argumentov in presoje, zakaj določena dejavnost, ki jo zavod opravlja, uresničuje svoj namen in je dobra, oziroma v katerih vsebinskih in izvedbenih delih bi veljalo razmisliti o izboljšavah in zakaj.

Če so ukrepi v samoevalvaciji smiselni, vendar ne v celoti uresničeni, še ne pomeni, da krog kakovosti ni sklenjen. To je odmik k drugi lastnosti.

Vendar, koliko ukrepov pa se lahko odloži, da je samoevalvacija še smiselna, relevantna?

Lahko so problematični hitri zasilni izhodi, kot je redefinicija ukrepov na način, da jih ni težko uresničiti – redefinicija s faznimi odmiki v pogojnost in s časovnimi odmiki v prihodnost. Namesto, da boš nekaj naredil, napišeš le, da boš nekaj načrtoval.

Pogoj za sklenitev kroga kakovosti je tudi natančna in celovita samoevalvacija.

Sklenjenost kroga kakovosti je tudi, da se strokovni argument poveže s študentskim in tistim iz zunanega okolja. Zunanje okolje pa ni le gospodarska sfera, ampak tudi družbena in kulturna, sploh pri študijskih programih, ki niso iz aplikativnih in trdih disciplin. Kaj torej o študijskih vsebinah menijo tudi kulturniki, kulturne institucije, skupine v sklopu civilne iniciative, NVO-ji?

Sklenitev kroga kakovosti bi morala biti širitev obzorja preko podatkov iz vpisnih služb. Vprašljiva so na primer priporočila, naj zavod pripravi nov popis ali shemo procesov kakovosti ali preglednejše komunikacijske kanale. Popis ali opredelitev administrativnih procesov namreč ne more biti zadostna podlaga za kakovostno delo zavoda.

7. standard: VISOKOŠOLSKI ZAVOD DELEŽNIKE IN JAVNOST PRAVOČASNO OBVEŠČA O ŠTUDIJSKIH PROGRAMIH IN SVOJI DEJAVNOSTI.

Merila za presojo standarda: dostopnost, vsebina, zanesljivost, razumljivost in natančnost informacij o dejavnosti visokošolskega zavoda, še posebej pa informacije o študijskih programih, njihovem izvajanju in znanstveni, strokovni, raziskovalni oziroma umetniški dejavnosti s področij in disciplin teh programov

(Preverjajo se vsebina, zanesljivost, razumljivost in natančnost informacij o dejavnosti visokošolskega zavoda ter njihova dostopnost kandidatom za študij, študentom, diplomantom, visokošolskim učiteljem in sodelavcem, znanstvenim delavcem, nepedagoškim delavcem, drugim deležnikom in širši javnosti.)

(Poleg splošnih podatkov o študijskih programih, vpisnih in izbirnih postopkih, poteku in dokončanju študija se presoja, ali kandidati za študij, študenti in drugi deležniki dobijo ustrezne informacije o:

- načinih poučevanja in študija, kompetencah oziroma učnih izidih, ki si jih pridobijo študenti ali diplomanti,
- načinih in možnostih za znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo študentov,

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- umestitvi študijskih programov v SOK, EOK in EOVK,
- zaposljivosti diplomantov, potrebah po njihovem znanju oziroma možnostih za nadaljevanje študija.)

Pojasnilo: Bolj kot naštevanje različnih oblik obveščanja je pomembno, da se presodi vsebina, zanesljivost, razumljivost, aktualnost informacij in ugotavljanje, ali so pomembne za tiste, ki naj bi jim bile namenjene.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- golo naštevanje različnih oblik obveščanja, brez presoje informacij (standard ni presojan v skladu z določbami za presojo).

Usmeritve za pravilno presojo po tem standardu kakovosti so dokaj nadrobno določene v merilih oziroma obrazcu za vlogo in praviloma upoštevane pri presoji, pazimo le, da so informacije o dejavnosti zavoda res pravočasne, prave in uporabne za različne skupine deležnikov. Različnim skupinam morajo biti tudi prilagojene (po vsebini, glede na potrebe posamezne skupine študentov ipd).

KADRI (13. člen meril)

8. standard: ZAGOTOVLJENI SO VISOKOŠOLSKI UČITELJI IN SODELAVCI TER ZNANSTVENI DELAVCI ZA KAKOVOSTNO OPRAVLJANJE PEDAGOŠKEGA, RAZISKOVALNEGA IN DRUGEGA DELA.

Merila za presojo standarda:

a) zagotavljanje pedagoškega in strokovnega razvoja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od zadnje akreditacije

(Presoja se pomoč visokošolskega zavoda visokošolskim učiteljem in sodelavcem pri razvijanju njihove kariere poti (vanjo spada tudi usposabljanje visokošolskih učiteljev glede ocenjevanja znanja študentov, razvijanja in implementacije kakovostnih učnih metod, priprave študijskega gradiva ipd.; ob upoštevanju dela z različnimi skupinami študentov oziroma njihovih potreb). Ugotavlja se, ali visokošolski zavod vodi ustrezne evidence o tem in ali ima ustrezna dokazila (o usposabljanju, izobraževanju ...).

Presoja se tudi, ali sta zagotovljeni akademska svoboda in poštenost visokošolskih učiteljev in sodelavcev.)

b) znanstveni, strokovni, raziskovalni oziroma umetniški dosežki visokošolskih učiteljev in sodelavcev

(Presojajo se raziskovalni oziroma umetniški dosežki v obdobju od zadnje akreditacije. Poročilo niso kopije podatkovnih baz: npr. cobiss, sicris. Navedite spletno povezavo do poročila, če je objavljeno.)

(Kakovost dela nosilcev in izvajalcev študijskih programov se presoja predvsem v razmerju do področja predmetov, katerih nosilci ali izvajalci so, v povezavi z vrsto, stopnjo, vsebino študijskega programa, študijskim oziroma umetniškim področjem, znanstveno disciplino in posebnostmi, značilnimi za področje ali disciplino. Izkazuje se z raziskovalnimi dosežki, njihovimi objavami, citati, umetniškimi deli, razstavami, prireditvami,

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

izdelki, storitvami, ki so priznani, aktualni, sodobni in odmevni, in sicer za področje, na katerem so pedagoško dejavni. Če visokošolski zavod izvaja študijske programe tretje stopnje, je treba zagotoviti izpolnjevanje minimalnih raziskovalnih standardov in pogojev za mentorstvo doktorskim študentom.)

c) merila VZ za izvolitve v nazive in področja za izvolitve

(Presoja se, ali so v merilih upoštevani oziroma preseženi minimalni standardi agencije, ali so postopki za izvolitve učinkoviti in pregledni ter ali struktura področij za izvolitve zagotavlja stabilno kadrovske strukturo in njen razvoj.)

(Presoja se, ali so člani senata izbrani tako, da so enakovredno zastopana vsa področja in discipline visokošolskega zavoda.)

č) vrsta zaposlitve visokošolskih učiteljev in visokošolskih sodelavcev

Pojasnila: Pri presoji standarda je pomembna vrsta visokošolskega zavoda in študijskega programa ter njegova stopnja; še posebej pri točki b). Upoštevati je treba, kateri visokošolski učitelji so lahko v skladu z ZViS nosilci različnih vrst študijskih programov; tudi od tega je odvisno, ali se od njih zahteva predvsem strokovno (predavatelji, višji predavatelji) ali znanstveno-raziskovalno oziroma umetniško delo (docenti, izredni in redni profesorji).

Pri vrsti zaposlitve in ugotavljanju FTE, ki se razlikujeta glede na vrsto visokošolskega zavoda, je treba upoštevati 14. člen ZViS.

Pomemben je pogled visokošolskih učiteljev in sodelavcev na izpolnjevanje meril oziroma standardov kakovosti na kadrovske področju.

V pomoč pri presoji standarda je baza podatkov o raziskovalni dejavnosti.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- *standard se le delno presoja (npr. opuščanje presoje po posameznih točkah, največkrat a) in b));*
- *pomanjkljivo presojanje standarda pri točki a); samo navajanje načrtov ali dokazil o usposabljanju kadrov ni dovolj – treba je presoditi vsebino (ustreznost) usposabljanja ob upoštevanju mnenja visokošolskih učiteljev in sodelavcev;*
- *iz presoje kadrov ni razvidno, da je prilagojena vrsti visokošolskega zavoda oziroma njegovim študijskim programom;*
- *iz presoje ni razvidno, da so visokošolski učitelji znanstveno, strokovno, raziskovalno ali umetniško dejavni na področjih vseh študijskih programov, ki jih zavod izvaja;*
- *le naštevanje projektov, programov, dosežkov ... brez vsebinske presoje;*
- *presojanje znanstveno-raziskovalnega dela, čeprav zavod izobražuje le po visokošolskih strokovnih študijskih programih;*
- *presojanje pretežno znanstveno-raziskovalnega dela, čeprav zavod izobražuje le po študijskih programih z umetniških področij,*

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- mešanje ali enačenje znanstveno-raziskovalnega dela z delom pri PRI.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo standardov kakovosti o dejavnosti zavoda (3. standard) in samoevalvaciji zavoda (6. standard). Povezana je tudi s študenti (11. standard) in materialnimi razmerami.

Usmeritve za pravilno presojo:

Usmeritve za presojo znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega oziroma umetniškega dela so popisane pri 3. standardu; razlika je, da se preusmerimo na ugotavljanje tega dela za posamezne nosilce študijskih programov. To pomeni, da lahko posameznik nekatere projekte »prinese s seboj« oziroma da ni nujno, da so vsi matični na zavodu, ki se presoja.

Naj še enkrat poudarimo, da je za kakovost znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega ali umetniškega dela učiteljev pomembna ocena končnega stanja – ocena vrednosti, odmevnosti, kakovosti strokovnih, raziskovalnih oziroma umetniških dosežkov.

Pomembno je, da si odgovorimo na to:

- za poučevanje v kateri vrsti (ob upoštevanju posebnosti programa) in stopnji študijskega programa presojamo kakovost nosilcev predmetov; katero delo morajo glede na to poleg pedagoškega pretežno opravljati (strokovno, raziskovalno ali umetniško)?
- ali so visokošolski učitelji strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavni na področju študijskih programov, katerih nosilci so?

Kadar visokošolski zavod izvaja doktorske študijske programe, moramo raziskovalno delo nosilcev presoditi s pogledom na možnosti za raziskovalno delo študentov v teh programih, predvsem:

- ustreznost projektov na zavodu za njihovo delo, in sicer po vsebini in zahtevnosti,
- kakovost raziskovalnega dela študentov na eni strani ter ustreznost (povezava s študijskimi programi, ki jih zavod izvaja) in kakovost raziskovalnega dela njihovih mentorjev – nosilcev predmetov na drugi,
- kakovost dosežkov mentorjev - nosilcev predmetov,
- kakovost vzorca doktoratov oziroma doktorskih raziskav.

Pri presoji kakovosti kadrov je torej pomembna presoja po fazi končnega stanja tako za kakovost pedagoškega dela kot za kakovost znanstvenega, strokovnega, raziskovalnega ali umetniškega dela učiteljev in raziskovalcev.

Pri presoji zagotavljanja pedagoškega in strokovnega razvoja visokošolskih učiteljev in sodelavcev od zadnje akreditacije ne preštevajmo le števila izobraževanj oziroma dogodkov; tudi tu je potrebna vsebinska presoja. Oprta naj bo na samoevalvacijo in na strokovna mnenja deležnikov. Vprašajmo se in odgovorimo si na to:

- Kaj visokošolski učitelji potrebujejo, kakšno je njihovo mnenje o izobraževanjih, usposabljanjih, seminarjih ipd., ki jih zavod ponuja oziroma jih je vnesel v načrt izobraževanja kadrov?
- Ali se je zavod pri načrtovanju izobraževanja in odbiri dogodkov, povezanih z njim, posvetoval z visokošolskimi učitelji in sodelavci ter ali je upošteval njihove potrebe?
- Kakšna je bila ocena izobraževanja (še posebej tistih, ki jim je bilo namenjeno)?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Izogibajmo se:

- opiranju presoje kakovosti raziskovalnega dela na preštevanje objav in raziskovalnih projektov - brez prepoznave njegove notranje vrednosti in dosežkov (spoznavni odmik z menjavo med kvaliteto in kvantiteto).
- faznemu odmiku, usmerjenemu v ustreznost minimalnih standardov za izvolitve v naziv, uvajanje razgovorov z zaposlenimi, oblike in obseg zaposlitev, načrt za izobraževanje učiteljev. Namesto obravnave pedagoških in raziskovalnih kompetenc učiteljev je pozornost odmaknjena v presojo spremljajočih razmer.

9. standard: ZAGOTOVLJENI SO STROKOVNO-TEHNIČNI IN UPRAVNO-ADMINISTRATIVNI DELAVCI (V NADALJEVANJU: NEPEDAGOŠKI DELAVCI) ZA UČINKOVITO POMOČ IN SVETOVANJE.

Merila za presojo standarda:

a) vrste in ustreznost pomoči ter svetovanja študentom in drugim deležnikom

b) število, delovno področje in izobrazbena struktura nepedagoških delavcev

(Presoja se, ali število, delovno področje in izobrazbena struktura nepedagoških delavcev ustrezajo zahtevnosti nalog, ki jih opravljajo, številu vpisanih študentov ter razvejenosti visokošolskega zavoda oziroma področjem in disciplinam, na katerih opravlja svojo dejavnost.)

c) izobraževanje in usposabljanje nepedagoških delavcev

(Presoja se pomoč visokošolskega zavoda pri razvijanju poklicne poti nepedagoških delavcev, še posebej pomoč pri delu z različnimi skupinami deležnikov ob upoštevanju njihovih potreb. Ugotavlja se, ali visokošolski zavod vodi evidence o uresničevanju načrta in ima dokazila o usposabljanju oz. izobraževanju.)

Pojasnilo: Standard je treba presojati po vseh točkah v skladu s predpisanimi določbami. Pomemben je pogled nepedagoških delavcev na izpolnjevanje tega standarda kakovosti.

Najpogostejša neustreznost pri presoji: izpuščena presoja po točki c).

Usmeritve za pravilno presojo:

Tudi presoja nepedagoških delavcev je tesno povezana z velikostjo visokošolskega zavoda in razvejenostjo njegovih dejavnosti oziroma številom, vrsto in stopnjo študijskih programov, po katerih izobražuje, z načini izvajanja izobraževanja, potrebami različnih skupin študentov ... Od tega so namreč odvisne tako različne vrste in ustreznost pomoči ter svetovanja študentom in drugim deležnikom kot število in izobrazbena struktura nepedagoških delavcev.

Pomembno je, da poleg znanih in stalnih nalog, ki jih opravljajo delavci v referatih za študentske zadeve in katerih presoja je ustaljena in dobra, razmislimo tudi o tem:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- za pomoč pri organizaciji izobraževanja katere vrste in stopnje študijskega programa presojava kakovost dela nepedagoških delavcev (na primer organizacija PRI, terenskih vaj, seminarjev, projektov; priprava laboratorijev ipd.);
- ali so nepedagoški delavci ustrezno usposobljeni za vrste pomoči, ki jih ponujajo?

Pri presoji zagotavljanja strokovnega razvoja oziroma izobraževanja in usposabljanja nepedagoških delavcev ne preštevamo le števila izobraževanj oziroma dogodkov; tudi tu je potrebna vsebinska presoja. Oprta naj bo na samoevalvacijo in na mnenja deležnikov. Vprašajmo se in odgovorimo si na to:

- kakšno usposabljanje potrebujejo glede na delo, ki ga opravljajo, kakšno je njihovo mnenje o izobraževanjih, usposabljanjih, seminarjih ipd., ki jih zavod ponuja oziroma jih je vnesel v načrt izobraževanja kadrov?
- ali se je zavod pri načrtovanju izobraževanja in odbiri dogodkov, povezanih z njim, posvetoval z delavci ter ali je upošteval njihove potrebe?
- kakšna je bila ocena izobraževanja (še posebej tistih, ki jim je bilo namenjeno)?

ŠTUDENTI (14. člen meril)

10. standard: VISOKOŠOLSKI ZAVOD ŠTUDENTOM ZAGOTAVLJA USTREZNO POMOČ IN SVETOVANJE.

Merila za presojo standarda:

a) upoštevanje raznolikosti in potreb študentov pri vzpostavljanju in določanju vsebine svetovanja oziroma pomoči zanje

(Presoja se, ali visokošolski zavod upošteva raznolikost študentov in njihove potrebe (redni, izredni, s posebnimi potrebami, tuji študenti, študenti z različnimi oblikami invalidnosti). Gre za:

- vrste in vsebino pomoči in svetovalnih storitev,
- načine pomoči in svetovanja,
- dostopnost storitev oziroma nepedagoških delavcev,
- dostopnost visokošolskih učiteljev in sodelavcev.)

b) pravočasno in učinkovito obveščanje študentov

(Študenti morajo pravočasno dobiti tako informacije za nemoten in učinkovit študij kot informacije v zvezi z delovanjem visokošolskega zavoda, tudi o delovanju notranjega sistema kakovosti. Obveščanje se presoja ob upoštevanju 7. standarda s področja presoje »delovanje visokošolskega zavoda«.)

c) spremljanje zadovoljstva študentov s storitvami

Pojasnilo: Za ustrezno presojo (po vseh točkah in določbah o presoji) je pomemben pogled študentov na izpolnjevanje standarda. Ugotovitve se ne smejo opirati samo ali pretežno na izsledke študentskih anket, ki velikokrat niso niti reprezentativne.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- pogled študentov v ugotovitvah ni vsebovan ali je le delno;
- ugotavljanje spremljanja zadovoljstva študentov s storitvami ni vsebinsko utemeljeno – »zadovoljstvo« pomeni opredelitev do kakovosti, primernosti storitev, njihovega obsega ipd. ob upoštevanju meril pod točkama a) in b).

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo po standardih kakovosti o kadrih in na področju delovanja zavoda (6. in 7. standard).

Usmeritve za pravilno presojo:

Tudi pri presoji tega standarda moramo upoštevati število, vrsto oziroma posebnosti, stopnjo in vsebino študijskih programov, po katerih visokošolski zavod izobražuje, načine izvajanja izobraževanja, morebitne različne skupine študentov (redni, izredni, tuji, s posebnimi potrebami ...) ter ugotovitve pri presoji predvsem 6., 7., 8. in 9. standarda primerjati z mnenji študentov. Pomemben je torej pogled vseh deležnikov (kadrov in študentov) na isto problematiko. Šele s poglobljenim razmislekom o vseh mnenjih lahko pomoč in svetovanje študentom objektivno presodimo – enako velja seveda tudi za druge standarde).

Ne zadovoljimo se le z naštevanjem vrst oziroma načinov pomoči in svetovalnih storitev, temveč jih vsebinsko ovrednotimo, pri čemer upoštevajmo naštetu v prvem odstavku. Podobno velja za dostopnost storitev oziroma nepedagoških delavcev ter visokošolskih učiteljev in sodelavcev; na primer to, da so kadarkoli dosegljivi po elektronski poti ali nasprotno, samo po sebi ne pomeni veliko. Všečnosti, komoditete, ozkih ali lastnih interesov ... ne smemo izključno enačiti s kakovostjo, saj so le en in za kakovost izobraževanja ne vselej pomemben vidik kakovosti.

11. standard: ŠTUDENTI IMAJO ZAGOTOVLJENE USTREZNE RAZMERE ZA KAKOVOSTEN ŠTUDIJ, ZNANSTVENO, STROKOVNO, RAZISKOVALNO OZIROMA UMETNIŠKO DELO TER ZA OBŠTUDIJSKO DEJAVNOST.

Merila za presojo standarda:

a) izvajanje študija in razmere zanj glede na potrebe in pričakovanja študentov

(Pričakovanja in potrebe študentov glede poteka študija oziroma izvajanja študijskega programa ter razmer zanj se presojajo tudi glede na obliko in vrsto študija (redni, izredni, e-izobraževanje, študij na daljavo).)

b) omogočanje ustreznega strokovnega, umetniškega in raziskovalnega dela študentov

(Presoja se sodelovanje študentov pri raziskavah, projektih in drugih akademskih dogodkih, odvisno od vrste in stopnje študijskega programa ob upoštevanju 33. člena ZViS.)

c) razmere za obštudijsko dejavnost

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Pojasnilo: Za ustrezno presojo (po vseh točkah in določbah o presoji) je pomemben pogled študentov na izpolnjevanje standarda. Ugotovitve se ne smejo opirati samo ali pretežno na izsledke študentskih anket, ki velikokrat niso niti reprezentativne.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- pomanjkljiva presoja merila pod točko b); strokovno, umetniško in raziskovalno delo študentov je treba presoditi po vsebini – ob upoštevanju študijskih programov, ki jih zavod izvaja (glede na vrsto in stopnjo);
- delna presoja standarda pod točko b) je zapisana pri kadrih, čeprav bi morala biti na področju »študenti«.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojjo po standardih kakovosti o kadrih, materialnih razmerah in na področju delovanja zavoda (3., 4., 5. in 6. standard).

Usmeritve za pravilno presojo:

Mnenje študentov ob presoji določb tega standarda oprimo oziroma primerjajmo z ugotovitvami visokošolskih učiteljev in drugih deležnikov oziroma s samoevalvacijskimi izsledki visokošolskega zavoda.

Pri presoji izvajanja študija in razmer zanj dosledno upoštevajmo, da morajo biti pričakovanja in potrebe študentov stvarne in utemeljene. Pričakovanja naj bodo povezana z izboljšanjem kakovosti, ne pa z zmanjševanjem zahtev pedagoškega kadra za opravljanje s programom predpisanih nalog, doseganje učnih izidov oziroma kompetenc ali z olajšanjem dela študentom po sebi.

Kakšen je pogled študentov na spremljanje napredka pri študiju, tudi na prehodnost, pridobivanje kompetenc oziroma učnih izidov? Ali je pogled študentov na lastno napredovanje pri študiju in na kakovost pridobivanja znanja in veščin primerljiv s strokovnim pogledom nosilcev izobraževanja? Če so pri tem pomembne razlike, ugotovimo zakaj, primerjajmo mnenja in šele nato sprejmimo odločitve.

Tudi pri presojanju mnenja študentov o načinih in oblikah poučevanja moramo dosledno upoštevati vsebino, posebnosti in stopnje programov, ki jih zavod izvaja; njihove značilnosti in posebnosti študijskih vsebin. Zahtevnost študija – zahtevnost in poglobljenost študijskih vsebin, kognitivne in praktične spretnosti, kompleksnost predvidenih sposobnosti in zmožnost njihovega razvoja glede na različne oblike pedagoškega usmerjanja ter predznanje študentov so tisto, kar narekuje okoliščine izvajanja predmeta/študija oziroma kar naj bo izhodišče za presojo kakovosti. S tem mora biti povezana tudi presoja materialnih razmer za izvedbo študijskega programa v naslednjem področju presoje, predvsem knjižnično gradivo, baze podatkov in povezave za študijski program, ki ga presojamo.

Kaj pa mnenje študentov o praktičnem izobraževanju? Poleg mnenja o (ne)ustreznosti organiziranja tega izobraževanja naj študenti odgovorijo na naslednja vprašanja:

- ali si je mogoče s PRI pridobiti s programom določene kompetence, znanje, spretnosti in veščine oziroma ali je na primerni ravni zahtevnosti in študentu ponuja, kar je določeno s študijskim programom?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- ali je podjetje sploh ustrezno za izvajanje tega izobraževanja (od usposobljenosti mentorjev v njih do razmer za PRI)?
- ali to izobraževanje poteka kakovostno ob sodelovanju visokošolskih učiteljev na zavodu, mentorjev v podjetjih in študentov?
- ali jim je pri praksi zaupana primerna stopnja samostojnosti in odgovornosti?
- kako ocenjujejo to, kar so pri praksi ustvarili oziroma izdelali?
- ali to izobraževanje diplomantu ponuja dober temelj za samostojno delo v praksi?

Pomembno je tudi mnenje študentov o njihovem raziskovalnem delu, posebej v doktorskih študijskih programih. Ali jim zavod omogoča študij v skladu s 33. členom ZViS, ki opredeljuje posebnosti stopenj in vrst študijskih programov? Kakšno je njihovo mnenje o vsebini in zahtevnosti raziskave oziroma raziskovalnega projekta, v katerem sodelujejo, ter kakovosti raziskovalnega dela študentov? Jim je slednje omogočeno tudi z zagotovitvijo primernih mentorjev?

Kakšno je mnenje študentov o ocenjevanju njihovega dela? Ali menijo, da:

- omogoča učitelju dejanski vpogled v usvojeno znanje, veščine, spretnosti?
- omogoča študentu spremljanje lastnega napredka, ga vzpodbuja h kakovostnemu sprotnemu delu in poglobljenemu študiju?
- omogoča izpolnjevanje vseh študentskih obveznosti; so izpitni roki ustrezno razporejeni?
- omogoča pridobitev s programom določenih kompetenc oziroma učnih izidov?
- omogoča prepoznavanje študentskih odlik ali njegovih posebnosti?

Pomembno:

Pazimo na to, da se ne bomo pri presoji zadovoljstva študentov s poučevanjem zadovoljili s stališči, ki bi utegnili temeljiti na ugodju, všečnosti in osebni koristi, ter zanemarili stroko na tem področju.

Ali in kdaj sploh je primerno o kakovosti poučevanja razmišljati v kontekstu zadovoljstva s storitvijo?

Pogled na kakovost poučevanja ne more biti razvit le v kontekstu učinkovitosti, optimalnosti, uspešnosti in preglednosti (organizacijsko-upravljalni in ekonomski koncept kakovosti), ampak je pomembno razmišljati tudi o strokovnih in akademskih ciljih in učinkih poučevanja.

Poleg študentskega mnenja je pomemben vir za presojo predvsem refleksija učiteljev – razmislek o namenih in učinkih oziroma kakovosti poučevanja. Pomembna je strokovna in akademska ocena pedagoškega dela (podajanja znanja, sistematiziranja, umeščanja v disciplino, poglobljanja, posploševanja ...). Enako je pomemben pogovor o vrednotah in idealih poučevanja, o tem, kaj je dobro poučevanje. Konkretnije so lahko viri: strokovna anketa, fokusne skupine, razgovori, zunanje evalvacije poučevanja (ki jih izvajajo kolegi s področja po eni strani ali visokošolski didaktiki po drugi), pedagoški dnevnik in strokovni komentarji učiteljev na mnenja študentov.

Pomemben je razmislek o vplivu discipline na poučevanje, torej upoštevanje meril oziroma značilnosti disciplinarno-specifične visokošolske didaktike. Koga učitelji sploh vzgajajo? Teoretike, aplikativce, kritike, ustvarjalce ... Kako dobri so diplomanti v tem pogledu?

Več o poučevanju je popisano pri evalvaciji študijskega programa (1. standard, presoja pedagoškega dela).

12. standard: VISOKOŠOLSKI ZAVOD VARUJE PRAVICE ŠTUDENTOV.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Merila za presojo standarda:

- a) delovanje organov VZ na tem področju
- b) mehanizmi za prepoznavanje in preprečevanje diskriminacije ranljivih skupin študentov ter diskriminacije na podlagi osebnih okoliščin in prepričanj študentov

(Presojajo se tudi preglednost, pravočasnost in objektivnost delovanja organov visokošolskega zavoda pri varovanju pravic študentov (poleg organov, določenih z zakonom, predvsem pritožbenega organa visokošolskega zavoda, različnih komisij, povezanih s študijem, ipd.) ter pravočasno obveščanje študentov o tem.)

- c) sodelovanje predstavnikov študentov v organih zavoda z drugimi študenti

(Presojajo se organiziranost, preglednost, pravočasnost in sprotno sodelovanje predstavnikov študentov z drugimi študenti – pridobivanje mnenj in korektno zastopanje prevladujočih interesov študentov.)

Pojasnilo: Za ustrezno presojo (po vseh točkah in določbah o presoji) je pomemben pogled študentov na izpolnjevanje tega standarda kakovosti. Ugotovitve se ne smejo opirati samo ali pretežno na izsledke študentskih anket, ki velikokrat niso niti reprezentativne.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- naštevanje organov zavoda brez presoje njihovega delovanja;
- navajanje, da imajo študenti svoje predstavnike povsod, nič pa o tem, ali svojo vlogo kakovostno opravljajo ob upoštevanju določb v oklepajih pri točki c.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo na področju delovanja zavoda (2. standard).

Usmeritve za pravilno presojo:

Ugotovitev, da je zavod organiziran v skladu s predpisi, ne pomeni kakovosti njegovega delovanja. Treba je oceniti, kako organi zavoda delujejo, ali varujejo pravice vseh študentov, jih pravočasno obveščajo tako o pravicah in dolžnostih, morebitnih posledicah, možnostih za pritožbe, rokih zanje? Ali na zavodu dosledno spoštujejo določbe aktov in svojih statutov pri obravnavanju študentov? Ali so odločitve teh organov objektivne oziroma nepristranske in pravočasne ...?

Pridobimo si torej mnenje študentov o delovanju in vsebini delovanja vseh pomembnih organov zavoda. Posebno pozornost namenimo ugotovitvam študentov o tem, ali zavod preprečuje in prepoznava različne oblike diskriminacije študentov, kako učinkovito ukrepa ob tem ter ali ustrezno zavaruje »žrtve« in kaznuje povzročitelje.

Poleg diskriminacije ranljivih skupin študentov, na podlagi osebnih prepričanj in okoliščin ugotovimo, ali zavod zagotavlja spolno nedotakljivost študentk in študentov, ali ima ničelno toleranco do

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

vsakršnega spolnega nadlegovanja. Kako je zavod organiziran, kakšne ukrepe in kako hitro jih sprejme, kadar to nadlegovanje zazna?

Podobno kot pri organih zavoda tudi ugotovitev, da imajo študenti svoje predstavnike v organih zavoda v skladu z ZViS, ne pomeni kakovosti. Študentski predstavniki naj odgovorijo na vprašanja, kot so:

- ali so vaši predlogi in stališča ustrezno upoštevana pri sprejemanju odločitev?*
- ali lahko enakopravno sodelujete v razpravi in odločate o vseh problematikah, še posebej tistih, ki zadevajo študente?*
- ali dosledno predstavljate mnenja, predloge in stališča študentov na zavodu: kako pridete do njih oziroma kaj naredite, da si jih pridobite?*
- ali redno obveščate študente o delu v organih in sprejetih odločitvah in kako?*

Od preostalih študentov pa si pridobimo oceno dela svojih predstavnikov, odgovore obeh skupin primerjajmo med seboj, da lahko ugotovimo dejansko stanje.

13. standard: ŠTUDENTI SODELUJEJO PRI VREDNOTENJU TER POSODABLJANJU VSEBIN IN IZVAJANJA DEJAVNOSTI VZ.

Merila za presojo standarda:

a) *sodelovanje pri oblikovanju poslanstva, strateških usmeritev, pri samoevalvaciji VZ in študijskih programov ter pri njihovem spreminjanju*

(Presoja se, ali študenti sodelujejo pri:

- oblikovanju poslanstva in strateških usmeritev visokošolskega zavoda,*
- samoevalvaciji dejavnosti visokošolskega zavoda, dajejo predloge za izboljšave in nadaljnji razvoj ter ali se njihovi predlogi obravnavajo in upoštevajo,*
- evalvaciji izvajanja študijskih programov ter pri njihovem spreminjanju oziroma prenavljanju in posodabljanju.)*

b) *načini zagotovitve sodelovanja pri samoevalvaciji in posodabljanju dejavnosti*

(Študentske ankete, njihova analiza in seznanjanje študentov z izsledki so le ena izmed oblik pridobivanja mnenj študentov.)

Pojasnilo: Za ustrezno presojo (po vseh točkah in določbah o presoji) je pomemben pogled študentov na izpolnjevanje tega standarda kakovosti. Ugotovitve se ne smejo opirati samo ali pretežno na izsledke študentskih anket, ki velikokrat niso niti reprezentativne.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- presoja sodelovanja študentov samo prek anketiranja in predstavnikov v organih zavoda;*
- standard se ne presoja po vseh določbah iz oklepaja pri točki a).*

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo po standardih kakovosti na področju delovanja zavoda (6. standard).

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Usmeritve za pravilno presojo:

Glejte usmeritve za presojo samoevalvacije zavoda pri 6. standardu za podaljšanje akreditacije zavoda ter si pomagajte z usmeritvami pri presoji standardov za evalvacijo študijskega programa tam, kjer zadevajo študente.

MATERIALNE RAZMERE (15. člen meril)

14. standard: VZ ZAGOTAVLJA PRIMERNE PROSTORE IN OPREMO ZA IZVAJANJE SVOJE DEJAVNOSTI.

Merila za presojo standarda: upoštevanje potreb za izvajanje dejavnosti, načina izvajanja študijskih programov in števila vpisanih študentov

(Prostori in oprema se presojuje ob upoštevanju potreb za pedagoško, znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavnost, načina izvajanja študijskih programov, števila vpisanih študentov in potreb kadrov. Preverja se tudi vzdrževanje in posodabljanje opreme oziroma računalniških programov, še posebej, kadar visokošolski zavod izvaja e-študij oziroma študij na daljavo. Na obisku visokošolskega zavoda se preverijo pogodbe o lastništvu oziroma najemu.)

Pojasnila: Zavod mora imeti zagotovljenih dovolj prostorov in opreme za opravljanje vseh svojih dejavnosti. Če nima lastnih prostorov in opreme, mora imeti veljavne pogodbe o najemu. Preverimo tudi njihovo trajanje.

Najpogostejša neustreznost pri presoji: ugotavljanje ustreznosti prostorov in opreme samo za izvajanje izobraževalne dejavnosti (določbe v oklepaju pri merilih za presojo standarda niso v celoti upoštevane).

15. standard: ZAGOTOVLJENE SO PRILAGODITVE ŠTUDENTOM Z RAZLIČNIMI OBLIKAMI INVALIDNOSTI.

Merila za presojo standarda

- a) prilagoditve prostorov in opreme
- b) komunikacijska in informacijska dostopnost

(Prilagoditve prostorov in opreme ter komunikacijska in informacijska dostopnost morajo študentom zagotoviti primerno sodelovanje pri študiju in omogočati uresničevanje njihovih potreb.)

- c) prilagoditve študijskih gradiv in izvajanja študija

(Presoja se, ali prilagoditve študentom zagotavljajo primeren študij in omogočajo uresničitev njihovih potreb.)

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Pojasnila: Standard mora biti izpolnjen predvsem po merilih a) in b). Neizpolnjevanje standarda, češ da zavod nima invalidov, je večja pomanjkljivost oziroma neskladnost. Le pri presoji pod točko c) je mogoče ugotoviti, da prilagoditev izvajanja študija in gradiv še ni, ker zavod nima študentov invalidov.

Najpogostejša neustreznost pri presoji: kljub ugotovitvi, da zavod standarda ne izpolnjuje, presoja sporoča, da je to razumljivo zaradi njegove majhnosti, »mladosti« in zato, ker nima vpisanih študentov invalidov.

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo po standardih kakovosti na področju študenti.

Usmeritve za pravilno presojo:

Pri presoji standarda upoštevajmo posebne smernice, nastale v sodelovanju z različnimi organizacijami za invalide, objavljene tudi na spletni strani agencije: **Smernice za dostopnost v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji:** <https://www.nakvis.si/akreditacije-in-evalvacije-v-visokem-solstvu/zakonodaja/>.

16. standard: ZAGOTOVLJENI SO USTREZNI IN STABILNI FINANČNI VIRI ZA IZVAJANJE IN NADALJNI RAZVOJ VISOKOŠOLSKE DEJAVNOSTI.

Merila za presojo standarda:

finančni načrt in uspešnost pri uresničevanju finančnih načrtov

(Presoja se, ali finančni načrt omogoča nemoteno delovanje in razvijanje visokošolskega zavoda ter ali je narejen ob upoštevanju:

- virov financiranja visokošolskega zavoda,
- števila in predvidenega števila vpisanih študentov,
- števila visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter drugih delavcev,
- infrastrukture za izobraževalno in področno znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško dejavnost,
- infrastrukture za podporno dejavnost,
- razvijanja in izboljševanja kakovosti dejavnosti visokošolskega zavoda,
- nadaljnega razvoja ali morebitne načrtovane širitve visokošolske dejavnosti.)

Pojasnila: Presoja se tudi ocena zavoda za štiri prihodnja leta oziroma za obdobje, ki ga s pogodbo določi z MIZŠ (kadar gre za financiranje iz javnih sredstev). Standard je treba presojati tudi ob upoštevanju načrtovanega razvoja zavoda (strateških usmeritvah ipd.)

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- kljub ugotovljeni nezadostnosti (celo minusu) finančnih sredstev niso ugotovljene neskladnosti oziroma večje pomanjkljivosti;

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- standard ni presojan v skladu z določbami (v oklepaju).

Usmeritve za pravilno presojo:

Na tem mestu naj poudarimo, da je bilo pri številnih zavodih ugotovljeno pomanjkanje sredstev za njihovo delovanje – tudi pri javnih zavodih, katerih dejavnost se financira iz proračuna. Kljub temu standard presodimo po vseh določbah za presojo in opozorimo na pomanjkljivosti; slednje tudi pojasnimo.

Na drugi strani se vprašajmo in si odgovorimo na to, ali je primerno, da:

- zavod opira svoje financiranje le na pridobivanje sredstev iz šolnin – pri tem ni zanemarljivo število vpisanih študentov;
- se zavod zanaša na pridobitev koncesije za opravljanje svoje dejavnosti – kaj pa, če mu slednja ne bo dodeljena, kar je glede na dodeljevanje koncesij v zadnjih desetih letih zelo verjetno?

Kako zanesljivi so morebitni drugi viri za financiranje zavoda?

Pri izrekanju priporočil za večanje raznolikosti pridobivanja finančnih sredstev in predvsem za krepitev financiranja iz trga je treba temeljito presoditi učinke vpliva financerjev na avtonomijo, akademsko svobodo in na nemoteno raziskovanje doktorandov (če ima zavod tudi doktorski študij) ter upoštevati tudi vrsto zavoda in predvsem njegova študijska in raziskovalna področja, ki lahko segajo v čiste discipline.

17. standard: KNJIŽNICA VZ IMA USTREZNO ŠTUDIJSKO, STROKOVNO IN ZNANSTVENO LITERATURO TER ZAGOTAVLJA KAKOVOSTNE KNJIŽNIČNE STORITVE.

Merila za presojo standarda:

- ustreznost študijske, strokovne in znanstvene literature
- založenost knjižnice, dostopnost gradiva, informacijska bibliografska podpora in dostop do baz podatkov

(Ustreznost literature, založenost knjižnice in dostopnost gradiva, informacijska podpora in dostop do baz podatkov se presojajo ob upoštevanju:

- znanstvenih, strokovnih, raziskovalnih oziroma umetniških področij visokošolskega zavoda,
- vrste in stopnje študijskih programov, ki jih izvaja,
- načina študija ali izvajanja študijskih programov,
- števila ter potreb študentov, visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter drugih delavcev.)

- strokovna pomoč zaposlenih v knjižnici

(Na obisku visokošolskega zavoda se preverjajo dokazila o izobrazbi knjižničnih delavcev. Presojajo se tudi morebitna dokazila o usposabljanju knjižničnih delavcev za svetovanje in pomoč študentom ter drugim deležnikom.)

- razvoj knjižnične dejavnosti

(Razvoj te dejavnosti se presoja na področju študijskih programov.)

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Pojasnila: Za visokošolsko knjižnico, ki jo potrebuje visokošolski zavod za izvajanje svoje dejavnosti, **veljajo enaki pogoji ne glede na to, ali gre za javni ali zasebni visokošolski zavod** (pravilnik MK v postopku sprejemanja).

Pri podaljšanju akreditacije zavodu je treba ugotoviti, ali izpolnjuje določbe **14. člena ZViS**, v katerem je predpisana visokošolska knjižnica. Pogodbe z različnimi splošnimi knjižnicami niso ustrezne.

Najpogostejše neustreznosti pri presoji:

- *standard ni presojan po vseh merilih za presojo (določbah v oklepaju);*
- *čeprav zavod ustrezno knjižnico šele vzpostavlja (nima na primer niti temeljne literature), večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti niso ugotovljene.*

Presoja tega standarda je povezana predvsem s presojo po standardih kakovosti na področju kadri, študenti in delovanja zavoda (3. standard).

Usmeritve za pravilno presojo:

Presoja visokošolske knjižnice naj bo dovolj natančna; treba je ugotoviti in presoditi količino in kakovost gradiva v povezavi z dejavnostmi, ki jih zavod razvija, in študijskimi programi, ki jih izvaja.

Odgovorimo si na vprašanja:

- *ali je s področij in disciplin oziroma študijskih programov knjižnica ustrezno založena, ali je literatura oziroma gradivo primerno za vrste in stopnje programov, ki jih zavod izvaja?*
- *ali je gradivo ustrezno za predvidene načine izobraževanja in ali bo zadoščalo za predvideno število ter potrebe študentov, visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter drugih delavcev?*
- *kakšna sta informacijska podpora in dostop do baz podatkov?*
- *ali knjižnica ima ustrezno čitalniško zmogljivost?*

Izogibajmo se:

- *stališčem, da »klasična« knjižnica nima več take vloge kot v preteklosti, saj si je študijsko literaturo oziroma gradivo mogoče pridobiti na spletu;*
- *da lahko »klasično« knjižnico v celoti nadomesti virtualna in da je dovolj le, da ima zavod ustreznega knjižničnega delavca.*

Pri presoji preverimo, ali:

- *so v organizacijski strukturi visokošolskega zavoda jasno razvidni status in naloge visokošolske knjižnice ter ali je opredeljena odgovornost za njeno delovanje in evalvacijo njenih dejavnosti; kaže oziroma ima razvoj knjižnice in načrt zanj jasno opredeljene cilje ob upoštevanju strateškega razvoja zavoda in ciljev, ki si jih je postavil (1. standard);*
- *knjižnica zagotavlja:*
  - *dostopnost učbenikov, obvezne in priporočene literature in zaključnih del diplomantov visokošolskega zavoda ter dostopnost mednarodne strokovne in znanstvene literature;*
  - *posredovanje knjižničnega gradiva in informacij,*
  - *prostor za študij oziroma delo študentov in drugih uporabnikov,*

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- *izobraževanje ter pomoč in svetovanje za uporabo knjižnice in informacijskih virov*
  - *podporo uporabnikom s posebnimi potrebami pri uporabi knjižnice in njenih storitev;*
  - *ima visokošolska knjižnica javno dostopno spletno stran z aktualnimi podatki o njeni dejavnosti in založenosti ter njenih informacijskih virih in storitvah;*
  - *zagotavlja pogoje za vnos bibliografskih podatkov o rezultatih znanstveno-raziskovalnega in strokovnega dela zaposlenih visokošolskega zavoda v sistem COBISS.SI;*
  -
  - *je v njej zagotovljenih dovolj uporabniških mest;*
  - *zagotavlja brezžično povezavo do interneta;*
  - *ima opremo, prilagojeno posebnim skupinam uporabnikov (npr. slepim in slabovidnim, gibalno oviranim);*
  - *je njen obratovalni čas ustrezen.*

Poleg ugotovitve, ali in kako je knjižnično gradivo vsebinsko povezano s študijskimi, znanstvenimi, strokovnimi, raziskovalnimi oziroma umetniškimi področji visokošolskega zavoda, je pomembno, kako knjižnica izbira, pridobiva, organizira in zagotavlja dostop do raznovrstnih, zanesljivih, kakovostnih in relevantnih informacijskih virov ter informacij. Kako dopolnjuje knjižnično zbirko? Ali uporabnikom omogoča dostop do elektronskih virov, ki podpirajo študijske programe in znanstveno, strokovno, raziskovalno oziroma umetniško delo visokošolskega zavoda?

Knjižnično zbirko sestavlja knjižnično gradivo, ki ga knjižnica hrani sama, in viri, za katere vsaj za določeno časovno obdobje zagotavlja dostop na daljavo. Dostop v prostorih knjižnice in na daljavo naj bo do:

- *obveznega študijskega gradiva,*
- *zbirk mednarodne znanstvene literature in baz podatkov, samostojno ali v sodelovanju z drugimi knjižnicami,*
- *zaključnih del diplomantov in do objav visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev visokošolskega zavoda.*

Naj opozorimo, da knjižnično gradivo, ki ga knjižnica dobi prek medknjižnične izposoje, in v knjižničnem katalogu popisano gradivo, ki je sicer prosto dostopno na internetu, ni del knjižnične zbirke. Visokošolska knjižnica uporabnikom zagotavlja prosti dostop oziroma dostop na daljavo do referenčne zbirke in najmanj enega izvoda obveznega študijskega gradiva.

Knjižnični delavci visokošolske knjižnice morajo biti ustrezno izobraženi in usposobljeni za uresničevanje načrta razvoja knjižnice. Presodimo tudi, ali se stalno strokovno izpopolnjujejo oziroma kako zavod skrbi za njihov poklicni razvoj.

ZAGOTAVLJANJE IN IZBOLJŠEVANJE KAKOVOSTI, SPREMINJANJE, POSODABLJANJE IN IZVAJANJE ŠTUDIJSKIH PROGRAMOV (16. člen meril)

Področje se presoja po standardih kakovosti in merilih za presojo, ki veljajo za evalvacijo študijskih programov.

Pojasnilo: Presoja pojasnjena v preglednici o evalvaciji študijskega programa. Pri univerzah in večjih visokošolskih zavodih z razvejeno dejavnostjo na podlagi ugotovitev pri presoji standardov kakovosti za zavod določimo, katere študijske programe bomo evalvirali. To naj bodo

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

programi, katerih evalvacijo, posodabljanje in izvajanje oziroma znanstveno, strokovno, raziskovalno ali umetniško delo nosilcev, povezano s študijskim programom ali predmeti v njem je treba podrobneje oceniti.

III.3 Poročilo skupine strokovnjakov in sodelovanje s strokovnim delavcem

Poročila skupin strokovnjakov zaradi zahteve po *konsistentnosti* nastajajo po predpisanih [predlogah](#), ki strokovnjake vodijo po posameznih standardih kakovosti. Struktura in oblika poročil morata biti ustaljeni, poročila pa primerljiva. Tudi njihova vsebina se mora razvijati na usklajen in primerljiv način; dokazni postopek, ugotovitve in ocene morajo biti enotni in celoviti. Strokovnjaki se morajo jasno opredeliti do sprememb, ki so nastale z vlagateljevim odzivom na prvo poročilo. Kar je vlagatelj izboljšal, odpravil ali uredil, lahko pomembno vpliva tako na ugotovitev o dejanskem stanju kot na kakovost. Zato mora biti v poročilu pri vsakem standardu kakovosti posebej razvidno prvotno in končno dejansko stanje, ugotovitve in ocene pa morajo biti zaradi jasnosti le končne.

Ena ključnih lastnosti dobrega poročila je smiselna vsebinska *uravnoteženost* (1) med dokumentiranjem dejanskega stanja, ugotavljanjem in argumentacijo skladnosti, ocenjevanjem in tehtanjem ugotovitev oziroma ocen na eni strani in (2) po posameznih standardih kakovosti na drugi. Oznaka »smiselna« se nanaša na to, da sta obseg in globina poročanja odvisna tako od teže ugotovitev oziroma ocen kot od tega, na kaj se nanašajo. Poročanje naj se temeljiteje posveti morebitnim delnim skladnostim, neskladnostim ali večjim pomanjkljivostim oziroma neskladnostim. Podrobnejša obravnava je pomembnejša pri vsebinsko zahtevnejših standardih kakovosti, medtem ko je mogoče sicer redke standarde, usmerjene v skladnost, presoditi z manj obrazložitvev in dokazov, morda zgolj s sklici na navedbe v vlogi in izjavami o skladnosti. Tako na primer ni potrebna obsežna obravnava nesporne skladnosti vpisnih pogojev, pogojev za dokončanje študija ali pa za prehode med študijskimi programi z zakonom oziroma merili za akreditacijo. Bralci poročil verjetno ne bodo brali zato, da se pozanimajo o potankostih tovrstnih obveznih vsebin študija – poiskali si jih bodo v razpisu za vpis ali na spletni strani visokošolskega zavoda. V poročilu pa jih bo zanimalo s temi sestavinami povezano vprašanje zakonitosti in, kjer pride v poštev, tudi kakovosti. Nasprotno naj bo obravnava kakovosti raziskovalnega dela dovolj poglobljena in obsežna že zaradi kompleksnosti vprašanja o skladnosti dejanskega stanja s predpisi oziroma kakovosti, tudi če ni problematično in izkazuje kakovost.

Na podlagi analize dosedanjih poročil bi lahko bili standardi kakovosti bolj enakomerno obravnavani, namesto količinske uravnoteženosti prednosti in priložnosti za izboljšanje pa bi bila boljša realna kritičnost do presojanega ob upoštevanju njegovih posebnosti. Pri dosedanjih poročilih smo opažali izpuščanje korakov v procesu presoje. Najpogostejše pomanjkljivosti so bile prekomerno dokumentiranje in iz konteksta izvzete, nerazložene ali neargumentirane ugotovitve oziroma ocene. V enem od poročil je na primer skladnost s predpisom razložena in izrečena zgolj z »da«. Ocena študijskih vsebin na primer ne more biti le popis sestave predmetnika. Treba je uvideti njegovo zasnovo in jo presoditi. Enako ni dovolj zgolj popisati podjetij, v katerih se izvaja praksa, in dodati, da zavod anketira zadovoljstvo s prakso. Na takšno podlago ni mogoče postaviti celovite ugotovitve dejanskega stanja, kaj šele ocene kakovosti prakse.

Poleg konsistentnosti in uravnoteženosti so lastnost dobrega poročila še celovitost, poglobljenost in širina, natančnost, ponujanje pomembnih informacij, preverljivost, neizpodbitnost, jasnost, točnost in logičnost izpeljav, ki ne vsebujejo protislovij, domnev, nepopolnih, nezaključenih ali večpomenskih misli in niso pavšalne. Dobra poročila so tudi uporabna, pregledna in primerljiva – informirajo predvsem o dejanskem stanju, izpolnjevanju predpisov in o kakovosti, niso pa namenjena polemiziranju, širjenju ali razlaganju politik, idej in trendov.

POUDARKI:

- 1. Poročila strokovnjakov morajo biti napisana po predpisani predlogi in navodilih; predpisane predloge oziroma obrazca za poročilo ni dovoljeno spreminjati.*
- 2. Vsak standard mora biti presojan po vseh določilih za presojo, ugotovitve pa jasne in nedvoumne.*
- 3. Vse ugotovitve morajo biti utemeljene (vprašajmo se: zakaj, kako, čemu ipd. in na to odgovorimo).*
- 4. Skladnosti, prednosti, večje pomanjkljivosti oziroma neskladnosti in priporočila za izboljšanje morajo biti dobro premišljene, usklajene in se ne smejo zamenjevati med seboj.*
- 5. Strokovnjaki so dolžni upoštevati pripombe strokovnih delavcev, ki vodijo postopke glede:*
  - o tega, ali se presoje opravljajo v skladu s predpisanimi določbami zanje,*
  - o sestave in vsebine akreditacijskih in evalvacijskih poročil (ne gre za vmešavanje v strokovno presojo, temveč za opozarjanje, kadar je poročilo pomanjkljivo napisano oziroma ne vsebuje vseh potrebnih ugotovitev in obrazložitev, kadar je nejasno ipd.),*
  - o jezikovne ustreznosti poročil.*

III.4 Razmislek o presoji na izbranih področjih

Posebnosti poučevanja

S tem vodnikom nam žal ne bo uspelo zadovoljivo predstaviti vseh posebnosti študija. Skušali bomo izbrati tiste, na katere do sedaj morda nismo bili dovolj pozorni. Začeli bomo z izbranimi pogledi na poučevanje. K njegovi kakovosti lahko pristopamo generično ali pa disciplinarno-specifično. Medtem ko so po prvem pristopu prvine izobraževanja univerzalne in v praksi merijo v usposabljanje posameznika, jih pri drugem odločilno zaznamujejo disciplinarne kulture in njihovi standardi vednosti. Manj ko so pristopi k poučevanju občutljivi na disciplinarna pravila, bolj se ravna po pravilih, pričakovanjih in potrebah, ki so visokošolskemu polju zunanji, večji pomen pridobivajo praktično naravnane kompetence.

Za presojo kakovosti poučevanja so elementarni idejni pristopi k poučevanju. Čeprav merila za akreditacijo v ospredje postavljajo na študenta osredinjeno učenje, ki se ga bomo dotaknili v nadaljevanju, pa je posredovanje znanja in z njim vred izbira pristopa k poučevanju stvar svobode poučevanja, ki jo uzakonja merilom za akreditacijo nadrejeni 6. člen ZViS. Zato bomo začrtali izhodiščni pregled pristopov in ga skušali vsaj površinsko povezati z različnimi koncepti kakovosti. Ti pristopi imajo do kvalifikacije (usposabljanja), socializacije (umeščanja v družbo) in subjektifikacije (razvoj osebnosti in osebne avtonomije) kot treh prvin izobraževanja različni odnos. Lahko poudarjajo bodisi omiko bodisi usposobljenost; lahko jim je pomembnejši razvoj akademskega, strokovnega ali pa poslovnega habitusa; naposled so lahko usmerjeni v umeščanje posameznika v veljavni družbeni red ali pa v emancipacijo. Različnim disciplinam, vrstam študija in zavodom so različno blizu.

Pristopi k poučevanju

Pristop, ki izvira iz (1) *razsvetljenske in humanistične tradicije*, poudarja bogatenje disciplinarnega znanja, bistvo poučevanja pa vidi v majevtiki. Takšno izobraževanje stremi k poglobljanju znanja in širitvi razuma, s premagovanjem mitoloških in nedokončanih razlag sveta pa naj bi študent postajal vse bolj samostojen in sposoben za avtonomno delovanje v družbi.

(2) *Kritični pristop* tradicionalnemu očita nezadostno razsvetljevanje. Dopolnjuje ga s kritično razlago družbene neenakosti in vlogo zavodov pri vzdrževanju te neenakosti. Za razliko od

predhodnega pristopa naj bi učitelj odkrival, kar je prikrito, posredovano znanje pa naj bi bilo še bolj odvisno od kritične refleksije, torej razmisleka o disciplinarnih in družbenih vzvodih, ki to znanje gnetejo.

(3) *Progresivni pristop* se predhodnega loti tako, da skuša razlaganje emancipacije spremeniti v njeno udejanjanje. Poudarja pragmatično spoznavanje resnice in širitev razuma skozi osebno izkušnjo. Medtem ko se ti trije grobo predstavljeni pristopi opirajo na socializacijsko in subjektifikacijsko prvino izobraževanja, lahko naslednja pristopa izpeljemo iz kvalifikacijske ravni.

(4) *Poklicni pristop* študij postavlja v vlogo uvajanja v stroko za opravljanje poklica. Razsvetljski in kritični pristop se umakneta oblikam usposabljanja in veščinj, učitelj pa je mojster oziroma strokovnjak ozke specialnosti, ki ni le raziskovalec, ampak je povezan tudi z zunanjim delovnim okoljem. Študentom posreduje zaprta in uporabna znanja.

(5) *Konstruktivistični pristop*, ki sprejema tudi na študenta osredinjeno učenje, je podoben poklicnemu pristopu, le da se bežno navezuje na obliko progresivnega pristopa, pri katerem pa je družbeno-kritična nota izobraževanja nadomeščena s psihološko in individualistično. Tako je usposabljanje za delovno mesto prirojeno individualni učni izkušnji, v kateri ima učitelj vlogo nekakšnega inštruktorja oziroma facilitatorja učenja. Kot zadnjega omenimo še

(6) *znanstveni pristop* k poučevanju, v katerem se lahko med seboj prepletajo različni že omenjeni pristopi, povezujejo pa jih tako agonistični dialog, zasledovanje resnice in radovednost kot tudi znanstvena in disciplinarna načela odprte, kritične in refleksivne vednosti.

H kakovosti poučevanja

Ta zasilen poskus razmejitev zakladnice idealov poučevanja zagotovo ne zadostuje niti za uporabno razlago pristopov k poučevanju niti za prikaz tega, kar se dogaja v praksi, kjer se ti pristopi med seboj prepletajo, nadgrajujejo in izrivajo. Lahko pa bi zadostoval za ponazoritev velike razvejenosti idealov poučevanja in predstav o tem, kaj naredi dobrega učitelja. Pogled na kakovost poučevanja skozi zavest o teh pristopih je v luči avtonomije poučevanja nujen za občutljivost presoj na raznoličnost pedagoškega dela. Vendar to še ni dovolj, povezati ga je treba tudi z različnimi koncepti kakovosti. Skušali bomo konkretnije ponazoriti izključujoče se poglede na kakovostnega učitelja.

(1) Skozi ena očala je kakovosten učitelj kultiviran in razgledan vzgojitelj ter aktiven in priznan znanstvenik. Poučuje skoraj z umetniškim navdihom: osvetljuje posebnost in celoto znanja, ga sistematizira, dopolnjuje in umešča v disciplino, sistem idej, stroko, družbo, kulturo, svet (npr. okolje), zgodovinski okvir, sedanost in v orise prihodnosti. Kontekstualizira ga, konkretizira in posploši oziroma ga povede na raven abstraktnega. Poglobi ga in premišljeno vrednoti. S študentom je v kolegialnem odnosu.

(2) Skozi druga očala je učitelj strokovno izvrstno podkovan trener, inštruktor, več optimalnih tehnik poučevanja in uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije. Idealizira se kot prilagodljiv ponudnik izobraževalnih storitev, ki študentu pomaga oziroma ga usmerja pri vse bolj individualiziranem, a hkrati množičnem usposabljanju. Pri tem ga vodijo vnaprej določeni cilji in izidi, predpisane kompetence in veščine ter skrb za učinkovito poučevanje in študentovo zaposljivost.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Vsa ta uvodna razprava o različnih idejnih pristopih je vendarle pomembna, saj dosedanje evalvacijske prakse pri nas in v tujini kažejo, da so presoje kakovosti poučevanja razmeroma formalne, tehnične in površinske. Poučevanje je v njih prevečkrat zreducirano na kazalnike, kot so preštevanje pedagoško-andragoških izpopolnjevanj, izmenjav učiteljev ali gostujočih predavanj ter navajanje ali promoviranje najnovejših tehnik in metodoloških trendov poučevanja, ki o kakovosti pedagoškega dela ne povedo dovolj in ki na njegove posebnosti niso posebej občutljivi.

Presoja kakovosti poučevanja se v Evropi pogosto opira na kazalnike, kot so: delež diplomantov na generacijo, delež osipa, povprečne ocene, celo delež zaposljivosti in zaposlenosti diplomantov. Gre za kazalnike, ki niso odvisni le od kakovosti poučevanja, ampak od številnih drugih dejavnikov, kot sta izbira pri vpisu ali razvitost regije, in ki so lahko za dejansko kakovost poučevanja celo problematični, saj so lahko povezani z manjšanjem zahtevnosti študija, ki bi sicer moral potekati na visoki ravni, ali pa z njegovo optimizacijo, ki se primarno ne ravna po didaktičnih ali akademskih merilih. Problematično je tudi čezmerno opiranje na izsledke študentskih anket, še posebej v delih, povezanih z zadovoljstvom. Slednje je lahko zaradi privlačnosti, zanimivosti oziroma uporabnosti študija ali učiteljev, celo enostavnosti študija. Dobrega poučevanja ne zaznamujejo le informiranje študentov, njihova aktivnost, zavzetost in podpora učitelja ali uporaba najnovejših tehnik in metod, temveč tudi, učiteljeva razgledanost in kultiviranost, predvsem pa dobro posploševanje, konkretiziranje, poglobljanje, členjenje, povezovanje, kontekstualiziranje, teoretiziranje, apliciranje in argumentiranje znanja.

V evalvacijskih razgovorih z učitelji so strokovnjaki do sedaj manj pozornosti namenili strokovnim in akademskim pogledom na kakovost poučevanja in mnenjem iz študentskih anket, ki jih ne zamejuje zadovoljstvo. Kadar pa so to vendarle naredili, je bila razprava pomanjkljivo umeščena v kontekst posameznih idejnih pristopov, ki jim učitelji svobodno sledijo pri svojem delu. Na mestu je razmislek, ali bi se v prihodnje na evalvacijskih razgovorih temeljiteje posvetili kvalitativnim posebnostim, po katerih se učitelj pozicionira med omiko, strokovnim usposabljanjem, učnim izkustvom ter uvajanjem v znanost in disciplino? Presoje do sedaj tudi niso znale prikazati, v čem se visokošolski učitelj pravzaprav razlikuje od srednješolskega ali osnovnošolskega. Kako udejanja veliko odgovornost pri ravnanju z vednostjo, z njenimi implikacijami? S kakšno vrlino in zavestjo vpliva na oblikovanje posameznikov? Kako v njih aktivira strokovno nadarjenost ali pa prebudi znanstveno oziroma umetniško žilico? Odgovore na takšna vprašanja lahko ponudijo didaktično podučene kolegialne razprave, s katerimi bi bilo smiselno uravnotežiti kazalniški, formalno-tehnični ali interesni (zadovoljstvo) pogled na odlike visokošolskega poučevanja.

Posebnosti stopenj in vrst študijskih programov

Stopnje in vrste študijskih programov so predpisane z ZViS, dotikajo pa se jih tudi merila za akreditacijo in Slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK).

ZViS največ določil o različnih stopnjah in vrstah študija namenja usposobljenosti, manj socializaciji, še manj pa subjektifikaciji. Za visokošolske strokovne in univerzitetne študijske programe prve stopnje so skupni prenos strokovnega znanja, uporaba znanstvenih metod, reševanje strokovnih problemov in praktično izobraževanje, ki pri univerzitetnih študijskih programih sicer ni obvezno. Zakonodaja univerzitetne študijske programe od visokošolskih

strokovnih loči predvsem po dodatni specifikaciji študija teoretičnih in metodoloških konceptov. Pravzaprav dopušča, da se visokošolski strokovni in univerzitetni študij prve stopnje prepletata in gradita na podobnih kompetencah. Magistrski študij se glede na prvostopenjskega na ravni prenosa strokovnega znanja poglobi in razširi – zanimivo pa ne specializira. Študij kljub temu ostaja strokoven in šele na tretji stopnji preide na raven izrecno znanstvenega izobraževanja, raziskovanja, razvijanja novega znanja, reševanja najzahtevnejših problemov in iskanja rešitev.

V zakonodaji je socializacijska prvina na prvi in drugi stopnji tesno povezana z usposabljanjem za strokovno delo. Medtem ko prvostopenjski študij ne glede na vrsto predvideva odgovornost, samostojnost in iniciativnost v stroki, je pri magistrskem pomembna predvsem odgovornost. Ta prvina pri doktorskem študiju presahne in ni z ničimer opredeljena. Subjektifikacija ima v zakonodaji še manj opornih točk. Za vse stopnje in vrste študija je predpisana kritičnost, ki od strokovne kritičnosti na prvostopenjskem študiju prehaja h kritični refleksiji na študiju druge in tretje stopnje.

Slovensko ogrodje kvalifikacij, kot nakazuje že ime, razlikuje predvsem po usposobljenosti med vrstami in stopnjami študija. Merila za akreditacijo upoštevajo posebnosti stopenj in vrst študijskih programov predvsem z določitvijo standardov kakovosti oziroma razlikami pri presoji. Čeprav nacionalni predpisi zahtevajo občutljivost presoj kakovosti na stopnje in vrste študija, slednjega postavljajo v ozek kvalifikacijski okvir. Zahtevnost študija sicer stopnjujejo, a ga s ponavljanjem generičnih kompetenc in njihovo podobnostjo tudi uniformirajo. Ta izhodišča bomo skušali trenutni realnosti in veljavnim predpisom navkljub razširiti s čim večjim kontrastom, da bi bile posebnosti študija jasnejše.

Na prvi stopnji je *visokošolski strokovni študij* predvsem aplikativen. Študente usposablja za poklic. Posreduje jim sicer na znanstvenih dognanjih temelječe, vendar strokovno znanje, ki pa je zaprto in stabilno, saj je bistveno, da se ga lahko prenese v delovno okolje in uporabi, ne pa da se vanj dvomi in se ga preskuša z namenom iskanja novih ali različnih poti, ki jih ubira vednost. Kompetence, ki jih pri študentih razvija tak študij, so tudi usmerjene v delovno okolje, naj si bo to okolje izrecno strokovno, ali pa po stroki razmeroma nedoločeno, nepredvidljivo in spremenljivo. Z večjim poudarkom na praktičnem izobraževanju ter s sodelovanjem učiteljev, ki so tudi dobri strokovnjaki brez akademskega habitusa, študente uri za čim boljše pripravljen vstop v svet dela.

Univerzitetni študij je temeljen in daje dobro zaokroženo izobrazbo. Usmerjen je v določeno raven razgledanosti in kulturnosti. Študenta povede v disciplino, v njena ključna znanja in teoretske podlage. Obenem ga kultivira in mu ponudi prvo izkušnjo z znanstvenim raziskovanjem – s principi znanosti, problemi v disciplini, robnimi znanji in z ustvarjanjem znanja. Za poučevanje so pomembni omika, emancipacija, znanstveno uvajanje v disciplino in razvijanje akademskega habitusa. Učitelj sicer usposablja z večjim poudarkom na teoretskem znanju, vendar posreduje tudi odprto in pluralno znanje. Pri študentih razvija splošne umske veščine, kot je reševanje problemov, pri čemer so nekoliko manj pomembne veščine za uporabo specifičnih znanj. Tvrstni študijski programi so praviloma namenjeni nadaljnjemu študiju.

Na prvi stopnji je torej predmetnik splošen. Ne glede na vrsto študija ohranja temeljna znanja in kompetence, primarno strukturirane po disciplinarnih pravilih. Prevelika področna raznoličnost predmetov, ki so znanjsko razpršeni, lahko vodi v multidisciplinarno nepismenost. Namesto posredovanja množice površinskih in fragmentarnih vsebin je primernejši poglobljen študij pri

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

manj predmetih, ki niso prekratki ali čezmerno strnjeni. Sicer sta lahko ovirana razvoj analitičnih veščin in kritične drže. V takšno izhodišče je mogoče umestiti tudi razvijanje izražanja in pismenosti na visoki ravni. Še posebej pri univerzitetnih študijskih programih ima diplomsko delo kot edina prava priložnost za izdelavo zaokrožene raziskave, ki lahko že sega v znanstveno polje, velik pomen. Njegova nadomestitev z drugimi študijskimi obveznostmi je zato zahtevna, saj se pričakuje ohranitev vseh kompetenc, ki jih študent s takim delom razvije.

Za razliko od prve stopnje je *magistrski študij* primeren za strokovne specializacije, vendar mora zaradi možnosti vpisa tako z visokošolskega strokovnega kot univerzitetnega študija in zaradi možnosti nadaljevanja študija na tretji stopnji spajati posebnosti obeh vrst prvostopenjskega študija – poglobljati in fokusirati mora tako njune aplikativne kot bazične podlage. Hkrati mora doktorskega študentu naprej odstirati disciplinarno vednost in spodbujati razvoj akademskega habitusa, bodočim strokovnjakom pa ponuditi specialna strokovna znanja, ki jih prvostopenjski študij ni posredoval ali dovolj poglobil. To je velik izziv za praviloma dveletni predmetnik, ki povrh vključuje obvezno magistrsko delo. Zato se kurikularna tveganja iz prvostopenjskega študija stopnjujejo, skrb za celovitost in zaokroženost ponujene specialnosti pa je toliko večja.

Na obeh stopnjah se postavlja pomembno vprašanje, do kod sega prag sprejemljive izbirnosti, modularnosti, razdrobljenosti in interdisciplinarnosti študija, da ta še zagotavlja zaključeno kvalifikacijo, socializacijo in subjektifikacijo znotraj primarne discipline? S tem vprašanjem se je smiselno približati še problematiki *doktorskega študija*, ki je trenutno zgolj znanstven in vselej tudi teoretski. V ospredju so znanja in kompetence, pomembni za znanstveno-raziskovalno delo. Ta študij za razliko od prvo- in drugostopenjskega stremi k popolni izbirnosti, k prilagojenosti konkretnemu raziskovalnemu problemu. Študijske obveznosti se zgoščajo okrog tega problema in z njim povezanih obrobni znanj, kjer se širi obzorje resnice in razumevanja. Zato ni idealno, če je doktorski študij nasičen s splošnimi strokovnimi vsebinami in generičnimi kompetencami za delovno mesto, niti če je sestavljen iz površinskih in čezmerno razdrobljenih vsebin oziroma obveznosti. Zato se ogiba osnovnim znanjem, praksam in veščinam – na primer spoznavanju disciplinarnih osnov, področne zakonodaje, elementarnih strokovnih praks, ali pa prenosljivih znanj, kamor na primer spada veščinenje za prijavo, organiziranje in vodenje znanstvenih projektov. Takšne vsebine je doktorand spoznal bodisi pri študiju na nižjih stopnjah bodisi jih bo usvojil v delovnem okolju. Doktorski študij ni primeren za širjenje zaprte vednosti, modnih metod ali znanj, vodilnih idej in trendov v praksi, razen če se z njimi kritično ali izvirno spopada.

Dosedanje evalvacijske prakse so razkrile, da prihaja pri presojah do občasnih spodrseljajev, povezanih z nerazumevanjem posebnosti stopenj in vrst študija. Kot primer izpostavimo skupino strokovnjakov, ki je pri enem od predmetov doktorskega študija sicer z aplikativne mehke discipline predlagala vpeljavo igre vlog kot inovativne metode. Pojasnimo zgolj, da se znanstveno delo ne razvija skozi igranje vlog, ki je lahko prej pomembno za študij na prvi stopnji. Med najpogostejše spodrseljaje spada potiskanje univerzitetnega študija prve stopnje v polje specialnega poklicnega usposabljanja. Po drugi strani pa so redka poročila o tovrstnih študijskih programih spodbujala h krepitvi teoretskih in temeljnih znanj. Najbolj razširjena pomanjkljivost dosedanjih presoj je preveč površinskio in skop razmislek o posebnostih raznovrstnega študija. Pri presojah moramo razviti občutljivost za posebnosti študija, še posebej v delih, ki presegajo določila v predpisih in z njimi povezane poudarke na kvalifikacijskem miselnem okviru. Predpisi namreč ne popuščajo zgolj pri socializacijski in subjektifikacijski prvini, temveč tudi pri vpeljevanju razlik med temeljnim in uporabnim ter med splošnim in specializiranim študijem.

Posebnosti disciplinarne vpetosti izobraževanja in raziskovanja

Ko na kakovost študija gledamo disciplinarno-specifično, predstave o dobrem izobraževanju zaznamujejo disciplinarne kulture in njihovi standardi vednosti. Oddaljujemo se tudi od generičnega pristopa, ki poudarja kvalifikacijsko prvino izobraževanja, in od splošnih pričakovanj zunanjega okolja po uporabni vednosti. S sprejetjem disciplinarnih posebnosti razumemo, da generična znanja in kompetence potrebujejo podlago v disciplinarnih vsebinah, da študij sploh privede k izobrazbi na visoki ravni. Da je diplomant lahko strokovnjak na določenem področju, ni dovolj, če je predvsem prilagodljiv, sposoben komuniciranja, procesiranja informacij in nadaljnega učenja; da je dober v skupinskem delu, uporabi slehernega znanja v praksi ter več novih tehnologij. Razviti je moral tudi celovito in poglobljeno strokovno-znanstveno podlago in zahtevne umske spretnosti, ki jih je ostril znotraj discipline.

Veljavni predpisi ne ločijo med posebnostmi disciplin. Niti ZViS ali Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti niti merila za akreditacijo nimajo določil za ločevanje disciplinarnih posebnosti izobraževanja in raziskovanja. Kljub temu merila za akreditacijo posluh za upoštevanje disciplinarnih posebnosti zaupajo strokovnjakom, s tem ko zahtevajo presojo primernosti umestitve študijskega programa v predvideno področje oziroma disciplino tako kot tudi področne primernosti znanstveno-raziskovalnega dela in raziskovalnih referenc nosilcev oziroma izvajalcev študija bodisi na programski bodisi na institucionalni ravni.

Discipline se razlikujejo po kriterijih znanstvenega spoznanja in utemeljevanja – vnovič, zapletenejšim dejanskim praksam navkljub kontrastiramo, da bi poudarili razlike. Discipline imajo torej različne postopke ustvarjanja, urejanja in preverjanja znanja. Medtem ko ene stremijo predvsem k odkritjem ali pa aplikativnim rešitvam, so pri drugih odkritja in tehnologije v praksi redki, skušajo pa širiti in poglobljati razumevanje. Odnos do resnice je zato različno strog in sega od razumevanja realnosti s pomočjo interpretacije do neposrednega dokazovanja in preverjanja realnosti. Ene discipline k raziskovanju pristopajo bolj sistematično, objektivno in eksaktno, z bolj nadzorovanimi in izoliranimi spremenljivkami znotraj omejenih referenčnih okvirov. Druge so pri tem bolj splošne, celovite, metanarativne in približne, saj je njihov referenčni okvir, v katerem preučujejo medsebojno povezane in odvisne spremenljivke, širši. Posledično dopuščajo različne poglede na resnico in gojijo kritično držo. Zaradi tega niso manj vredne, saj se ravno na ta način bolje spopadajo s svojim problemskim poljem. Odgovori na raziskovalna vprašanja so zato glede na disciplino dokončni ali bolj odprti; različno ločljivi, delni ali bolj celoviti; bolj teoretski ali bolj praktični, prav tako pa jih je mogoče načrtovati in predvidevati z različno zanesljivostjo. V enih disciplinah se vednost razvija bolj linearno, povezano in kumulativno, druge pa zaznamujejo vzorci ponavljanja (vračanja k istim problemom) in skromnejša povezanost ustvarjene vednosti. Razlikuje se tudi odnos disciplin do funkcionalnosti znanja. V enih je ustvarjanje znanja pretežno zainteresirano, v drugih pa nezainteresirano. Nenazadnje se razlikujejo po pogledu na to, kdaj znanost na poti od ustvarjanja do uporabe znanja preide v stroko ter kdaj je znanost predana preučevanju realnosti in kdaj njenemu ustvarjanju.

Discipline je mogoče razumeti tudi kot kulture posebnih znanstvenih skupnosti, povezane s splošnimi vrednotami in idejami, kot sta akademska svoboda in avtonomija, a razmejene s specifičnimi in različnimi tradicijami, etiko, pravili vedenja, oblikami komuniciranja ter načini prenašanja znanja. Glede na disciplino se tako spreminjajo medsebojna povezanost in enotnost

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

njihovih članov, propustnost disciplinarnih meja, odnos med disciplinami, pa tudi enotnost oziroma razpršenost raziskovalnih interesov in raziskovanja, intelektualnih stilov in diskurzov.

(1) *Trde čiste discipline* zaznamujejo kopičenje dognanj, razdrobljenost, drevesna struktura vednosti, zanimanje za univerzalnosti, naravnost na količine, poenostavitve, brezosebnost in odsotnost vrednot, jasnost pravil za preverjanje znanja in njegove aktualnosti, soglasje za naslavljanje pomembnih vprašanj, usmerjenost v odkritja ter dobra organiziranost.

(2) *Mehke čiste discipline* so ponavljajoče. Raziskovalne probleme obravnavajo širše in bolj celovito. So tekoče, osebne in individualistične. Polne so vrednot, usmerjene v kvalitativne lastnosti in komplikacije. Primanjkuje jim soglasja o pomembnih vprašanjih, njihovi rezultati pa so interpretacije. Prav tako so ohlapno strukturirane.

(3) *Trde aplikativne discipline* so namenske, pragmatične in usmerjene v obvladovanje fizičnega okolja. Njihovi pristopi so hevristični, kvalitativni in kvantitativni, pri čemer za kriteriji presoje tičita namen in funkcija. Ustvarjajo izdelke, tehnike in patente.

(4) *Mehke aplikativne discipline* pa poleg namenskosti, pragmatičnosti in oziranja navzven povezuje usmeritev v izboljševanje strokovnih praks. Pomembne so jim študije primerov, ustvarjajo pa protokole in postopke. Prilagajajo se modam in trendom ter so nagnjene k negotovemu statusu.

Discipline so tudi različno razvite – razlikujejo se po uveljavljenosti in ustaljenosti ter posledično po družbeni moči oziroma dovzetnosti za zunanje vplive, ki prihajajo bodisi iz drugih disciplin bodisi iz neakademskega okolja. V trdih čistih in trdih aplikativnih disciplinah je mogoče zasledovati večjo enotnost, povezanost in usmerjenost raziskovanja. Bolje se razmejujejo od drugih disciplin. Mehke čiste in mehke aplikativne discipline pa so bolj prepustne in odprte. Njihove skupnosti so bolj razdrobljene, člani v njih pa manj povezani in se nagibajo k raziskovanju na širšem področju.

Zaradi prostorske omejitve se ne moremo poglobiti v vpliv, ki ga imajo discipline na poučevanje. S to problematiko se na primer ukvarja signaturna pedagogika. V grobem pa lahko načrtamo, da se poučevanje pri študiju znotraj trdih disciplin med drugim opira na modele, teorije in simbolno manipulacijo, znotraj mehkih disciplin pa na čustvenost, intuicijo in metaforično reprezentacijo znanja. Disciplinarne kulture poleg tega vsaka po svoje vplivajo na izobrazbene ideale. Medtem ko se nekatere usmerjajo v oblikovanje aplikativcev, pragmatikov in tehnikov, se druge v kritike, ljudi, večje ustnega in pisnega izražanja, tretje izobražujejo teoretike in analitike, četrte pa ustvarjalce in umetnike. Načini mišljenja in ravnanja diplomantov – torej odtenki kakovosti izobrazbe – se zaradi disciplinarnih vplivov tako razlikujejo, da je vprašljivo, ali jih je mogoče zajeti z generičnimi kazalniki, kot so zaposljivost, povprečna ocena, stopnja prehodnosti ali dokončanja študija ter kompetence za delovno mesto.

Kakovost v disciplinarnosti

Če se vrnemo k merilom za akreditacijo, bi morale presoje upoštevati disciplinarne posebnosti izobraževanja in raziskovanja. Vendar tu se problem šele dobro razvije, saj je treba te posebnosti povezati še z različnimi koncepti kakovosti, ki pa glede na to, kako so se vzpostavili, različno vplivajo tako na posamezne skupine disciplin kot na samo disciplinarnost. Sledi tabelarični pregled načinov presoje študijskih programov po dveh, za disciplinarnost študija ključnih vprašanjih – umeščenosti študijskega programa v disciplino in njegove interdisciplinarnosti.

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Presoja disciplinarnosti po različnih konceptih kakovosti:

	<i>Presoja umestitve študijskega programa v predvideno področje oziroma disciplino</i>	<i>Presoja interdisciplinarnosti študijskega programa</i>
<i>(1) Kakovost kot skladnost z zastavljenimi cilji oziroma predpisi</i>	Disciplinarne posebnosti niso določene v predpisih. Zato se lahko strokovnjaki o skladnosti izrekajo na podlagi spodnjih konceptov kakovosti od (2) do (6). Ozrejo se lahko tudi po morebitnih internih predpisih zavoda ali njegovih organizacijskih ciljih, ki načrtujejo disciplinarni ustroj študija in z njim povezane spremembe. Ker disciplinarna pravila niso opredeljena in ker je vednost družbeni oziroma duhovni pojav, je objektivna presoja skladnosti močno otežena.	
<i>(2) Kakovost kot ustreznost namenu (zadovoljstvo ter pričakovanja in potrebe deležnikov)</i>	Odločilen kriterij ustrezne disciplinarnosti študija je, da je predmetnik osnovan na podlagi pričakovanj in potreb ključnih skupin deležnikov, še posebej študentov, predstavnikov delodajalcev in učiteljev kot skrbnikov discipline. Disciplinarna pravila tako sklepajo nujne kompromise z interesi, ki niso vselej povezani s strokovnimi kriteriji vednosti, ampak tudi z zadovoljstvom, koristjo in uveljavljanjem moči. Pozitivno, a ne nujno strokovno mnenje različnih skupin deležnikov o umestitvi študija v disciplino ali njegovi interdisciplinarnosti je že znak kakovosti.	
<i>(3) Kakovost z ekonomskega vidika (uresničevanje potreb gospodarstva)</i>	Predmetnik je idealno presek strategij, potreb in pričakovanj iz gospodarske sfere. Za zasnovo študijskih vsebin je ključna potreba po diplomantih, predmetnik pa idealno ponuja znanja in kompetence, pomembne za stroko in delovno mesto, ki namesto disciplinarnim pravilom ustrezajo gospodarskemu in tehnološkemu napredku, se odzivajo nanj in imajo možnost ustvarjanja dodane vrednosti. V izhodišču tega koncepta kakovosti se disciplinarnost študija ureja od zunaj. Umestitev študija v disciplino se zato presoja z vidika zahtev do strokovne kvalifikacije diplomanta, če študija ne zaznamujejo že generične prvine. Kakovost je v predmetniku s poudarkom na uporabnih znanjih in kompetencah. Za zgled veljajo pravila in študijski programi iz aplikativnih disciplin in po njih bi se lahko ravnali tudi študijski programi čistih disciplin. Tudi vprašanje interdisciplinarnosti zaznamujejo potrebe po novih zaposlitvenih profilih, nove zaposlitvene možnosti in učinki tehnološkega napredka. Njena kakovost se ne presoja po izhodiščih sestave polja vednosti in problematiki spajajočih se disciplin, ampak po predvidevanju in odzivanju na gospodarske trende. Obenem je predmetnik lahko tržno zanimiv in zato kakovosten, če bo lahko zavod vložke v študijski program čim bolj unovčil. Iz tega zornega kota izhaja kakovost interdisciplinarnosti iz vsebinske edinstvenosti študijskega programa, ki pomeni tržno nišo v visokošolskem izobraževanju.	
<i>(4) Kakovost kot transformacija – konstruktivistični</i>	Namesto disciplinarnega zakoličenja predmetnika je pomembna njegova vsebinska prilagodljivost in prožnost. Idealno je odprt tako, da meri v povečanje učne izkušnje in osebni razvoj. Upošteva študentove želje	

n.a.k.v.i.s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s.q.a.a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

<i>pristop in na študenta osredinjeno učenje</i>	<p>poudarja svobodo pri izbiri vsebin, ki obljublajo najboljši izid za najoptimalnejši vložek. Pozornost od strogega uvajanja študenta v disciplino je preusmerjena k motivaciji in iskanju tehnik, ki ga aktivirajo za čim bolj poglobljen, a hkrati uspešen in učinkovit študij. V tem konceptu se pozornost od disciplinarno-specifičnega pristopa preusmerja k generičnemu – pomen za kakovost pridobivajo prenosljive veščine, prilagodljivost in sposobnost ravnanja z informacijami. Disciplinarna vprašanja se nadalje umikajo idealu transdisciplinarnega povezovanja problemsko usmerjenih znanj s širokih področij. V ta kontekst so zavite tudi ocene interdisciplinarnosti.</p>
<i>(5) Kakovost s procesnega in upravnega vidika</i>	<p>Bolj kot umeščeno študija v disciplino ali pa disciplinarnost po sebi so pri presoji kakovosti predmetnika pomembni upoštevanje pravil, načrtovanje predmetnika ali njegovih sprememb po ustaljenem postopku, organizacija in upravljanje njegovega razvoja, pa tudi pravice, dolžnosti in obveznosti deležnikov v tem procesu. Kurikularne predloge, ki nastanejo na katedri, uprava zavoda strokovno in tehnično primerja s predlogi drugih skupin deležnikov, jih preseje skozi organizacijske cilje, podredi strokovnim statističnim študijem po kazalnikih uspešnosti in učinkovitosti, ter naposled sprejme optimalno odločitev. Ta proces mora biti pregleden in ustrezno dokumentiran, deležniki pa morajo biti o njem in njegovih izidih obveščeni.</p>
<i>(6) Kakovost v navezavi z akademskimi standardi in vrednotami</i>	<p>Predmetnik zaznamuje disciplina z vsemi svojimi posebnostmi. V njem so glede na kurikularne omejitve smiselno strukturirana vsa pomembna disciplinarna znanja in veščine po disciplinarnih 'pravilih', in ne po pričakovanih in pobudah zunaj disciplinarnega polja ali po pravilih kakšne druge discipline. Kakovostna umestitev študijskega programa v disciplino je pravzaprav pomemben izhodiščni standard za presojeno siceršnje kakovosti študija, njegove poglobljenosti, širine in zahtevnosti. Tudi pogled na kakovost izobrazbe se vsaj na ravni usposobljenosti usmerja v usvojitev disciplinarnih vednosti.</p> <p>Presoja interdisciplinarnosti izhaja iz vprašanja, ali so posamezne veje vednosti, ki se prepletajo v študijski program, celovito osnovane in razvite, ali jih predmetnik konsistentno integrira, da skupaj tvorijo dovolj poglobljeno celoto, ki je rešila epistemološke in metodološke izzive spajanja različnih disciplin. Za oceno kakovosti interdisciplinarnih ali transdisciplinarnih pobud so ključni disciplinarna pravila in uspeh spojene vednosti pri ustvarjanju novega znanja in razvijanju njegovih mejnih področij. O tem se za razliko od ostalih konceptov kakovosti strokovno izreka skupnost učiteljev in raziskovalcev kot skrbnikov disciplin in študentov.</p>

Dejansko stanje disciplinarnosti je mogoče presojati na različne načine, v različnem obsegu, na podlagi različnih virov informacij in z različnimi poudarki oziroma izpustitvami. Disciplinarnosti poleg tega ni mogoče presojati z istimi vatli, ker se discipline med seboj izrazito razlikujejo. Zato je pomembno, da strokovnjaki upoštevajo disciplinarnost posebnosti in se pri presoji s pravo mero odkritosti in previdnosti oprejo na koncept(e) kakovosti.

Dosedanje presoje vabijo k razmisleku o tem,

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- na katero ločnico bi lahko bili strokovnjaki bolj občutljivi – na študij znotraj eksaktnih/neeksaktnih disciplin ali na študij znotraj uporabnih/nezainteresiranih disciplin?
- ali se lahko pravila določene skupine disciplin uporabljajo tudi pri razmisleku o kakovosti študija znotraj drugih skupin disciplin?
- ali so lahko pri vprašanju kakovosti disciplinarnosti študija nedisciplinarna pravila nadrejena disciplinarnim in ali se slednja lahko prezrejo?
- kako uporabljati koncepte kakovosti ter kako pri tem različne stopnje in vrste študija vplivajo na presojo njegovega disciplinarnega ustroja?
- ali se lahko disciplina postavlja z uvajanjem študijskega programa ali pa se mora nov študijski program postaviti v disciplino, ki je na zavodu že razvita?
- ali je lahko interdisciplinarnost študija zgolj rezultat presečišč na zavodu razvitih disciplin ali tudi krpanja disciplinarnih lukenj?
- ali so interdisciplinarne habilitacije sprejemljive, celo zaželeno?
- ali so danes različne discipline (še) enakovredne in enako pomembne?

Institucionalne posebnosti

Visokošolski zavodi se v izhodišču ločujejo po področjih dejavnosti, vrstah, pravnem statusu in organizaciji. ZViS univerzam določa zagotavljanje razvoja znanosti, strokovnosti in umetnosti ter posredovanje spoznanj z več področij oziroma disciplin na vseh stopnjah študija. Po velikosti in disciplinarni raznolikosti jo povezuje s Humboldtovim modelom velike univerze. Medtem ko fakultete opravljajo pretežno znanstveno-raziskovalno in izobraževalno dejavnost, opravljajo umetniške akademije pretežno umetniško in izobraževalno dejavnost, visoke strokovne šole pa izobraževalno dejavnost. Dejavnost vsake posebej sega na področje ene ali več disciplin, v primeru visokih strokovnih šol pa strok.

Zunanje evalvacije pozornost od širše institucionalne raznolikosti, ki jo zaznamujejo področja oziroma discipline, uvodoma preusmerjajo k upravnim in organizacijskim posebnostim. Zanimajo jih poslanstvo, vizija in strategija zavoda, ki se bolj kot njegovega izobraževalno-raziskovalnega bistva tikajo upravljanja oziroma poslovanja in vloge deležnikov pri tem. Pozornost pri presoji je naprej usmerjena v vse ključne pedagoške in raziskovalne okvire zavoda, ki segajo od materialnih in tako imenovanih kadrovskih razmer do kakovosti študijskih programov, poučevanja in raziskovanja, pa tudi do notranjega zagotavljanja kakovosti. Institucionalna presoja po vseh teh nadaljnjih področjih se praviloma ozira navzgor k organizacijskim načrtom in ciljem ter njihovi uresnitvi. Pri presoji so torej raznolična institucionalna vprašanja neredko usmerjena v organizacijo in upravljanje zavodov kot organizacij in ne kot cehovskih skupnosti raziskovalcev, učiteljev in študentov.

Organizacijski pogled na zavode so strokovnjaki že dodobra izostrili, vendar veljavni predpisi ne izključujejo celovitejšega pogleda, ki posveča pozornost tudi drugim institucionalnim posebnostim, kot so razumevanje nastanka in tradicije zavoda, občutljivost njegove avtonomije, njegov družbeni položaj, njegova področna usmerjenost in disciplinarni razvoj, boji za statuse in položaje ter z njimi povezane hierarhije, politična oziroma ideološka usmerjenost, odnos do vednosti ter institucionalni pečat socializacijski in subjektifikacijski formaciji študentov. Presoja, ki se opira predvsem na organizacijske cilje, lahko takšne institucionalne posebnosti prezre ali pa jih povede v njim nedomače kontekste in jezik.

Pri pregledu poročil strokovnjakov smo ugotovili, da se institucionalni vidiki pogosto povezujejo z načrtovanjem, posodabljanjem ali uresničevanjem organizacijskih ciljev. Slednji naj bi bili na primer bolj aktualni, merljivi in izvedljivi, pa tudi bolj opredeljeni in prilagojeni globalnim trendom. Pomembno je bilo tudi, kako pri organizaciji in upravljanju sodelujejo deležniki, kako se ti procesi povezujejo z notranjim zagotavljanjem kakovosti in kako se naposled njihovi učinki prelivajo v vsebino in izvedbo študija. Vendar dosedanje presoje neredko niso prešle formalnosti, niso povedale dovolj o tem, kako je visokošolski zavod nastal, kakšno vlogo ima in kakšen razvoj načrtuje. Prav tako neredko se je institucionalna razprava v poročilih strokovnjakov umestila v kontekst zavoda kot organizacije, ki ponuja tržne storitve in izpolnjuje želje strank, ali pa v kontekst zavoda, kjer se opravljajo upravno-pravne transakcije in kjer je ključno upravljanje s pravicami, dolžnostmi in obveznostmi deležnikov. S tem ne želimo sporočiti, da taka pogleda nista dopustna, temveč le, da sta delna.

Avtonomija

Avtonomija je glede na dolgo univerzitetno tradicijo osrednja institucionalna posebnost. ZVIS jo predpiše kot lastnost, ki zagotavlja posebni institucionalni položaj. Poveže jo s svobodo raziskovanja in poučevanja, samoupravo na področju vodenja, habilitacij, zaposlovanja, uvajanja študijskih programov, upravljanja s premoženjem, podeljevanja naslovov in nazivov ter sodelovanja z drugimi organizacijami. V merilih za akreditacijo se avtonomija znajde le v enem določilu, in sicer v povezavi s svobodo poučevanja in raziskovanja. Merila za akreditacijo posebnosti institucionalne avtonomije izrecno ne obravnavajo, tako da se presoja v sklopu poslanstva, vizije, strategije, organizacijskih in finančnih načrtov, sodelovanja deležnikov in internih pravilnikov. Ta pravno-upravna izhodišča za presojo so postavljena čez nekaj, kar je pravzaprav tudi lastnost posebnega področja družbenega delovanja s posebnimi pravili in nalogo ustvarjanja in posredovanja vednosti. Postavljena so čez skupnost učiteljev, raziskovalcev in študentov, ki ni pretežno poslovna ali pravna. S tem želimo vnovič sporočiti le, da je smiselno občutljivost presoje institucionalnih posebnosti prilagoditi okoliščini, da je omenjena skupnost v svojem idealu akademska in da deluje ne le učinkovito in po pravnem redu, ampak tudi solidarno, kritično, agonistično ter po stanovski etiki in ugledu. Čeprav o tem v vlogah za akreditacijo oziroma evalvacijo in v samoevalvacijskih poročilih ni mogoče najti veliko informacij, še ne pomeni, da za presojo ni enako pomembno.

Ko posebnosti zapletemo še v povezavo z različnimi koncepti kakovosti, se poleg nakazanih pomislekov sprašujemo tudi:

- komu pripada avtonomija – upravam zavodov, disciplinarnim skupnostim (katedram in oddelkom) ali obojim in v kakšnem obsegu?
- ali je avtonomija lahko skladna z ali celo podrejena ekonomskim, upravnim in pravnim ciljem oziroma določilom?
- kakšen je učinek še vedno aktualnega spodbujanja centralizacije vodstev in administracije visokošolskih zavodov?
- v kakšni meri se lahko visokošolski zavod obravnava kot podjetje ali korporacija, vednost pa kot komoditeta?
- kakšen naj bo presojevalčev pogled na razmejitev akademske in poslovne dejavnosti na področju raziskovanja in poučevanja?
- kako presojati delitev upravljanja visokošolskega zavoda med kapitalske deležnike (upravni odbor) in akademske deležnike (senat)?

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

- kako krmariti presojo med pravnimi, poslovnimi in akademskimi vplivi na upravljanje zavoda?
- kako pri presoji obravnavati različne organizacijske dejavnike, ki segajo od vednosti, glede na katero se po disciplinah oblikujejo katedre in fakultete ter razmerja med njihovimi člani, do centralnih uprav, ki delujejo z organizacijskimi cilji in pravilniki?
- kako uravnotežiti meritokratski ideal akademskega ugleda in moči argumenta z idealom tehničnega upravljanja po učinkovitosti, uspešnosti in vnaprej zastavljenih organizacijskih ciljih? kako oboje povezati tako z realnimi razmerji moči in administrativnimi ovirami na zavodu kot z razpršenimi interesi različnih skupin deležnikov?

Skica konceptov kakovosti

Konceptom kakovosti je bilo namenjenih kar nekaj besed. Prikazali smo, kako zaznamujejo presoje bodisi pri posameznih standardih kakovosti bodisi pri posebnostih presojanega. Bolj kot operacionalizacija in funkcionalnost kakovosti nas namreč zanima idejna raznolikost, ki veje iz njenega bistva, in z njo povezani učinki. Zato se izbrani koncepti pomenljivo ločujejo po tem, kateri ideali, predstave in vrednote o kakovostnem visokem šolstvu jih določajo. Tako so izbrani tudi, ker vsi esencialistični koncepti kakovosti ne gradijo na usklajenih sistemih vrednot, temveč bodisi na navidezno različnih vrednotah, ki imajo pretežno ekonomsko, psihološko in procesno podstat, bodisi na negativnih vrednotah, ki določene predstave o kakovosti ne povezujejo z ideali, ampak z očitki elitizma, snobizma in tradicionalizma. Na izbiro je nenazadnje vplivala tudi analiza evalvacijskih praks – to, kar smo pri pregledovanju poročil strokovnjakov opažali in česar skupni imenovalci bi lahko našli v pomenski relativnosti kakovosti. V Sloveniji namreč do danes ne bele knjige ali nacionalni programi kot niti ne zakoni ali podzakonski akti niso ponudili razlage kakovosti v visokem šolstvu. Prav tako je niso postavili v razmerje do predhodnih konceptov kakovostnega v znanosti in izobraževanju.

(1) *Kakovost kot skladnost z zastavljenimi cilji oziroma predpisi* se opira na razumevanje dobrega na podlagi brezhibnosti, konsistentnosti, zanesljivosti, odpravljanja napak in odgovornosti deležnikov pri tem. Pomeni merljivo izpolnjevanje objektivnih zahtev in je neločljivo povezana z oblikami nadzora, ki izvirajo iz industrije. Ta koncept je v praksi ključen za presojo kakovosti kot oblike skladnosti z minimalnimi standardi in merili. Vsi, ki so po njem izkazali kakovost, so enako kakovostni. Takšen pogled kakovost v visokem šolstvu izziva, ali se ne bi morala imenovati skladnost, ustreznost oziroma uniformnost v visokem šolstvu.

(2) *Kakovost kot ustreznost namenu* se opira na zadovoljstvo, pričakovanja in potrebe deležnikov, čeprav sicer izhaja iz namena izdelka ali storitve. Tega namena namreč ne zaznamuje ekskluzivnost, temveč inkluzivnost – vključevanje deležnikov, in ga je mogoče doseči brez zunanjega priznanja. Vodstvo zavoda različne interese, ki niso jasno razmejeni na akademske, ekonomske in druge, stke v organizacijske cilje in jih usmerja s tehnikami upravljanja. Ta funkcionalni pristop h kakovosti je pri zunanjih presojah in v predpisih prav tako močno navzoč. Strokovnjaki po njem presojajo v navezavi s predhodnim pristopom, saj sta tako vključevanje deležnikov kot uresničevanje organizacijskih ciljev predpisana. Pretežno je usmerjen v usklajevanje visokošolske izobrazbe za delo in s poslovnimi prizadevanji zavodov.

(3) *Kakovost z ekonomskega vidika* visoko šolstvo postavlja v vlogo gospodarstva. Dobro je tisto, kar pripomore h gospodarski rasti, napredku ter ustvarjanju usposobljene in produktivne delovne

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

sile, pa tudi k uspešnemu poslovanju zavoda. Kakovost se ozira po dobičkonosni, uporabni in specialni vednosti, ki pomaga obvladovati svet. Tudi izobraževalni ideal je zato strokovno usposabljanje s poudarkom na kompetencah za delovno mesto, mehkih in prenosljivih veščinah ter na krepitvi tehnične, informacijske, komunikacijske in funkcionalne usposobljenosti. Pomembne vrednote so: učinkovitost, inovativnost, optimalnost, produktivnost, podjetnost, uspešnost, storilnost, rentabilnost, uporabnost, konkurenčnost in fleksibilnost.

(4) *Kakovost kot transformacija* je koncept, ki sloni na konstruktivističnem pristopu k poučevanju. Povezan je z na študenta osredinjenim učenjem, ki je predpisano s spremembo meril za akreditacijo iz 2017. S poudarkom na poučevanju spaja ideale usposabljanja in veščinenja na podlagi uporabnih znanj z obliko progresivnega pristopa k poučevanju, pri katerem pa je družbeno-kritična nota izobraževanja nadomeščena s psihološko in individualistično. Tako se tradicionalna kritična refleksija kot mišljenje posledic disciplinarne vednosti za resnico, razum, človeka, družbo in okolje znotraj tega koncepta usmeri v vrednoto individualne refleksije učne izkušnje. Kakovost izhaja iz študija, v katerem je usposabljanje za delovno mesto prikrojeno individualni učni izkušnji. Učitelj ima pri tem vlogo inštruktorja ali trenerja, ki aktivira, podpira in lajša učenje, študent pa nastopa kot individualistični učenec, ki mu zavod zagotavlja razmere za povečanje učne izkušnje. Za kakovost so posebej pomembni načini in tehnike poučevanja ter ocenjevanja. V tem pogledu je transformacija povezana s kvalitativno spremembo v znanju, spretnostih, vrednotah in v osebnem razvoju, nenazadnje pa tudi z ustvarjeno dodano vrednostjo. Poleg učinkovitosti, fleksibilnosti in uporabnosti izobraževanja so ključne naslednje vrednote: (pro)aktivnost, opolnomočenje in izboljšanje, izkustveno se naučiti učiti se, (samo)upravljanje učenja in nadzor nad njim.

(5) *Procesno-upravni koncept kakovosti* se opira na organizacijsko kulturo. Po njem so razmerja med deležniki idealno pravna, odnosi med njimi in njihove dejavnosti pa so formalni in redni. Čim bolj jih urejajo pogodbe in predpisi. V ospredje prihajajo vprašanja pravic, obveznosti in dolžnosti deležnikov. Pomembno je, da se z njihovimi interesi in aktivnostmi upravlja strokovno, tehnično ter po ustaljenih in predvidljivih postopkih. Zato so pomembni kakovostni mehanizmi spremljanja in nadziranja visokošolske dejavnosti, pomembne vrednote pa so: odgovornost, transparentnost, pravni in procesni red, strokovno in racionalno upravljanje, načrtovanje, evidentiranje, dokumentiranje, poročanje, spoštovanje izvedbenih rokov, (samo)nadziranje, (samo)ocenjevanje, sledljivost in dostopnost.

(6) *Akademski koncept* se opira na ideal akademske kulture. Dober študij je zahteven in poglobljen. Poteka na visoki ravni. Temelji na omiki ter posameznika uvede v disciplino. Ponudi mu strokovna znanja in veščine za poklic. Odpre mu vrata v družbeni in kulturni svet ter v njun red, a ga hkrati razsvetli in razvije v avtonomnega, kritičnega posameznika, ki je sposoben razsodno sodelovati z akademskim okoljem, stroko, družbo, kulturo in svetom. Postavlja visoka pričakovanja, zahteva velike vložke, trud in intelektualno sposobnost. Diplomant postane učenjak. Visokošolsko poučevanje je refleksivno sokratsko izobraževanje. Raziskovanje je znanstveno in ima veliko notranjo vrednost – bogati disciplino. Zaznamuje ga avtonomno zasledovanje resnice in razuma, ki je glede na disciplino bodisi zainteresirano bodisi nezainteresirano. Pomembne vrednote so: akademska svoboda, institucionalna avtonomija, odgovornost do visoke vednosti in disciplinarna naravnost, kolegialnost, akademski etos, akademski habitus, akademski ugled in vpliv, samoupravna meritokracija, interna regulacija vednosti, njen pluralizem in odprtost ter vsebinska in racionalna naravnost.

n·a·k·v·i·s

Nacionalna agencija Republike Slovenije
za kakovost v visokem šolstvu

s·q·a·a

Slovenian Quality Assurance Agency
for Higher Education

Čeprav se lahko zdijo (določeni) predstavljeni koncepti vprašljivo opredeljeni, izkrivljeno razloženi ali pa nepomembni, so njihove sledi odtisnjene v dosedanjih poročilih strokovnjakov, umeščeni pa so tudi v nacionalne predpise. Opominjajo na navzkrižja v razumevanju kakovosti in na možnost različnih pogledov na ista stanja, lastnosti ali pojave. O veliki prehodnosti v višji letnik ali pa disciplinarni umeščenosti študija je mogoče hkrati izreči tako pozitivno kot negativno mnenje in za vsakega od teh mnenj zlahka obstajata trden dokaz in pravi argument. Zato tam, kjer predpisi dopuščajo, raba konceptov kakovosti morda ne bi smela biti arbitrarna in netransparentna. Iz tega izhajata dva temeljna zaključna razmisleka.

(1) Ali je smisel presojanja kakovosti prepoznati prednosti in slabosti presojanega po vseh različnih konceptih kakovosti in za vsakega posebej?

(2) Ali pa bi bilo glede na posamezen standard kakovosti primerno izbrati pravi koncept kakovosti, izbiro argumentirati in se do nje tudi opredeliti s pravo mero kritične distance, ki meri v posledice takšne izbire? Vendar, komu v tem primeru zaupati izbiro – zavodu, skupini strokovnjakov ali agenciji?

Pri nastajanju besedila so bili upoštevani izsledki sistemskih in tematskih analiz agencije o akreditacijah, evalvacijah in samoevalvacijah visokošolskih zavodov; izsledki, pridobljeni pri sprotne proučevanju pripomb udeležencev v postopkih, predvsem pa poročil skupin strokovnjakov v skladu z ZViS 2016 in po njem sprejetih merilih agencije; pa tudi ugotovitve in priporočila udeležencev jesenskih posvetov s strokovnjaki, visokoškolskimi učitelji, znanstveniki s področja visokošolske didaktike in raziskovanja znanosti ter predstavniki drugih deležnikov.